

พุทธวจน

หมวดธรรม

เปิดธรรมที่ถูกปิด

สภามหาวิทยาลัย

ภิกษุทั้งหลาย

บุคคลเป็น อรหันต์	เพราะอินทรีย์ ๕ เต็มบริบูรณ์
เป็น อนาคามี	เพราะอินทรีย์ ๕ ยังอ่อนกว่าอินทรีย์ของอรหันต์
เป็น สกทาคามี	เพราะอินทรีย์ ๕ ยังอ่อนกว่าอินทรีย์ของอนาคามี
เป็น ไสดาบัน	เพราะอินทรีย์ ๕ ยังอ่อนกว่าอินทรีย์ของสกทาคามี.

ภิกษุทั้งหลาย ก็บุคคลจำพวกไหน

ยังละโอรัมภาคิยสังโยชนไม่ได้

(โอรัมภาคิยานิ สณฺโณชนานิ อปฺปหีนานิ)

ยังละสังโยชนอันเป็นปัจจัยเพื่อให้ได้อุบัติไม่ได้

(อุปปตฺติปฏฺฐิลาภิกานิ สณฺโณชนานิ อปฺปหีนานิ)

ยังละสังโยชนอันเป็นปัจจัยเพื่อให้ได้ภพไม่ได้

(ภวปฏฺฐิลาภิกานิ สณฺโณชนานิ อปฺปหีนานิ)

คือ สกทาคามี.

-บาลี จตุกก. อ. ๒๑/๑๘๑/๑๓๑.

พุทธวจน-หมวดธรรม

เปิดธรรมที่ถูกปิด

ฉบับ

๑๘

สกทาคามี

พุทธวจนสถาบัน

ร่วมกันมุ่งมั่นศึกษา ปฏิบัติ เผยแผ่คำของตถาคต

พุทธวจน

ฉบับ ๑๘ สกทาคามี

เปิดธรรมที่ถูกปิด

สืบค้นและรวบรวมโดย

พระอาจารย์คึกฤทธิ์ โสตฺถิผโล (วัดนาป่าพง)

ข้อมูลธรรมะนี้ จัดทำเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาสู่สาธารณชน
เป็นธรรมทาน

ลิขสิทธิ์ในต้นฉบับนี้ได้รับการสงวนไว้

ในการจะจัดทำหรือเผยแพร่ โปรดใช้ความละเอียดรอบคอบ
เพื่อรักษาความถูกต้องของข้อมูล ให้ขออนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษร
และปรึกษาด้านข้อมูลในการจัดทำเพื่อความสะดวกและประหยัด
ติดต่อได้ที่

พุทธวจนภิกขุคึกฤทธิ์มูลนิธิ

โทร. ๐๙ ๒๕๒๖ ๑๒๓๖

ตัวแทนคณะศิษย์วัดนาป่าพง

คุณสัทธญา คุ่มชนะ โทร. ๐๙ ๒๕๒๖ ๑๒๓๖

มูลนิธิพุทธโมฆณ

โทร. ๐๘ ๒๒๒๒ ๕๗๙๐-๙๔

ปีที่พิมพ์ ๒๕๖๕

จัดทำโดย

มูลนิธิพุทธโมฆณ

คำอนุโมทนา

ขออนุโมทนากับคณะงานธรรมะ ผู้จัดทำหนังสือ พุทธวจน ฉบับ สกทาคามี ที่มีความตั้งใจและมีเจตนาอันเป็นกุศล ในการเผยแผ่คำสอนของตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธะ ที่ออกจากพระโอษฐ์ของพระองค์เอง ในการรวบรวมคำสอนของตถาคต อันเกี่ยวข้องกับความเป็นอริยบุคคลชั้นสกทาคามี.

ด้วยเหตุอันดีที่ได้กระทำมาแล้วนี้ ขอจงเป็นเหตุปัจจัยให้ผู้มีส่วนร่วมในการทำหนังสือ และผู้ที่ได้อ่าน ได้ศึกษา ได้นำไปปฏิบัติ พึงสำเร็จสมหวัง พบความเจริญรุ่งเรืองของชีวิตได้จริงในทางโลก และได้ดวงตาเห็นธรรม สำเร็จผลยังนิพพาน สมดังความปรารถนา ตามเหตุปัจจัยที่ได้สร้างมาอย่างดีแล้วด้วยเทอญ.

ขออนุโมทนา
ภิกขุคึกฤทธิ์ โสตุถิโส

คำนำ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเปรียบด้วยคนตกน้ำ ๗ จำพวก เหล่านี้ มีปรากฏอยู่ในโลก ๗ จำพวกอะไรบ้าง คือ

- (๑) บุคคลบางคนในโลกนี้ จมลงคราวเดียวแล้ว ก็เป็นอันจมอยู่นั่นเอง
- (๒) บางคนโผล่ขึ้นมาแล้ว กลับจมลงไปอีก
- (๓) บางคนโผล่ขึ้นมาแล้ว ทรงตัวอยู่
- (๔) บางคนโผล่ขึ้นมาแล้ว เหลียวดูรอบๆ
- (๕) บางคนโผล่ขึ้นมาแล้ว วายหาฝั่ง
- (๖) บางคนโผล่ขึ้นมาแล้ว เข้ามาถึงที่ตื้น
- (๗) บางคนโผล่ขึ้นมาแล้ว ข้ามถึงฝั่ง เป็นพราหมณ์ อยู่บนบก

ภิกษุทั้งหลาย ก็บุคคลที่โผล่ขึ้นมาแล้ว วายหาฝั่ง เป็นอย่างไร ภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ โผล่ขึ้นมาแล้ว คือ เขามิศรัทธาดี หิริดี โอตตปปะดี วิริยะดี และ ปัญญาดี ในกุศลธรรมทั้งหลาย.

เขายังละโอรัมภาคียสังโยชนไม่ได้ ยังละสังโยชนอันเป็นปัจจัยเพื่อให้ได้อุบัติไม่ได้ ยังละสังโยชนอันเป็นปัจจัยเพื่อให้ได้ภพไม่ได้ แต่เพราะสังโยชน ๓ ลื่นไป และเพราะราคะ โทสะ โมหะเบาบาง เขาเป็นสกทาคามี มาสู่โลกนี้อีกครั้งเดียวเท่านั้น แล้วจะทำที่สุดแห่งทุกข์ได้.

จุนทะ เราไม่แสดงธรรมเพื่อเป็นเครื่องปิดกั้นอาสวะทั้งหลาย ที่เป็นไปในปัจจุบันแก่พวกเธออย่างเดียวนั่น จุนทะ อนึ่ง เราไม่ได้แสดงธรรมเพื่อเป็นเครื่องกำจัดอาสวะทั้งหลาย ที่เป็นไปในสัมปรายะอย่างเดียวนั่น จุนทะ แต่เราแสดงธรรมเพื่อเป็นเครื่องปิดกั้นอาสวะทั้งหลายที่เป็นไปในปัจจุบันด้วย เพื่อเป็นเครื่องกำจัดอาสวะทั้งหลายที่เป็นไปในสัมปรายะด้วย.

ภิกษุทั้งหลาย สมัยใด อริยสาวกตั้งใจ ใส่ใจ รวมเข้าไว้ด้วยใจทั้งหมด เญยโสตลงฟังธรรม สมัยนั้นนิรณ ๕ ย่อมไม่มีแก่เธอ และโพชนงค์ ๗ ย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์.

พุทฺธวณ ฉบับ สกทาคามี จึงเป็นการรวบรวมสูตรที่เป็นตถาคตภาษิต อันเป็นข้อความลึก มีความหมายซึ่งเป็นชั้นโลกุตตระ ว่าเฉพาะด้วยเรื่องสุญญตา เพื่อบรรเทาความสงสัยในธรรมหลายประการที่น่าสงสัย อันเกี่ยวกับอริยบุคคล ผู้จะกลับมาสู่โลกนี้อีกครั้งเดียวนั่น แล้วจะทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ และเมื่อกระทำกาลแล้ว ย่อมพ้นจากนรก พ้นจากกำเนิดเดรัจฉาน พ้นจากเปรตวิสัย พ้นจากอบายทุกคติ และวินิบาต.

อันจะเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ผู้ที่ได้เข้ามา
ศึกษา จะได้ทราบถึงสัจจะความจริง ที่ตถาคตตรัสสัมมา-
สัมพุทธะได้บอก แสดง บัญญัติ เปิดเผย จำแนกแจกแจง
กระทำให้เข้าใจได้ง่ายซึ่งข้อปฏิบัติเพื่อความเป็นสกทาคามี.

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเหล่าใดเหล่าหนึ่ง เชื่อมั่นในเรา
บุคคลเหล่านั้นทั้งหมดเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยทิวฐิ บุคคล
ผู้สมบูรณ์ด้วยทิวฐิเหล่านั้น ๕ จำพวกสำเร็จในโลกนี้
และ ๕ จำพวกละโลกนี้ไปแล้วจึงสำเร็จ.

คณะงานธัมมะ วัดนาป่าพง

อักษรย่อ

เพื่อความสะดวกแก่ผู้ที่ยังไม่เข้าใจเรื่องอักษรย่อ

ที่ใช้หมายแทนชื่อคัมภีร์ ซึ่งมีอยู่โดยมาก

มหาวิ. วิ.	มหาวิภังค์	วินัยปิฎก.
ภิกขุณี. วิ.	ภิกขุณีวิภังค์	วินัยปิฎก.
มหา. วิ.	มหาวรรค	วินัยปิฎก.
จุลล. วิ.	จุลวรรค	วินัยปิฎก.
ปริวาร. วิ.	ปริวารวรรค	วินัยปิฎก.
สี. ที.	สีลขันธวรรค	ทีฆนิกาย.
มหา. ที.	มหาวรรค	ทีฆนิกาย.
ปา. ที.	ปาฎีกวรรค	ทีฆนิกาย.
มฺ. ม.	มูลปัณณาสก์	มัชฌิมนิกาย.
ม. ม.	มัชฌิมปัณณาสก์	มัชฌิมนิกาย.
อุปริ. ม.	อุปริปัณณาสก์	มัชฌิมนิกาย.
สคาถ. สั.	สคาถวรรค	สังยุตตนิกาย.
นิทาน. สั.	นิทานวรรค	สังยุตตนิกาย.
ขนฺธ. สั.	ขันธวารวรรค	สังยุตตนิกาย.
สพา. สั.	สพายตนวรรค	สังยุตตนิกาย.
มหาวาร. สั.	มหาวารวรรค	สังยุตตนิกาย.
เอก. อঁ.	เอกนิบาต	อังคุตตรนิกาย.
ทุก. อঁ.	ทุกนิบาต	อังคุตตรนิกาย.
ติก. อঁ.	ติคนิบาต	อังคุตตรนิกาย.
จตุกก. อঁ.	จตุกกนิบาต	อังคุตตรนิกาย.

ปญจก. อ.	ปัญจกนิบาต	อังคุตตรนิกาย.
ฉกุก. อ.	ฉกุกนิบาต	อังคุตตรนิกาย.
สตตก. อ.	สตตกนิบาต	อังคุตตรนิกาย.
อฏฐก. อ.	อฏฐกนิบาต	อังคุตตรนิกาย.
นวก. อ.	นวกนิบาต	อังคุตตรนิกาย.
ทสก. อ.	ทสกนิบาต	อังคุตตรนิกาย.
เอกาทสก. อ.	เอกาทสกนิบาต	อังคุตตรนิกาย.
ขุ. ขุ.	ขุททกปาฐะ	ขุททกนิกาย.
ธ. ขุ.	ธรรมบท	ขุททกนิกาย.
อุ. ขุ.	อุทาน	ขุททกนิกาย.
อิติวุ. ขุ.	อิติวุตตกะ	ขุททกนิกาย.
สุตต. ขุ.	สุตตนิบาต	ขุททกนิกาย.
วิมาน. ขุ.	วิมานวัตถุ	ขุททกนิกาย.
เปต. ขุ.	เปตวัตถุ	ขุททกนิกาย.
เถร. ขุ.	เถรคาถา	ขุททกนิกาย.
เถรี. ขุ.	เถรีคาถา	ขุททกนิกาย.
ชา. ขุ.	ชาดก	ขุททกนิกาย.
มหานิ. ขุ.	มหานิทเทศ	ขุททกนิกาย.
จุพนิ. ขุ.	จุพนิทเทศ	ขุททกนิกาย.
ปฏิสม. ขุ.	ปฏิสัมภิตามรรค	ขุททกนิกาย.
อปท. ขุ.	อปทาน	ขุททกนิกาย.
พุทฺธว. ขุ.	พุทฺธวงศ์	ขุททกนิกาย.
จริยา. ขุ.	จริยาปฏิภาณ	ขุททกนิกาย.

ตัวอย่าง : ๑๔/๑๗๑/๒๔๕ ให้อ่านว่า
ไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ เล่ม ๑๔ หน้า ๑๗๑ ข้อที่ ๒๔๕

สารบัญ

สกทาคามี	๑
๑. สมณะบุณทริก (สกทาคามี)	๒
๒. สกทาคามีในภพมนุษย์	๔
๓. สกทาคามี เปรียบได้กับ บุคคลผู้ว่ายเข้าหาฝั่ง	๗
๔. เป็นสกทาคามี ได้กายชั้นดุสิต	๑๑
๕. ความเป็นอริยบุคคล กับอินทรีย์ ๕	๑๓
๖. เอกพีชี อินทรีย์ ๕ อ่อนกว่า สกทาคามี	๑๔
๗. ความเป็นอริยบุคคล กับการละสังโยชน์ (บุคคล ๔ จำพวก)	๑๖
๘. สังโยชน์ ๑๐	๑๙
๙. ความเป็นอริยบุคคล กับการละกามโยคะและภวโยคะ (บุคคล ๓ จำพวก)	๒๐
๑๐. ความเป็นอริยบุคคล กับสิกขา ๓	๒๑
๑๑. สิกขา ๓	๒๔
๑๒. ผู้ที่ต้องศึกษาสิกขา ๓	๒๖
๑๓. บุคคลที่มีเชื้อเหลือ แต่พ้นทุกคติ	๒๗
๑๔. บุคคลผู้พ้นทุกคติ หรือไม่ไปทุกคติ	๓๑
๑๕. ผู้เชื่อมั่นในตถาคต ที่สำเร็จในโลกนี้ และที่ละโลกนี้ไปแล้วจึงสำเร็จ	๓๔
๑๖. ข้อแตกต่างระหว่างอริยสาวกผู้ได้ลำดับ กับปุถุชนผู้ไม่ได้ลำดับ เมื่อได้สมาธิ (รูปสัญญา)	๓๗
๑๗. ข้อแตกต่างระหว่างอริยสาวกผู้ได้ลำดับ กับปุถุชนผู้ไม่ได้ลำดับ เมื่อเจริญพรหมวิหาร	๔๑

๑๘. ข้อแตกต่างระหว่างอริยสาวกผู้ได้สดับ กับปุถุชนผู้ไม่ได้สดับ เมื่อได้สมาธิ (อรุณสัจจะ)	๔๖
๑๙. อริยสาวกผู้ประกอบด้วยสังโยชน์ แต่ไม่มี สังโยชน์ที่เป็นเหตุให้กลับมายังโลกนี้อีก	๕๐
๒๐. ผลของการประกอบตนให้ติดเนื่องในความสุข ๔ ประการ	๕๑
๒๑. บุคคลผู้ควรแก้ของทำบุญ	๕๓
๒๒. สัทธานุสารี อัมมานุสารี โสตาบัน	๕๔
๒๓. แม้แต่อริยบุคคลชั้นโสดาบัน ก็ไม่อาจแปรปรวน	๕๖

กาม และ กามคุณ	๕๙
๒๔. ความหมายของกามและกามคุณ	๖๐
๒๕. โลก ในอริยวินัย คือ กามคุณ ๕	๖๒
๒๖. โลก คือ สิ่งที่แตกสลายได้	๖๖
๒๗. กามคุณ ๕ คือ เครื่องจองจำในอริยวินัย	๖๘
๒๘. กามเลว ปานกลาง และประณีต	๗๑
๒๙. กามอันเป็นทิพย์ ประณีตกว่ากามของมนุษย์	๗๓
๓๐. เทียบเคียงลักษณะเทวดาชั้นดาวดึงส์	๘๐
๓๑. คุณของกามและโทษของกาม	๘๑
๓๒. สุขที่ควรกลัวและไม่ควรกลัว	๘๘
๓๓. ตั้งอยู่ในภูมิคนแก่ เพราะละกามได้	๙๐
๓๔. ไม่เวียนกลับไปสู่กามทั้งหลายอีก เพราะบรรลุสุขอันที่สงบกว่า	๙๒
๓๕. เหตุเกิดของอกุศลวิตก	๙๓
๓๖. ข้อปฏิบัติเพื่อดับอกุศลสังกัปะ (ความดำริอันเป็นอกุศล)	๙๘
๓๗. เหตุเกิดของกามฉันทะ	๑๐๑
๓๘. อาหารของกามฉันทะ	๑๐๒
๓๙. เมื่อตั้งใจฟังธรรม กามฉันทะ ย่อมไม่มี	๑๐๔

ราคะ โทสะ โมหะ	๑๐๕
๔๐. ธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว บรรเทาได้ยาก	๑๐๖
๔๑. ไฟ คือ ราคะ โทสะ โมหะ	๑๐๗
๔๒. เหตุให้เป็นคนดูร้าย หรือคนสงบเสงี่ยม	๑๑๐
๔๓. อาชีพที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ ราคะ โทสะ โมหะ	๑๑๒
๔๔. ความแตกต่างของ ราคะ โทสะ โมหะ และวิธีละราคะ โทสะ โมหะ	๑๑๔
๔๕. เจริญอุสสุภะเพื่อละราคะ เจริญเมตตาเพื่อละโทสะ เจริญปัญญาเพื่อละโมหะ	๑๑๗
๔๖. เจริญอนุสสติ เพื่อละราคะ โทสะ โมหะ	๑๑๘
๔๗. ศึกษาในสิกขา ๓ เพื่อละราคะ โทสะ โมหะ	๑๒๕
๔๘. การละธรรม ๓ เพื่อละราคะ โทสะ โมหะ	๑๒๖
๔๙. เห็นสัญญาโยชนียธรรมโดยความเป็นของน่าเบื่อหน่าย เพื่อละราคะ โทสะ โมหะ	๑๓๓
๕๐. เพราะมีความสิ้นไปแห่งนันทิ จึงมีความสิ้นไปแห่งราคะ	๑๓๕
๕๑. นิพพานที่เห็นได้เอง	๑๓๘
ภพ ๓	๑๔๑
๕๒. ภพ ๓ (กามภพ รูปภพ อรูปภพ)	๑๔๒
๕๓. การตั้งอยู่ของวิญญูณ คือ การบังเกิดในภพใหม่	๑๔๓
๕๔. การตั้งอยู่ของความเจตนา หรือความปรารถนา คือ การบังเกิดในภพใหม่	๑๔๕
๕๕. ฉันทะ ราคะ นันทิ ตัณหา อุปายะ และอุปาทาน ในชั้น ๕ คือ เครื่องนำไปสู่ภพ	๑๔๗
๕๖. มีจิตฝังลงไปในสิ่งใด เครื่องนำไปสู่ภพใหม่ย่อมมี	๑๔๘
๕๗. มีจิตฝังลงไปในสิ่งใด การก้าวลงแห่งนามรูปย่อมมี	๑๕๐
๕๘. มีจิตฝังลงไปในสิ่งใด การเกิดขึ้นแห่งภพใหม่ต่อไปย่อมมี	๑๕๒

ข้อปฏิบัติเพื่อความเป็น อริยบุคคล	๑๕๕
๕๙. อานิสงส์ของธรรม ๔ ประการ	๑๕๖
๖๐. ละธรรม ๕ อย่าง ได้ความเป็นอริยบุคคล	๑๖๐
๖๑. ผลของการพิจารณาเห็นสังขาร โดยความไม่เที่ยง	๑๖๒
๖๒. ผลของการพิจารณาเห็นสังขาร โดยความเป็นทุกข์	๑๖๓
๖๓. ผลของการพิจารณาเห็นธรรม โดยความเป็นอนัตตา	๑๖๔
๖๔. ผลของการพิจารณาเห็นนิพพาน โดยความเป็นสุข	๑๖๕
๖๕. การเห็นเพื่อละสังโยชน์	๑๖๖
๖๖. การเห็นเพื่อละอนุสัย	๑๖๘
๖๗. การเห็นเพื่อละอาสวะ	๑๖๙
๖๘. การเห็นเพื่อละอวิชชา	๑๗๐
๖๙. เหตุสำเร็จตามความปรารถนา	๑๗๑
๗๐. บทสรุป	๑๗๖

สหาคามี

สมณะบุณทริก (สกทาคามี)

๐๑

-บาลี จตุกก. อ. ๒๑/๑๑๖/๘๘.

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกเหล่านี้^๑ มีปรากฏอยู่ในโลก ๔ จำพวกอะไรบ้าง คือ

- (๑) สมณะมจละ (สมณะผู้ไม่หวั่นไหว)
- (๒) สมณะบุณทริก (บัวขาว)
- (๓) สมณะปทุมะ (บัวชมพู)
- (๔) สมณะสุขุมาล (ผู้ละเอียดอ่อนในหมู่สมณะ)

ภิกษุทั้งหลาย ก็สมณะผู้ไม่หวั่นไหวเป็นอย่างไร
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นโสดาบัน เพราะสังโยชน์ ๓ ล้นไป
มีความไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยง จะตรัสรู้ได้ในกาล
เบื้องหน้า บุคคลเป็นสมณะผู้ไม่หวั่นไหวเป็นอย่างนี้แล.

ภิกษุทั้งหลาย ก็สมณะบุณทริกเป็นอย่างไร ภิกษุ
ในธรรมวินัยนี้ เป็นสกทาคามี เพราะสังโยชน์ ๓ ล้นไป
และเพราะราคะ โทสะ โมหะเบาบาง (ราคะโทสะโมหะ ตนุตตา)
จะมาสู่โลกนี้อีกครั้งเดียวเท่านั้น แล้วจะทำที่สุดแห่งทุกข์ได้
บุคคลเป็นสมณะบุณทริกเป็นอย่างนี้แล.

๑. ใน -บาลี ปา. ที. ๑๑/๑๙๓/๒๗๗. มีการเรียงตำแหน่งของลำดับที่ ๒ และ ๓
ต่างออกไปดังนี้ คือ สมณะมจละ สมณะปทุมะ สมณะบุณทริกะ สมณะสุขุมาล.
-ผู้รวบรวม

ภิกษุทั้งหลาย ก็สมณะปทุมะเป็นอย่างไร ภิกษุ
ในธรรมวินัยนี้เป็นโอปปาติกะ เพราะโอรัมภาคิยสังโยชน์ ๕
สิ้นไป จะปรินิพพานในที่นั้น มีอันไม่กลับจากโลกนั้น
เป็นธรรมดา บุคคลเป็นสมณะปทุมะเป็นอย่างไรแล.

ภิกษุทั้งหลาย ก็สมณะสุขุมาล เป็นอย่างไร ภิกษุ
ในธรรมวินัยนี้ กระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ
อันหาอาสวะมิได้ เพราะความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย
ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ บุคคลเป็นสมณะ
สุขุมาลเป็นอย่างไรแล.

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกเหล่านี้แล มีปรากฏ
อยู่ในโลก.

สกทาคามีในภพมนุษย์

๐๒

-บาลี อุปริ. ม. ๑๔/๑๙๑/๒๘๔.

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุบริษัทนี้ไม่เหลวไหลเลย ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุบริษัทนี้ไม่เหลวแหลกเลย ภิกษุบริษัทนี้ตั้งอยู่แล้วในธรรมที่เป็นสาระล้วน.

ภิกษุทั้งหลาย บริษัทเช่นใด มีลักษณะเป็นผู้ควรแก่ของค่านับ ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ของทำบุญ ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า หมู่ภิกษุนี้ก็มีลักษณะเช่นนั้น ภิกษุบริษัทนี้ก็มีลักษณะเช่นนั้น.

ภิกษุทั้งหลาย บริษัทเช่นใด มีลักษณะที่ทานอันบุคคลให้น้อย แต่กลับมีผลมาก ทานที่ให้มาก ก็มีผลมาก ทวียิ่งขึ้น หมู่ภิกษุนี้ก็มีลักษณะเช่นนั้น ภิกษุบริษัทนี้ก็มีลักษณะเช่นนั้น.

ภิกษุทั้งหลาย บริษัทเช่นใด มีลักษณะยากที่ชาวโลกจะได้เห็น หมู่ภิกษุนี้ก็มีลักษณะเช่นนั้น ภิกษุบริษัทนี้ก็มีลักษณะเช่นนั้น.

ภิกษุทั้งหลาย บริษัทเช่นใด มีลักษณะที่ควรจะไปดู ไปเห็น แม้จะต้องเดินลั่นหนทางนับด้วยโยชน์ๆ ถึงกับต้องเอาห่อเสบียงไปด้วยก็ตาม หมู่ภิกษุนี้ก็มีลักษณะเช่นนั้น ภิกษุบริษัทนี้ก็มีลักษณะเช่นนั้น.

ภิกษุทั้งหลาย ในหมู่ภิกษุนี้ มีพวกภิกษุซึ่งเป็น
อรหันต์ ลีณาสะแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว มีกิจที่ควรทำ
ได้ทำสำเร็จแล้ว มีภาระปลงลงได้แล้ว มีประโยชน์ของตนเอง
บรรลุแล้วโดยลำดับ มีสังโยชนในภพสิ้นแล้ว หลุดพ้นแล้ว
เพราะรู้ทั่วถึงโดยชอบ พวกภิกษุแม่เห็นปานนี้ ก็มีอยู่ใน
หมู่ภิกษุนี้.

ภิกษุทั้งหลาย ในหมู่ภิกษุนี้ มีพวกภิกษุซึ่งสิ้น
โอรัมภาคียสังโยชน ๕ เป็นโอบปาติกะ จะปรินิพพานในที่นั้น
มีอันไม่กลับจากโลกนั้นเป็นธรรมดา พวกภิกษุแม่เห็นปานนี้
ก็มีอยู่ในหมู่ภิกษุนี้.

ภิกษุทั้งหลาย ในหมู่ภิกษุนี้ มีพวกภิกษุซึ่งสิ้น
สังโยชน ๓ และเพราะราคะ โทสะ โมหะเบาบาง (ราคะโทสะโมहां
ตนุตตา) เป็นสกทาคามี มาสู่โลกนี้อีกครั้งเดียวเท่านั้น
แล้วจะทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ พวกภิกษุแม่เห็นปานนี้ ก็มีอยู่ใน
หมู่ภิกษุนี้.

ภิกษุทั้งหลาย ในหมู่ภิกษุนี้ มีพวกภิกษุซึ่งสิ้น
สังโยชน ๓ เป็นโสดาบัน มีความไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา เป็น
ผู้เที่ยง จะตรัสรู้ได้ในกาลเบื้องหน้า พวกภิกษุแม่เห็นปานนี้
ก็มีอยู่ในหมู่ภิกษุนี้.

ภิกษุทั้งหลาย ในหมู่ภิกษุนี้ มีพวกภิกษุซึ่งประกอบ
ความเพียรเป็นเครื่องต้องทำเนืองๆ ในการอบรมสติปัฏฐาน ๔
สัมมัปปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทริย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗
อริยมรรคมีองค์ ๘ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา อสุภะ
อนิจจสัญญา และอานาปานสติ พวกภิกษุแม้เห็นปานนี้
ก็มีอยู่ในหมู่ภิกษุนี้.

(เนื้อความของพระสูตรนี้ได้นำมาใส่ไว้โดยย่อ ด้วยเพื่อให้
เห็นการกล่าวถึงสภากาณียะที่ยังมีชีวิตอยู่ ผู้ที่สนใจสามารถอ่าน
เนื้อความเต็มได้จากพระสูตร. -ผู้รวบรวม)

สกทาคามี เปรียบได้กับ บุคคลผู้ว่ายเข้าหาฝั่ง

๐๓

-บาลี สุตตก. อ. ๒๗/๑๐/๑๕.

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเปรียบด้วยคนตกน้ำ ๗ จำพวก
เหล่านี้ มีปรากฏอยู่ในโลก ๗ จำพวกอะไรบ้าง คือ

- (๑) บุคคลบางคนในโลกนี้ จมลงคราวเดียวแล้ว
ก็เป็นอันจมอยู่นั่นเอง (สกี นิมุคุโค นิมุคุโค)
- (๒) บางคนโผล่ขึ้นมาแล้ว กลับจมลงไปอีก (อุมมุชชิตวา
นิมุชชติ)
- (๓) บางคนโผล่ขึ้นมาแล้ว ทรงตัวอยู่ (อุมมุชชิตวา จิโต)
- (๔) บางคนโผล่ขึ้นมาแล้ว เหลียวดูรอบ ๆ (อุมมุชชิตวา
วิปสุสติ วิโลเกติ)
- (๕) บางคนโผล่ขึ้นมาแล้ว ว่ายหาฝั่ง (อุมมุชชิตวา ปตริติ)
- (๖) บางคนโผล่ขึ้นมาแล้ว เข้ามาถึงที่ตื้น (อุมมุชชิตวา
ปติคารปฺปติโต โหติ)
- (๗) บางคนโผล่ขึ้นมาแล้ว ข้ามถึงฝั่ง เป็นพราหมณ์
อยู่บนบก (อุมมุชชิตวา ติณฺโณ โหติ ปาร์คโต ธเล ติฏฺฐติ)

ภิกษุทั้งหลาย ก็บุคคลที่จมลงคราวเดียวแล้ว ก็เป็นอันจมอยู่นั่นเองเป็นอย่างไร ภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ประกอบด้วยอกุศลธรรมฝ่ายดำโดยส่วนเดียว ภิกษุทั้งหลาย บุคคลที่จมลงคราวเดียวแล้ว ก็เป็นอันจมอยู่นั่นเองเป็นอย่างนี้แล.

ภิกษุทั้งหลาย ก็บุคคลที่โผล่ขึ้นมาแล้ว กลับจมลงไปอีกเป็นอย่างไร ภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ โผล่ขึ้นมาแล้ว คือ เขามีศรัทธาดี หิริดี โอตตปปะดี วิริยะดี และปัญญาดี ในกุศลธรรมทั้งหลาย แต่ศรัทธา หิริ โอตตปปะ วิริยะ และปัญญาของเขานั้น ไม่ตั้งอยู่นาน ไม่เจริญขึ้น เสื่อมไปฝ่ายเดียว ภิกษุทั้งหลาย บุคคลที่โผล่ขึ้นมาแล้ว กลับจมลงไปอีกเป็นอย่างนี้แล.

ภิกษุทั้งหลาย ก็บุคคลที่โผล่ขึ้นมาแล้ว ทรงตัวอยู่เป็นอย่างไร ภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้โผล่ขึ้นมาแล้ว คือ เขามีศรัทธาดี หิริดี โอตตปปะดี วิริยะดี และปัญญาดี ในกุศลธรรมทั้งหลาย ส่วนศรัทธา หิริ โอตตปปะ วิริยะ และปัญญาของเขานั้น ไม่เสื่อมลง ไม่เจริญขึ้น คงที่อยู่ ภิกษุทั้งหลาย บุคคลที่โผล่ขึ้นมาแล้ว ทรงตัวอยู่เป็นอย่างนี้แล.

ภิกษุทั้งหลาย ก็บุคคลที่โผล่ขึ้นมาแล้ว เหลียวดูรอบๆ เป็นอย่างไร ภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ โผล่ขึ้นมาแล้ว คือ เขามีศรัทธาดี หิริดี โอตตปปะดี วิริยะดี และปัญญาดี ในกุศลธรรมทั้งหลาย เพราะสังโยชน์ ๓ ลั่นไป เขาเป็นโสดาบัน มีความไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยง จะตรัสรู้ได้ในกาลเบื้องหน้า ภิกษุทั้งหลาย บุคคลที่โผล่ขึ้นมาแล้ว เหลียวดูรอบๆ เป็นอย่างนี้แล.

ภิกษุทั้งหลาย ก็บุคคลที่โผล่ขึ้นมาแล้ว ว่ายหาฝั่งเป็นอย่างไร ภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ โผล่ขึ้นมาแล้ว คือ เขามีศรัทธาดี หิริดี โอตตปปะดี วิริยะดี และปัญญาดี ในกุศลธรรมทั้งหลาย เพราะสังโยชน์ ๓ ลั่นไป และเพราะราคะ โทสะ โมหะเบาบาง เขาเป็นสกทาคามี จะมาสู่โลกนี้อีกครั้งเดียวเท่านั้น แล้วจะทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ ภิกษุทั้งหลาย บุคคลที่โผล่ขึ้นมาแล้ว ว่ายหาฝั่งเป็นอย่างนี้แล.

ภิกษุทั้งหลาย ก็บุคคลที่โผล่ขึ้นมาแล้ว เข้ามาถึงที่ต้นเป็นอย่างไร ภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ โผล่ขึ้นมาแล้ว คือ เขามีศรัทธาดี หิริดี โอตตปปะดี วิริยะดี และปัญญาดี ในกุศลธรรมทั้งหลาย เพราะโอรัมภาคียสังโยชน์ ๕ ลั่นไป เขาเป็นโอบปาติกะ จะปรินิพพานในที่นั้น

มีอันไม่กลับจากโลกนั้นเป็นธรรมดา ภิกษุทั้งหลาย บุคคลที่โผล่ขึ้นมาแล้ว เข้ามาถึงที่ตื้นเป็นอย่างนี้แล.

ภิกษุทั้งหลาย ก็บุคคลที่โผล่ขึ้นมาแล้ว ข้ามถึงฝั่ง เป็นพราหมณ์ อยู่บนบกเป็นอย่างไร ภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ โผล่ขึ้นมาแล้ว คือ เขามีศรัทธาดี หิริดี โอตตปปะที วิริยะดี และปัญญาดี ในกุศลธรรมทั้งหลาย เขากะทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ ภิกษุทั้งหลาย บุคคลที่โผล่ขึ้นมาแล้ว ข้ามถึงฝั่ง เป็นพราหมณ์ อยู่บนบกเป็นอย่างนี้แล.

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเปรียบด้วยคนตกน้ำ ๗ จำพวก เหล่านี้แล มีปรากฏอยู่ในโลก.

เป็นสกทาคามี ได้กายชั้นดุสิต

๐๔

- บาลี ทสก. อ. ๒๔/๑๔๗/๗๕.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ... มิคสาลาอุบาลิกาได้ถามข้าพระองค์ว่า
 ข้าแต่ท่านอานนท์ ธรรมนี้ที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้ว
 อันเป็นเหตุให้คนสองคน คือ คนหนึ่งประพาสพรหมจรรย์ คนหนึ่งไม่
 ประพาสพรหมจรรย์ จะเป็นผู้มีคติเสมอกันในสัมปรายะ อันวิญญูชน
 จะพึงรู้ทั่วถึงได้อย่างไร คือ

บิดาของดิฉันชื่อปุราณะ เป็นผู้ประพาสพรหมจรรย์
 ประพาสทางไกล งดเว้นจากเมถุนอันเป็นธรรมของชาวบ้าน
 ท่านทำกาละแล้ว พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์ว่า เป็น
 สกทาคามีได้กายชั้นดุสิต บุรุษชื่ออิสิทัตตะ ผู้เป็นที่รักของ
 บิดาของดิฉัน ไม่เป็นผู้ประพาสพรหมจรรย์ แต่ยินดีด้วย
 ภรรยาของตน แม้เขาทำกาละแล้วพระผู้มีพระภาคก็ทรง
 พยากรณ์ว่า เป็นสกทาคามีได้กายชั้นดุสิต.

ข้าแต่ท่านอานนท์ ธรรมนี้ที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้ว
 อันเป็นเหตุให้คนสองคน คือ คนหนึ่งประพาสพรหมจรรย์ คนหนึ่งไม่
 ประพาสพรหมจรรย์ จะเป็นผู้มีคติเสมอกันในสัมปรายะ อันวิญญูชน
 จะพึงรู้ทั่วถึงได้อย่างไร.

เมื่อมิคสาลาอุบาลิกากล่าวอย่างนี้แล้ว ข้าพระองค์ได้กล่าวกะ
 มิคสาลาอุบาลิกาว่า น้องหญิง ก็ข้อนี้พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์ไว้
 อย่างนี้แล.

อานนท์ ก็มีคสาลาอุบาสิกาเป็นพาล ไม่ฉลาด เป็นคนบอด มีปัญญาทึบเป็นอะไร และสัมผัสสัมพุทธรเป็นอะไร ในญาณเครื่องกำหนดรู้ความยิ่งและหย่อนแห่งอินทรีย์ของบุคคล ... อานนท์ พวกคนผู้ถือประมาณย่อมประมาณในเรื่องนั้นว่า ธรรมแม้ของคนนี้ก็เหล่านั้นแหละ ธรรมแม้ของคนอื่นก็เหล่านั้นแหละ เพราะเหตุอะไรในสองคนนั้น คนหนึ่งเลว คนหนึ่งดี ก็การประมาณของคนผู้ถือประมาณเหล่านั้นย่อมเป็นไปเพื่อมิใช่ประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความทุกข์สิ้นกาลนาน ... เพราะกระแสแห่งธรรมย่อมถูกต้องบุคคลนี้ ใครเล่าจะพึงรู้เหตุนั้นได้ นอกจากตถาคต อานนท์ เพราะเหตุนั้นแหละ เธอทั้งหลายอย่าได้เป็นผู้ชอบประมาณในบุคคลและอย่าได้ถือประมาณในบุคคล เพราะผู้ถือประมาณในบุคคลย่อมทำลายคุณวิเศษของตน เราหรือผู้ที่เหมือนเรา พึงถือประมาณในบุคคลได้

ความเป็นอริยบุคคล กับอินทรีย์ ๕

๐๕

-บาลี มหาวาร. ส. ๑๘/๒๖๕/๘๗๖.

ภิกษุทั้งหลาย อินทรีย์ ๕ ประการเหล่านี้ ๕ ประการ
อะไรบ้าง คือ สัทธินทรีย์ วิริยินทรีย์ สตินทรีย์ สมาธิินทรีย์
ปัญญินทรีย์ ภิกษุทั้งหลาย เหล่านี้แล อินทรีย์ ๕ ประการ.

(๑) ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเป็นอรหันต์ เพราะ
อินทรีย์ ๕ เต็มบริบูรณ์

(๒) เป็นอนาคามี เพราะอินทรีย์ ๕ ยังอ่อนกว่า
อินทรีย์ของอรหันต์

(๓) เป็นสกทาคามี เพราะอินทรีย์ ๕ ยังอ่อนกว่า
อินทรีย์ของอนาคามี

(๔) เป็นโสดาบัน เพราะอินทรีย์ ๕ ยังอ่อนกว่า
อินทรีย์ของสกทาคามี

(๕) เป็นอัมมานุสारी เพราะอินทรีย์ ๕ ยังอ่อนกว่า
อินทรีย์ของโสดาบัน

(๖) เป็นสัทธานุสारी เพราะอินทรีย์ ๕ ยังอ่อนกว่า
อินทรีย์ของอัมมานุสारी.

(มีอีกหลายสูตร ที่ได้ตรัสในทำนองว่า เพราะอินทรีย์ ๕ ต่างกัน
จึงได้ความเป็นอริยบุคคลที่แตกต่างกัน สามารถศึกษาเพิ่มเติมได้จาก
พุทธวจน-หมวดธรรม เล่ม ๑๖ และจากพระไตรปิฎก. -ผู้รวบรวม)

เอกพีธี อินทรีย์ ๕ อ่อนกว่า สกทาคามี ๐๖

- บาลี มหาวาร. ส. ๑๗/๒๖๖/๘๘๓.

ภิกษุทั้งหลาย อินทรีย์ ๕ ประการเหล่านี้ ๕ ประการ
อะไรบ้าง คือ สัทธินทรีย์ วิริยินทรีย์ สตินทรีย์ สมาธิินทรีย์
ปัญญินทรีย์ ภิกษุทั้งหลาย เหล่านี้แล อินทรีย์ ๕ ประการ.

(๑) ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเป็นอรหันต์ เพราะ
อินทรีย์ ๕ ประการนี้เต็มบริบูรณ์

(๒) เป็นอันตราปรินิพพายี เพราะอินทรีย์ ๕
ยังอ่อนกว่าอินทรีย์ของอรหันต์

(๓) เป็นอุปหัจจปรินิพพายี เพราะอินทรีย์ ๕
ยังอ่อนกว่าอินทรีย์ของอันตราปรินิพพายี

(๔) เป็นอสังขารปรินิพพายี เพราะอินทรีย์ ๕
ยังอ่อนกว่าอินทรีย์ของอุปหัจจปรินิพพายี

(๕) เป็นสสังขารปรินิพพายี เพราะอินทรีย์ ๕
ยังอ่อนกว่าอินทรีย์ของอสังขารปรินิพพายี

(๖) เป็นอุทังโสโตกนิฏฐคามี เพราะอินทรีย์ ๕
ยังอ่อนกว่าอินทรีย์ของสสังขารปรินิพพายี

(๗) เป็นสกทาคามี เพราะอินทรีย์ ๕ ยังอ่อนกว่า
อินทรีย์ของอุทังโสโตกนิฏฐคามี

(๘) เป็นเอกพีชี เพราะอินทรีย์ ๕ ยังอ่อนกว่า
อินทรีย์ของสกทาคามี

(๙) เป็นโกลังโกละ เพราะอินทรีย์ ๕ ยังอ่อนกว่า
อินทรีย์ของเอกพีชี

(๑๐) เป็นสัตตักขัตตูปรมะ เพราะอินทรีย์ ๕
ยังอ่อนกว่าอินทรีย์ของโกลังโกละ

(๑๑) เป็นธัมมานุสारी เพราะอินทรีย์ ๕ ยังอ่อนกว่า
อินทรีย์ของสัตตักขัตตูปรมะ

(๑๒) เป็นสัทธานุสारी เพราะอินทรีย์ ๕ ยังอ่อนกว่า
อินทรีย์ของธัมมานุสारी.

(ในสูตรอื่นๆ มีตรัสช่วงท้ายต่างกันออกไป ได้แก่ ด้วย
อาการอย่างนี้ ความต่างแห่งผลย่อมมีได้เพราะความต่างแห่งอินทรีย์
ความต่างแห่งบุคคลย่อมมีได้เพราะความต่างแห่งผล, หรือ อินทรีย์
๕ ประการนี้ ไม่มีแก่ผู้ใดเสียเลยโดยประการทั้งปวง เราเรียกผู้นั้นว่า
เป็นคนภายนอก ตั้งอยู่ในฝ่ายปุถุชน, หรือ บุคคลผู้กระทำ
บริบูรณ์ ย่อมให้สำเร็จได้บริบูรณ์ (ความเป็นอรหันต์) บุคคล
ผู้กระทำได้บางส่วน ย่อมให้สำเร็จได้บางส่วน เรากล่าวอินทรีย์ ๕
ว่าไม่เป็นหมันเลย. -ผู้รวบรวม)

ความเป็นอริยบุคคล

กับการละสังโยชน์ (บุคคล ๔ จำพวก)

๐๗

-บาลี จตุกก. อ. ๒๑/๑๘๑/๑๓๑.

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้ มีปรากฏอยู่ในโลก ๔ จำพวกอะไรบ้าง คือ

(๑) ภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ ยังละโอรัมภาคียสังโยชน์ไม่ได้ ยังละสังโยชน์อันเป็นปัจจัยเพื่อให้ได้อุบัติไม่ได้ ยังละสังโยชน์อันเป็นปัจจัยเพื่อให้ได้ภพไม่ได้.

(๒) อนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ ละโอรัมภาคียสังโยชน์ได้ แต่ยังละสังโยชน์อันเป็นปัจจัยเพื่อให้ได้อุบัติไม่ได้ และยังละสังโยชน์อันเป็นปัจจัยเพื่อให้ได้ภพไม่ได้.

(๓) อนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ ละโอรัมภาคียสังโยชน์ได้ ละสังโยชน์อันเป็นปัจจัยเพื่อให้ได้อุบัติได้ แต่ยังละสังโยชน์อันเป็นปัจจัยเพื่อให้ได้ภพไม่ได้.

(๔) อนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ ละโอรัมภาคียสังโยชน์ได้ ละสังโยชน์อันเป็นปัจจัยเพื่อให้ได้อุบัติได้ และละสังโยชน์อันเป็นปัจจัยเพื่อให้ได้ภพได้.

ภิกษุทั้งหลาย ก็บุคคลจำพวกไหน ยังละโอรัมภาคีย-
สังโยชนไม่ได้ (โอรัมภาคียานิ สญโณชนานิ อปฺปหีนานิ) ยังละ
สังโยชนอันเป็นปัจจัยเพื่อให้ได้อุบัติไม่ได้ (อุปปตติปฏฺฐาภิกานิ
สญโณชนานิ อปฺปหีนานิ) ยังละสังโยชนอันเป็นปัจจัยเพื่อให้ได้ภพ
ไม่ได้ (ภวาปฏฺฐาภิกานิ สญโณชนานิ อปฺปหีนานิ) คือ สกทาคามี
ภิกษุทั้งหลาย บุคคลนี้แล ยังละโอรัมภาคียสังโยชนไม่ได้
ยังละสังโยชนอันเป็นปัจจัยเพื่อให้ได้อุบัติไม่ได้ ยังละ
สังโยชนอันเป็นปัจจัยเพื่อให้ได้ภพไม่ได้.

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลจำพวกไหน ละโอรัมภาคีย-
สังโยชนได้ (โอรัมภาคียานิ สญโณชนานิ ปหีนานิ) แต่ยังละสังโยชน
อันเป็นปัจจัยเพื่อให้ได้อุบัติไม่ได้ ยังละสังโยชนอันเป็น
ปัจจัยเพื่อให้ได้ภพไม่ได้ คือ อุทธังโสโตกนิฏฐคามิ (ผู้มี
กระแสน้ำบ้นไปสู่อกนิฏฐภพ) ภิกษุทั้งหลาย บุคคลนี้แล
ละโอรัมภาคียสังโยชนได้ แต่ยังละสังโยชนอันเป็นปัจจัย
เพื่อให้ได้อุบัติไม่ได้ และยังละสังโยชนอันเป็นปัจจัยเพื่อ
ให้ได้ภพไม่ได้.

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลจำพวกไหน ละโอรัมภาคีย-
สังโยชนได้ ละสังโยชนอันเป็นปัจจัยเพื่อให้ได้อุบัติได้ (อุปปตติ-
ปฏฺฐาภิกานิ สญโณชนานิ ปหีนานิ) แต่ยังละสังโยชนอันเป็นปัจจัย

เพื่อให้ได้ภพไม่ได้ คือ อันตรปรินิพพายี ภิกษุทั้งหลาย บุคคลนี้แล ละโอรัมภาคิยสังโยชนได้ ละสังโยชนอันเป็นปัจจัยเพื่อให้ได้อุบัติได้ แต่ยังละสังโยชนอันเป็นปัจจัยเพื่อให้ได้ภพไม่ได้.

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลจำพวกไหน ละโอรัมภาคิย-สังโยชนได้ ละสังโยชนอันเป็นปัจจัยเพื่อให้ได้อุบัติได้ และ ละสังโยชนอันเป็นปัจจัยเพื่อให้ได้ภพได้ (ภวปฏิลาภิกานิ สญโณชนานิ ปหีนานิ) คือ อรหันต์ผู้สิ้นอาสวะแล้ว ภิกษุทั้งหลาย บุคคลนี้แล ละโอรัมภาคิยสังโยชนได้ ละสังโยชนอันเป็นปัจจัยเพื่อให้ได้อุบัติได้ ละสังโยชนอันเป็นปัจจัยเพื่อให้ได้ภพได้.

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แล มีปรากฏอยู่ในโลก.

(ควรดูประกอบเพิ่มเติมเรื่อง “อุปมาช่างตีเหล็ก” ในหนังสือ พุทธวจน-หมวดธรรม เล่ม ๑๖ อนาคามี หน้า ๒๘. และจาก พระไตรปิฎก. -ผู้รวบรวม)

สังโยชน์ ๑๐

๐๘

-บาลี ทสก. อ. ๒๔/๑๘/๑๓.

ภิกษุทั้งหลาย สังโยชน์ ๑๐ ประการนี้ ๑๐ ประการ
อะไรบ้าง คือ โอรัมภาคิยสังโยชน์ (สังโยชน์เบื้องต่ำ) ๕ ประการ
อุทัมภาคิยสังโยชน์ (สังโยชน์เบื้องสูง) ๕ ประการ.

โอรัมภาคิยสังโยชน์ ๕ ประการอะไรบ้าง คือ

- (๑) สักกายทิฏฐิ
- (๒) วิจิกิจฉา
- (๓) สीलัพพตปราคาส
- (๔) กามฉันทะ
- (๕) พยาบาท

เหล่านี้แล โอรัมภาคิยสังโยชน์ ๕ ประการ.

อุทัมภาคิยสังโยชน์ ๕ ประการอะไรบ้าง คือ

- (๑) รูปราคะ
- (๒) อรูปราคะ
- (๓) มานะ
- (๔) อุทธัจจะ
- (๕) อวิชชา

เหล่านี้แล อุทัมภาคิยสังโยชน์ ๕ ประการ.

ภิกษุทั้งหลาย เหล่านี้แล สังโยชน์ ๑๐ ประการ.

ความเป็นอริยบุคคล กับการละ กามโยคะและภวโยคะ (บุคคล ๓ จำพวก)

๐๙

-บาลี อิติวุ. พุ. ๒๕/๓๐๓/๒๗๖.

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบแล้วด้วยกามโยคะ (กามโยคยุตโต) และประกอบแล้วด้วยภวโยคะ (ภวโยคยุตโต)^๑ เป็นอาคามี ยังต้องมาสู่ความเป็นอย่างนี้.

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้พรากรแล้วจากกามโยคะ (กามโยควิสยุตโต) (แต่) ยังประกอบด้วยภวโยคะ เป็นอนาคามี ไม่มาสู่ความเป็นอย่างนี้.

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้พรากรแล้วจากกามโยคะ พรากรแล้วจากภวโยคะ (ภวโยควิสยุตโต) เป็นอรหนต์ สิ้นอาสวะแล้ว.

สัตว์ทั้งหลายผู้ประกอบแล้วด้วยกามโยคะและภวโยคะ ย่อมไปสู่สังสารวัฏ ซึ่งมีปกติถึงความเกิดและความตาย.

ส่วนสัตว์เหล่าใดละกามทั้งหลายได้เด็ดขาด แต่ยังไม่ถึงความสิ้นไปแห่งอาสวะ ยังประกอบด้วยภวโยคะ สัตว์เหล่านั้น บัณฑิตกล่าวว่า เป็นอนาคามี.

ส่วนสัตว์เหล่าใดตัดความสงสัยได้แล้ว มีมานะและมีภพใหม่สิ้นแล้ว ถึงความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายแล้ว สัตว์เหล่านั้นแลถึงฝั่งแล้วในโลก.

๑. กามโยคะ = เครื่องผูก คือ กาม, ภวโยคะ = เครื่องผูก คือ ภพ. -ผู้รวบรวม

ความเป็นอริยบุคคล

กับสิกขา ๓

๑๐

-บาลี ดิ.ก. อ. ๒๐/๒๙๗/๕๒๖.

ภิกษุทั้งหลาย สิกขาบท ๑๕๐ ถ้วนนี้ มาสู่อุเทศ ทุกกึ่งเดือน ซึ่งกุลบุตรทั้งหลายผู้ปรารถนาประโยชน์ศึกษากันอยู่.

ภิกษุทั้งหลาย สิกขา ๓ นี้ที่สิกขาบท ๑๕๐ นั้นรวมอยู่ด้วยทั้งหมด สิกขา ๓ นั้นอะไรบ้าง คือ อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา อธิปัญญาสิกขา ภิกษุทั้งหลาย สิกขา ๓ เหล่านี้แล ที่สิกขาบท ๑๕๐ นั้นรวมอยู่ด้วยทั้งหมด.

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ทำให้บริบูรณ์ในศีล (สีเลสุ ปรีปุรการี) เป็นผู้ทำพอประมาณในสมาธิ (สมาธิสมิ มตฺตโสการี) เป็นผู้ทำพอประมาณในปัญญา (ปญญา มตฺตโสการี) เธอย่อมล่วงสิกขาบทเล็กน้อยบ้าง ย่อมออกจากอาบัตินั้นบ้าง ข้อนั้นเพราะเหตุอะไร เพราะไม่มีใครกล่าวความเป็นคนอาภัพเพราะล่วงสิกขาบทเหล่านี้ แต่ว่าสิกขาบทเหล่านี้ เป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ สมควรแก่พรหมจรรย์ เธอเป็นผู้มีศีลยั่งยืน และเป็นผู้มีศีลมั่นคงในสิกขาบทเหล่านั้น สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย เธอเป็นโสดาบัน เพราะสังโยชน ๓ ลีนไป มีความไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยง จะตรัสรู้ได้ในกาลเบื้องหน้า.

ภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ทำให้
บริบูรณ์ในศีล เป็นผู้ทำพอประมาณในสมาธิ เป็นผู้ทำ
พอประมาณในปัญญา เธอย่อมล่วงสิกขาบทเล็กน้อยบ้าง ย่อมออกจากอาบัตินั้นบ้าง ข้อนั้นเพราะเหตุอะไร เพราะไม่มีใคร
กล่าวความเป็นคนอาภัพเพราะล่วงสิกขาบทเหล่านี้ แต่ว่า
สิกขาบทเหล่าใด เป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ สมควรแก่
พรหมจรรย์ เธอเป็นผู้มีศีลยั่งยืน และมีศีลมั่นคงในสิกขาบท
เหล่านั้น สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย เธอเป็น
สกทาคามี เพราะสังโยชน์ ๓ ล้นไป และเพราะราคะ โทสะ
โมหะเบาบาง จะมาสู่โลกนี้อีกครั้งเดียวเท่านั้น แล้วจะทำ
ที่สุดแห่งทุกข์ได้.

ภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ทำให้
บริบูรณ์ในศีล (สีลสุ ปริปุรการิ) เป็นผู้ทำให้บริบูรณ์ในสมาธิ
(สมาธิสุมิ ปริปุรการิ) เป็นผู้ทำพอประมาณในปัญญา (ปัญญา
มุตโตสการิ) เธอย่อมล่วงสิกขาบทเล็กน้อยบ้าง ย่อมออกจาก
อาบัตินั้นบ้าง ข้อนั้นเพราะเหตุอะไร เพราะไม่มีใครกล่าว
ความเป็นคนอาภัพเพราะล่วงสิกขาบทเหล่านี้ แต่ว่าสิกขาบท
เหล่าใด เป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ สมควรแก่พรหมจรรย์
เธอเป็นผู้มีศีลยั่งยืน และมีศีลมั่นคงในสิกขาบทเหล่านั้น
สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย เธอเป็นโอบปาติกะ

จะปรินิพพานในที่นั้น มีอันไม่กลับจากโลกนั้นเป็นธรรมดา เพราะโอรัมภาคียสังโยชน์ ๕ สิ้นไป.

ภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ทำให้บริบูรณ์ในศีล เป็นผู้ทำให้บริบูรณ์ในสมาธิ เป็นผู้ทำให้บริบูรณ์ในปัญญา (ปณณาย ปริปุรการี) เธอย่อมล่วงสิกขาบทเล็กน้อยบ้าง ย่อมออกจากอาบัตินั้นบ้าง ข้อนั้นเพราะเหตุอะไร เพราะไม่มีใครกล่าวความเป็นคนอาภัพเพราะล่วงสิกขาบทเหล่านี้ แต่ว่าสิกขาบทเหล่าใด เป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ สมควรแก่พรหมจรรย์ เธอเป็นผู้มีศีลยั่งยืน และมีศีลมั่นคงในสิกขาบทเหล่านั้น สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย เธอทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบันเข้าถึงอยู่.

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุทำได้เพียงบางส่วน ย่อมให้สำเร็จบางส่วน ผู้ทำให้บริบูรณ์ ย่อมให้สำเร็จได้บริบูรณ์อย่างนี้แล ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวสิกขาบททั้งหลายว่าไม่เป็นหมันเลย.

(ในสูตรอื่น - บาลี ตัก. อ. ๒๐/๒๙๙-๓๐๑/๕๒๗-๕๒๘. ก็ได้ตรัสโดยทำนองเดียวกันนี้ แต่กล่าวถึงประเภทอริยบุคคลต่างจากไปจากนี้บางส่วน. - ผู้รวบรวม)

สิกขา ๓

๑๑

-บาลี ดิ.ก. อ. ๒๐/๓๐๗/๕๒๙.

ภิกษุทั้งหลาย สิกขา ๓ นี้ สิกขา ๓ อะไรบ้าง คือ อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา อธิปัญญาสิกขา.

ภิกษุทั้งหลาย ก็อธิศีลสิกขาเป็นอย่างไร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ที่มีศีล สำรวมแล้วด้วยความสำรวมในปาติโมกข์ ถึงพร้อมด้วยมารยาทและโคจร มีปกติเห็นภัยในโทษทั้งหลายแม้มีประมาณน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า อธิศีลสิกขา.

ภิกษุทั้งหลาย ก็อธิจิตตสิกขาเป็นอย่างไร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เพราะสงัดจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลาย บรรลุปฐมฌาน มีวิตก มีวิจาร มีปีติ และสุขอันเกิดจากวิเวกแล้วแลอยู่ เพราะสงบวิตกและวิจาร เสียได้ จึงบรรลุตติยฌาน อันเป็นเครื่องผ่องใสแห่งจิตในภายใน ให้สมาธิเป็นธรรมเอกผุดขึ้น ไม่มีวิตก ไม่มีวิจาร มีแต่ปีติและสุข อันเกิดจากสมาธิแล้วแลอยู่ เพราะความจางคลายไปแห่งปีติ จึงอยู่อุเบกขา มีสติสัมปชัญญะ และย่อมเสวยสุขด้วยกาย จึงบรรลุตติยฌาน อันเป็นฌานที่พระอรียะทั้งหลายกล่าวว่า ผู้ได้ฌานนี้เป็นผู้อยู่อุเบกขา มีสติอยู่เป็นสุข เพราะ

ละสุขและทุกข์เสียได้ เพราะความดับหายไปแห่งโสมนัสและโทมนัสทั้งหลายในกาลก่อน จึงบรรลुจตุตถฌาน อันไม่มีทุกข์ไม่มีสุข มีแต่สติอันบริสุทธ์เพราะอุเบกขาแล้วแลอยู่ ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า อธิจิตตสิกขา.

ภิกษุทั้งหลาย ก็อธิปัญญาสิกขาเป็นอย่างไร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ นี่เหตุให้เกิดทุกข์ นี่ความดับทุกข์ นี่ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า อธิปัญญาสิกขา.

ภิกษุทั้งหลาย เหล่านี้แลสิกขา ๓.

ผู้ที่ต้องศึกษาสิกขา ๓

๑๒

- บาลี ดิ.ก. อ. ๒๐/๒๙๗/๕๒๕.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์ตรัสว่า เสขะๆ ดังนี้ ด้วยเหตุ
มีประมาณเท่าไรหนอ บุคคลจึงถือว่าเป็นเสขะ.

ภิกษุ ที่เรียกชื่อว่าเสขะ ด้วยเหตุว่ายังต้องศึกษา
ศึกษาอะไร ศึกษาอิศीलสิกขา ศึกษาอิจิตตสิกขา และ
ศึกษาอิปัญญาสิกขา.

ภิกษุ ที่เรียกชื่อว่าเสขะ ด้วยเหตุว่ายังต้องศึกษาแล.

บุคคลที่มีเชื่อเหลือ แต่พ้นทุกติ

๑๓

-บาลี นวก. ย. ๒๓/๓๙๑/๒๑๖.

สมัยหนึ่ง ในเวลาเช้า ท่านพระสารีบุตรครองจีวร ถือบาตร เข้าไปบิณฑบาตในนครสาวัตถี ท่านเห็นว่าเวลายังเช้าเกินไปสำหรับการบิณฑบาต จึงแวะเข้าไปในอารามของพวกปริพพาชกอัญญเดียรธีย์ ได้ทักทายปราศรัยกันพอสมควรแล้ว จึงนั่งลง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ก็ในสมัยนั้น พวกปริพพาชกเหล่านั้น กำลังนั่งประชุมสนทนากันว่า บุคคลใด ใครก็ตาม ที่ยังมีเชื่อเหลือ (สุอุปาทิเสสะ) ถ้ายาตายแล้ว ย่อมไม่พ้นจากนรก ไม่พ้นจากกำเนิดเตรจฉาน ไม่พ้นจากเปรตวิสัย ไม่พ้นจากอบาย ทุกติ และวินิบาต ท่านพระสารีบุตรไมยินดี ไม่คัดค้านถ้อยคำที่ปริพพาชกอัญญเดียรธีย์เหล่านั้นกล่าว แล้วลุกจากที่นั่งไป โดยคิดว่า จะรู้ทั่วถึงเนื้อความแห่งภาษิตนี้ในสำนักพระผู้มีพระภาค ครั้นกลับจากบิณฑบาต ภายหลังอาหารแล้ว จึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค กราบทูลถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นให้ทรงทราบ พระผู้มีพระภาคจึงตรัสว่า.

สารีบุตร ปริพพาชกอัญญเดียรธีย์บางพวกโง่เขลา ไม่ฉลาด จะรู้ได้อย่างไรว่าใครมีเชื่อเหลือ (สุอุปาทิเสสะ) หรือไม่มีเชื่อเหลือ (อนุปาทิเสสะ) สารีบุตร บุคคล ๙ จำพวกนี้ ที่มีเชื่อเหลือ เมื่อทำกาละ ย่อมพ้นจากนรก พ้นจากกำเนิดเตรจฉาน พ้นจากเปรตวิสัย พ้นจากอบาย ทุกติ และวินิบาต ๙ จำพวกอะไรบ้าง คือ

สารีบุตร บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ทำให้
บริบูรณ์ในศีล เป็นผู้ทำให้บริบูรณ์ในสมาธิ เป็นผู้ทำพอ
ประมาณในปัญญา บุคคลนั้นเป็นอันตราปรินิพพายี
เพราะโอรัมภาคียสังโยชน์ ๕ ลั่นไป สารีบุตร นี้บุคคล
จำพวกที่ ๑ ที่มีเชื้อเหลือ เมื่อทำกาละ ย่อมพ้นจากนรก
พ้นจากกำเนิดเดรัจฉาน พ้นจากเปรตวิสัย พ้นจากอภัย
ทุกติ และวินิบาต.

สารีบุตร อีกประการหนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้
เป็นผู้ทำให้บริบูรณ์ในศีล เป็นผู้ทำให้บริบูรณ์ในสมาธิ
เป็นผู้ทำพอประมาณในปัญญา บุคคลนั้นเป็นอุปหัจจ-
ปรินิพพายี เพราะโอรัมภาคียสังโยชน์ ๕ ลั่นไป สารีบุตร
นี้บุคคลจำพวกที่ ๒ ...

สารีบุตร อีกประการหนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้
เป็นผู้ทำให้บริบูรณ์ในศีล เป็นผู้ทำให้บริบูรณ์ในสมาธิ
เป็นผู้ทำพอประมาณในปัญญา บุคคลนั้นเป็นอสังขาร-
ปรินิพพายี เพราะโอรัมภาคียสังโยชน์ ๕ ลั่นไป สารีบุตร
นี้บุคคลจำพวกที่ ๓ ...

สารีบุตร อีกประการหนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้
เป็นผู้ทำให้บริบูรณ์ในศีล เป็นผู้ทำให้บริบูรณ์ในสมาธิ
เป็นผู้ทำพอประมาณในปัญญา บุคคลนั้นเป็นสสังขาร-
ปรินิพพายี เพราะโอรัมภาคียสังโยชน์ ๕ ลั่นไป สารีบุตร
นี้บุคคลจำพวกที่ ๔ ...

สารีบุตร อีกประการหนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ทำให้บริบูรณ์ในศีล เป็นผู้ทำให้บริบูรณ์ในสมาธิ เป็นผู้ทำพอประมาณในปัญญา บุคคลนั้นเป็นอุทธังโสได-
อกนิภูจฺจคามิ เพราะโอรัมภาคิยสังโยชน์ ๕ ลั่นไป สารีบุตร
นี้บุคคลจำพวกที่ ๕

สารีบุตร อีกประการหนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ทำให้บริบูรณ์ในศีล เป็นผู้ทำพอประมาณในสมาธิ เป็นผู้ทำพอประมาณในปัญญา บุคคลนั้นเป็นสกทาคามี เพราะสังโยชน์ ๓ ลั่นไป และเพราะราคะ โทสะ โมหะเบาบาง จะมาสู่โลกนี้อีกครั้งเดียวเท่านั้น แล้วจะทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ สารีบุตร นี้บุคคลจำพวกที่ ๖

สารีบุตร อีกประการหนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ทำให้บริบูรณ์ในศีล เป็นผู้ทำพอประมาณในสมาธิ เป็นผู้ทำพอประมาณในปัญญา บุคคลนั้นเป็นเอกพิชี เพราะสังโยชน์ ๓ ลั่นไป จะมาสู่ภพมนุษย์นี้อีกครั้งเดียวเท่านั้น (เอกิเยว มานุสฺสํ ภวํ) แล้วจะทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ สารีบุตร นี้บุคคลจำพวกที่ ๗

สารีบุตร อีกประการหนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ทำให้บริบูรณ์ในศีล เป็นผู้ทำพอประมาณในสมาธิ เป็นผู้ทำพอประมาณในปัญญา บุคคลนั้นเป็นโกลังโกละ เพราะสังโยชน์ ๓ ลั่นไป จะท่องเที่ยวอยู่ ๒-๓ ตระกูลเท่านั้น แล้วจะทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ สารีบุตร นี้บุคคลจำพวกที่ ๘

สารีบุตร อีกประการหนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ทำให้บริบูรณ์ในศีล เป็นผู้ทำพอประมาณในสมาธิ เป็นผู้ทำพอประมาณในปัญญา บุคคลนั้นเป็นสัตว์ตักขัตตูปรมะ เพราะสังโยชน์ ๓ ลื่นไป จะท่องเที่ยวอยู่ในเทวตา และมนุษย์ ๗ ครั้งเป็นอย่างยิ่ง แล้วจะทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ สารีบุตร นี้บุคคลจำพวกที่ ๙ ที่มีเชื้อเหลือ เมื่อทำกาละ ย่อมพ้นจากนรก พ้นจากกำเนิดเดรัจฉาน พ้นจากเปรตวิสัย พ้นจากอบาย ทุกติ และวินิบาต.

สารีบุตร ปริพพาชกอัญญเดียรธีย์บางพวกโง่เขลา ไม่ฉลาด จะรู้ได้อย่างไรว่าใครมีเชื้อเหลือ หรือไม่มีเชื้อเหลือ.

สารีบุตร บุคคล ๙ จำพวกนี้แล ที่มีเชื้อเหลือ เมื่อทำกาละ ย่อมพ้นจากนรก พ้นจากกำเนิดเดรัจฉาน พ้นจากเปรตวิสัย พ้นจากอบาย ทุกติ และวินิบาต.

สารีบุตร ธรรมปริยายนี้ ยังไม่เคยแสดงแก่ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกามาก่อน ชื่อนั้นเพราะเหตุอะไร เพราะผู้ฟังธรรมปริยายนี้แล้ว จักเข้าถึงซึ่งความประมาท อนึ่ง ธรรมปริยายเช่นนี้ เราจะกล่าวก็ต่อเมื่อถูกถามเจาะจง เท่านั้น.

บุคคลผู้พ้นทุกข์ หรือไม่ไปทุกข์

๑๔

-บาลี มหาวาร. ส. ๑๗/๔๗๑/๑๕๓๐.

มหานาม บุคคลบางคนในโลกนี้ ประกอบด้วย
ความเลื่อมใสอย่างไม่หวั่นไหวในพระพุทธเจ้าว่า แม้เพราะ
เหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาคนั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เอง
โดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เป็นผู้ไปแล้วด้วยดี
เป็นผู้รู้แจ้งโลก เป็นผู้สามารถฝึกคนที่ควรฝึกอย่างไม่มีใคร
ยิ่งกว่า เป็นครูของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้ว
เป็นผู้จำแนกธรรม เป็นผู้ประกอบด้วยความเลื่อมใส
อย่างไม่หวั่นไหวในพระธรรมว่า พระธรรมเป็นสิ่งที่
พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ดีแล้ว เป็นสิ่งที่เห็นได้ด้วยตนเอง
เป็นอภิลิโก เป็นสิ่งที่ควรกล่าวแก่ผู้อื่นว่าท่านจงมาดู เป็นสิ่งที่
ควรน้อมเข้ามาใส่ตน เป็นสิ่งที่ผู้รู้ก็รู้ได้เฉพาะตน เป็นผู้
ประกอบด้วยความเลื่อมใสอย่างไม่หวั่นไหวในพระสงฆ์ว่า
สงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว เป็นผู้
ปฏิบัติตรงแล้ว เป็นผู้ปฏิบัติให้รู้ธรรมเครื่องออกจากทุกข์แล้ว
เป็นผู้ปฏิบัติสมควรแล้ว ได้แก่บุคคลเหล่านี้ คือ คู่แห่ง
บุรุษสี่คู่ นับเรียงตัวได้แปดบุรุษ นั้นแหละ คือ สงฆ์สาวกของ
พระผู้มีพระภาค เป็นสงฆ์ควรแก่สักการะที่เขานำมาบูชา
ควรแก่สักการะที่เขาจัดไว้ต้อนรับ ควรรับทักษิณาทาน ควรที่

บุคคลทั่วไปจะทำอัญชลี เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า เป็นผู้ที่มีปัญญารำเริง เยียบแหลม และประกอบด้วยวิมุตติ เขาย่อมกระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ บุคคลนี้พ้นจากนรก กำเนิด-เดรัจฉาน เปตวิสัย อบาย ทุคติ และวินิบาต.

มหานาม ก็บุคคลบางคนในโลกนี้ ประกอบด้วย ความเลื่อมใสอย่างไม่หวั่นไหวในพระพุทธเจ้า ... ในพระธรรม ... ในพระสงฆ์ ... มีปัญญารำเริง เยียบแหลม แต่ไม่ประกอบด้วยวิมุตติ เพราะโอรัมภาคียสังโยชน์ ๕ สิ้นไป เขาเป็นโอปปาติกะ จะปรินิพพานในที่นั้น มีอันไม่กลับจากโลกนั้นเป็นธรรมดา บุคคลนี้ก็พ้นจากนรก กำเนิดเดรัจฉาน เปตวิสัย อบาย ทุคติ และวินิบาต.

มหานาม ก็บุคคลบางคนในโลกนี้ ประกอบด้วย ความเลื่อมใสอย่างไม่หวั่นไหวในพระพุทธเจ้า ... ในพระธรรม ... ในพระสงฆ์ ... ไม่มีปัญญารำเริง ไม่เยียบแหลม และไม่ประกอบด้วยวิมุตติ เพราะสังโยชน์ ๓ สิ้นไป และเพราะราคะ โทสะ โมหะเบาบาง เขาเป็นสกทาคามี มาสู่โลกนี้อีกครั้งเดียวเท่านั้น แล้วจะทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ บุคคลนี้ก็พ้นจากนรก กำเนิดเดรัจฉาน เปตวิสัย อบาย ทุคติ และวินิบาต.

มหานาม ก็บุคคลบางคนในโลกนี้ ประกอบด้วย
ความเลื่อมใสอย่างไม่หวั่นไหวในพระพุทธเจ้า ... ใน
พระธรรม ... ในพระสงฆ์ ... ไม่มีปัญญาว่าเรจึง ไม่เฉียบแหลม
และไม่ประกอบด้วยวิมุตติ เพราะสังโยชน์ ๓ ล้นไป เขาเป็น
โสดาบัน มีความไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยง จะตรัสรู้ได้
ในกาลเบื้องหน้า บุคคลนี้ก็พ้นจากนรก กำเนิดเดรัจฉาน
เปรตวิสัย อบาย ทุกคติ และวินิบาต.

มหานาม ก็บุคคลบางคนในโลกนี้ ไม่ประกอบด้วย
ความเลื่อมใสอย่างไม่หวั่นไหวในพระพุทธเจ้า ... ใน
พระธรรม ... ในพระสงฆ์ ... ไม่มีปัญญาว่าเรจึง ไม่เฉียบแหลม
และไม่ประกอบด้วยวิมุตติ แต่ว่าเขามีธรรมเหล่านี้ คือ
สัทธินทรีย์ วิริยินทรีย์ สตินทรีย์ สมาธิินทรีย์ ปัญญินทรีย์
ธรรมทั้งหลาย ที่ตถาคตประกาศแล้ว ย่อมทนต่อการเพ่ง
ด้วยปัญญาของเขา (ยัง) กว่าประมาณ บุคคลนี้ก็ไม่ไปสู่นรก
กำเนิดเดรัจฉาน เปรตวิสัย อบาย ทุกคติ และวินิบาต.

มหานาม ก็บุคคลบางคนในโลกนี้ ไม่ประกอบด้วย
ความเลื่อมใสอย่างไม่หวั่นไหวในพระพุทธเจ้า ... ใน
พระธรรม ... ในพระสงฆ์ ... ไม่มีปัญญาว่าเรจึง ไม่เฉียบแหลม
และไม่ประกอบด้วยวิมุตติ แต่ว่าเขามีธรรมเหล่านี้ คือ
สัทธินทรีย์ ... ปัญญินทรีย์ และเขามีศรัทธา มีความรัก
ในตถาคตพอประมาณ บุคคลนี้ก็ไม่ไปสู่นรก กำเนิดเดรัจฉาน
เปรตวิสัย อบาย ทุกคติ และวินิบาต.

ผู้เชื่อมั่นในตถาคต ที่สำเร็จในโลกนี้ และที่ละโลกนี้ไปแล้วจึงสำเร็จ

๑๕

-บาลี ทสก. ย. ๒๔/๑๒๘/๖๓.

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเหล่าใดเหล่าหนึ่งเชื่อมั่นในเรา
บุคคลเหล่านั้นทั้งหมดเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยทิวฐิ (ทิวฐิสมปยุนา)
บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยทิวฐิเหล่านั้น ๕ จำพวกสำเร็จในโลกนี้
และอีก ๕ จำพวกละโลกนี้ไปแล้วจึงสำเร็จ บุคคล ๕ จำพวก
เหล่าไหนที่สำเร็จในโลกนี้ คือ

(๑) สัตตักขัตตอุปรมะ

(๒) โกลังโกละ

(๓) เอกพีชี

(๔) สกทาคามี

(๕) อรหันต์ในปัจจุบัน (ทิฏฐเจว ธมฺเม อรหา)

บุคคล ๕ จำพวกเหล่านี้แล สำเร็จในโลกนี้.

บุคคล ๕ จำพวกเหล่าไหน ละโลกนี้ไปแล้วจึงสำเร็จ

คือ

(๑) อันตราปรินิพพายี

(๒) อุปหัจจปรินิพพายี

(๓) อสังขารปรินิพพายี

(๔) สสังขารปรินิพพายี

(๕) อุทธังโสโตกนิฏฐคามี

บุคคล ๕ จำพวกเหล่านี้แล ละโลกนี้ไปแล้วจึงสำเร็จ.

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเหล่าใดเหล่าหนึ่งเชื่อมั่นในเรา บุคคลเหล่านั้นทั้งหมดเป็นผู้สมบุรณ์ด้วยทิฏฐิ บุคคลผู้สมบุรณ์ด้วยทิฏฐิเหล่านั้น ๕ จำพวกสำเร็จในโลกนี้ และอีก ๕ จำพวกละโลกนี้ไปแล้วจึงสำเร็จ.

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเหล่าใดเหล่าหนึ่งเลื่อมใสอย่างไม่วุ่นไหวในเรา บุคคลเหล่านั้นทั้งหมดเป็นผู้ถึงกระแสนิพพาน (โสดาบัน) บุคคลผู้ถึงกระแสนิพพานเหล่านั้น ๕ จำพวกสำเร็จในโลกนี้ และอีก ๕ จำพวกละโลกนี้ไปแล้วจึงสำเร็จ บุคคล ๕ จำพวกเหล่าไหนที่สำเร็จในโลกนี้ คือ

(๑) สัตตักขัตตอุปรมะ

(๒) โกลังโกละ

(๓) เอกพีธี

(๔) สกทาคามี

(๕) อรหันต์ในปัจจุบัน

บุคคล ๕ จำพวกเหล่านี้แล สำเร็จในโลกนี้.

บุคคล ๕ จำพวกเหล่านี้แหละ โลกนี้ไปแล้วจึงสำเร็จ
คือ

- (๑) อันตราปรินิพพายี
- (๒) อุปหัจจปรินิพพายี
- (๓) อสังขารปรินิพพายี
- (๔) สสังขารปรินิพพายี
- (๕) อุทธังโสโตอกนิฏฐคามี

บุคคล ๕ จำพวกเหล่านี้แหละ โลกนี้ไปแล้วจึงสำเร็จ.

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเหล่านี้ใดเหล่าหนึ่งเสื่อมใส
อย่างไม่หวั่นไหวในเรา บุคคลเหล่านั้นทั้งหมดเป็นผู้ถึง
กระแสนิพพาน บุคคลผู้ถึงกระแสนิพพานเหล่านั้น
๕ จำพวกสำเร็จในโลกนี้ และอีก ๕ จำพวกละโลกนี้ไปแล้ว
จึงสำเร็จ.

(ใน - บาลี ปฏิสมุ. ขุ. ๓๑/๒๔๒/๓๖๐-๓๖๑. มีบาลี
เหมือนกันนี้ แต่พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง แปลส่วนท้ายต่าง
ออกไปจาก ๕ จำพวกสำเร็จในโลกนี้ และอีก ๕ จำพวกละโลกนี้ไปแล้ว
จึงสำเร็จ เป็นบุคคล ๕ จำพวกเชื่อมั่นในธรรมนี้ บุคคล ๕ จำพวก
เชื่อมั่นในภพชั้นสุทธาวาส ในธรรมนี้. -ผู้รวบรวม)

ข้อแตกต่างระหว่างอริยสาวกผู้ได้สดับ กับปุถุชนผู้ไม่ได้สดับ เมื่อได้สมาธิ (รูปสัญญา) ๑๖

-บาลี จตุกก. ยี. ๒๑/๑๖๘/๑๒๓.

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้ มีอยู่ในโลก
หาได้ในโลก ๔ จำพวกอะไรบ้าง คือ

(๑) บุคคลบางคนในโลกนี้ เพราะสังตจากกามและ
อกุศลธรรมทั้งหลาย บรรลุปฐมฌาน มีวิตก มีวิจารณ์ มีปีติ
และสุข อันเกิดจากวิเวกแล้วแลอยู่ เขาย่อมชอบใจธรรมนั้น
ปรารถนาธรรมนั้น และถึงความยินดีด้วยธรรมนั้น เขาดำรง
อยู่ในธรรมนั้น น้อมใจไปในธรรมนั้น อยู่มากด้วยธรรมนั้น
ไม่เสื่อมจากธรรมนั้น เมื่อทำกาละ ย่อมเข้าถึงความเป็น
สหายของเทวดาเหล่าพรหมกายิกา ภิกษุทั้งหลาย
กับหนึ่งเป็นประมาณอายุของเทวดาเหล่าพรหมกายิกา
ปุถุชนดำรงอยู่ในชั้นพรหมกายิกานั้น トラบเท่าตลอดอายุ
ยังประมาณอายุของเทวดาเหล่านั้นให้สิ้นไปแล้ว ย่อมเข้าถึง
นรกบ้าง กำเนิดเดรัจฉานบ้าง เปเรตวิสัยบ้าง ส่วนสาวกของ
พระผู้มีพระภาค (ภควโต สาวโก) ดำรงอยู่ในชั้นพรหมกายิกานั้น
トラบเท่าตลอดอายุ ยังประมาณอายุของเทวดาเหล่านั้นให้
สิ้นไปแล้ว ย่อมปรินิพพานในภพนั้นเอง.

ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นความผิดแผกแตกต่างกัน
เป็นความมุ่งหมายที่แตกต่างกัน เป็นเครื่องกระทำให้แตกต่างกัน
ระหว่างอริยสาวกผู้ได้สดับกับปุถุชนผู้ไม่ได้สดับ ในเมื่อ
คติอุบัติยังมีอยู่.

(๒) อีกประการหนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ เพราะสงบวิตกและวิจารณ์เสียได้ จึงบรรลุนิพพาน อันเป็นเครื่องพ้องใสแห่งจิตในภายใน ให้สมาธิเป็นธรรมอันเอกผุดขึ้น ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ มีแต่ปิติและสุข อันเกิดจากสมาธิแล้ว แลอยู่ เขาย่อมชอบใจธรรมนั้น ปรารถนาธรรมนั้น และถึงความยินดีด้วยธรรมนั้น เขาดำรงอยู่ในธรรมนั้น น้อมใจไปในธรรมนั้น อยู่มากด้วยธรรมนั้น ไม่เสื่อมจากธรรมนั้น เมื่อทำกาละ ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของเทวดาเหล่าอาภัสสระ ภิกษุทั้งหลาย ๒ กัปเป็นประมาณอายุของเทวดาเหล่าอาภัสสระ ปุณฺณดํารงอยู่ในชั้นอาภัสสระ ตราบเท่าตลอดอายุ ยังประมาณอายุของเทวดาเหล่านั้นให้สิ้นไปแล้ว ย่อมเข้าถึงนรกบ้าง กำเนิดเดรัจฉานบ้าง เปเรตวิสัยบ้าง ส่วนสาวกของพระผู้มีพระภาคดำรงอยู่ในชั้นอาภัสสระนั้น ตราบเท่าตลอดอายุ ยังประมาณอายุของเทวดาเหล่านั้นให้สิ้นไปแล้ว ย่อมปรินิพพานในภพนั้นเอง.

ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นความผิดแผกแตกต่างกัน
เป็นความมุ่งหมายที่แตกต่างกัน เป็นเครื่องกระทำให้แตกต่างกัน
ระหว่างอริยสาวกผู้ได้สดับกับปุถุชนผู้ไม่ได้สดับ ในเมื่อ
คติอุบัติยังมีอยู่.

(๓) อีกประการหนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ เพราะความจางคลายไปแห่งปีติ จึงอยู่อุเบกขา มีสติสัมปชัญญะ และย่อมเสวยสุขด้วยกาย จึงบรรลุดุติยฌาน อันเป็นฌานที่พระอริยะทั้งหลายกล่าวว่า ผู้ได้ฌานนี้เป็นผู้อยู่อุเบกขา มีสติอยู่เป็นสุข เขาย่อมชอบใจธรรมนั้น ปราธนาธรรมนั้น และถึงความยินดีด้วยธรรมนั้น เขาดำรงอยู่ในธรรมนั้น น้อมใจไปในธรรมนั้น อยู่มากด้วยธรรมนั้น ไม่เสื่อมจากธรรมนั้น เมื่อทำกาละ ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของเทวดาเหล่าสุกภิกขะ ภิกษุทั้งหลาย ๔ กัปเป็นประมาณอายุของเทวดาเหล่าสุกภิกขะ ปุณฺณดํารงอยู่ในชั้นสุกภิกขะนั้น トラบเท่าตลอดอายุ ยังประมาณอายุของเทวดาเหล่านั้นให้สิ้นไปแล้ว ย่อมเข้าถึงนรกบ้าง กำเนิดเดรัจฉานบ้าง เปตวิสัยบ้าง ส่วนสาวกของพระผู้มีพระภาคดำรงอยู่ในชั้นสุกภิกขะนั้น トラบเท่าตลอดอายุ ยังประมาณอายุของเทวดาเหล่านั้นให้สิ้นไปแล้ว ย่อมปรีนิพพานในภพนั้นเอง.

ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นความผิดแผกแตกต่างกัน เป็นความมุ่งหมายที่แตกต่างกัน เป็นเครื่องกระทำให้แตกต่างกัน ระหว่างอริยสาวกผู้ได้สดับกับปุณฺณผู้ไม่ได้สดับ ในเมื่อคติอุบัติยังมีอยู่.

(๔) อีกประการหนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ เพราะละสุขและทุกข์เสียได้ เพราะความดับหายไปแห่ง โสมนัสและโทมนัสทั้งหลายในกาลก่อน จึงบรรลुจตุตถฌาน อันไม่มีทุกข์ไม่มีสุข มีแต่สตอันบริสุทธิ์เพราะอุเบกขาแล้วแลอยู่ เขาย่อมชอบใจธรรมนั้น ปรรณาธรรมนั้น และถึงความยินดี ด้วยธรรมนั้น เขาดำรงอยู่ในธรรมนั้น น้อมใจไปในธรรมนั้น อยู่มากด้วยธรรมนั้น ไม่เลื่อมจากธรรมนั้น เมื่อทำกาละ ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของเทวดาเหล่าเวหัปผละ ภิกษุทั้งหลาย ๕๐๐ กัปเป็นประมาณอายุของเทวดาเหล่า เวหัปผละ ปุรุชณดำรงอยู่ในชั้นเวหัปผละนั้น ตราบเท่า ตลอดอายุ ยังประมาณอายุของเทวดาเหล่านั้นให้สิ้นไปแล้ว ย่อมเข้าถึงนรกบ้าง กำเนิดเดรัจฉานบ้าง เปเรตวิสัยบ้าง ส่วนสาวกของพระผู้มีพระภาคดำรงอยู่ในชั้นเวหัปผละนั้น ตราบเท่าตลอดอายุ ยังประมาณอายุของเทวดาเหล่านั้น ให้สิ้นไปแล้ว ย่อมปรินิพพานในภพนั้นเอง.

ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นความผิดแผกแตกต่างกัน เป็นความมุ่งหมายที่แตกต่างกัน เป็นเครื่องกระทำให้แตกต่างกัน ระหว่างอริยสาวกผู้ได้สดับกับปุรุชณผู้ไม่ได้สดับ ในเมื่อ คติอุบัตียังมีอยู่.

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แล มีอยู่ในโลก หาได้ในโลก.

ข้อแตกต่างระหว่างอริยสาวกผู้ได้ระดับ กับปุถุชนผู้ไม่ได้ระดับ เมื่อเจริญพรหมวิหาร ๑๗

- บาลี จิตก. อ. ๒๑/๑๗/๑๒๕.

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้ มีอยู่ในโลก หาได้ในโลก ๔ จำพวกอะไรบ้าง คือ

(๑) บุคคลบางคนในโลกนี้ มีจิตประกอบด้วย เมตตา แผ่ไปสู่ทิศที่หนึ่ง ทิศที่สอง ทิศที่สาม ทิศที่สี่ ก็เหมือนอย่างนั้น ทั้งเบื้องบน เบื้องล่าง และเบื้องขวาง เขาแผ่ไปตลอดโลกทั้งสิ้น ในที่ทั้งปวง แก่สัตว์ทั้งหลายทั่วหน้าเสมอกัน ด้วยจิตอันประกอบด้วยเมตตา เป็นจิตไพบุลย์ ใหญ่หลวง ไม่มีประมาณ ไม่มีเวร ไม่มีพยาบาทแล้วแลอยู่ เขาย่อมชอบใจธรรมนั้น ปราธนาธรรมนั้น และถึงความยินดีด้วยธรรมนั้น เขาดำรงอยู่ในธรรมนั้น น้อมใจไปในธรรมนั้น อยู่มากด้วยธรรมนั้น ไม่เสื่อมจากธรรมนั้น เมื่อทำกาละ ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของเทวดาเหล่าพรหมกายิกา ภิกษุทั้งหลาย ก็หนึ่งเป็นประมาณอายุของเทวดาเหล่าพรหมกายิกา ปุถุชนดำรงอยู่ในชั้นพรหมกายิกานั้น トラบเท่าตลอดอายุ ยังประมาณอายุของเทวดาเหล่านั้น ให้สิ้นไปแล้ว ย่อมเข้าถึงนรกบ้าง กำเนิดเดรัจฉานบ้าง

เปรตวิสัยบ้าง ส่วนสาวกของพระผู้มีพระภาคดำรงอยู่ใน
ชั้นพรหมกายิกานั้นตรารบเท่าตลอดอายุ ยังประมาณอายุของ
เทวดาเหล่านั้นให้สิ้นไปแล้ว ย่อมปรีณิพพานในภพนั้นเอง.

ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นความผิดแผกแตกต่างกัน
เป็นความมุ่งหมายที่แตกต่างกัน เป็นเครื่องกระทำให้แตกต่างกัน
ระหว่างอริยสาวกผู้ได้ระดับกับปุถุชนผู้ไม่ได้ระดับ ในเมื่อ
คติอุบัติยังมีอยู่.

(๒) อีกประการหนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้
มีจิตประกอบด้วยกรุณา แผ่ไปสู่ทิศที่หนึ่ง ทิศที่สอง ทิศ
ที่สาม ทิศที่สี่ ก็เหมือนอย่างนั้น ทั้งเบื้องบน เบื้องล่าง
และเบื้องขวาง เขาแผ่ไปตลอดโลกทั้งสิ้น ในที่ทั้งปวง แก่สัตว์
ทั้งหลายทั่วหน้าเสมอกัน ด้วยจิตอันประกอบด้วยกรุณา เป็น
จิตไพบุลย์ ใหญ่หลวง ไม่มีประมาณ ไม่มีเวร ไม่มีพยาบาท
แล้วแลอยู่ เขาย่อมชอบใจธรรมนั้น ปรรณนาธรรมนั้น และ
ถึงความยินดีด้วยธรรมนั้น เขาดำรงอยู่ในธรรมนั้น น้อมใจไป
ในธรรมนั้น อยู่มากด้วยธรรมนั้น ไม่เลื่อมจากธรรมนั้น
เมื่อทำกาละ ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของเทวดาเหล่า
อากัสสระ ภิกษุทั้งหลาย ๒ กับเป็นประมาณอายุของ
เทวดาเหล่าอากัสสระ ปุถุชนดำรงอยู่ในชั้นอากัสสระนั้น

ตราบเท่าตลอดอายุ ยังประมาณอายุของเทวดาเหล่านั้นให้สิ้นไปแล้ว ย่อมเข้าถึงนรกบ้าง กำเนิดเดรัจฉานบ้าง เปเรตวิสัยบ้าง ส่วนสาวกของพระผู้มีพระภาคดำรงอยู่ในชั้นอภัสสระนั้น ตราบเท่าตลอดอายุ ยังประมาณอายุของเทวดาเหล่านั้นให้สิ้นไปแล้ว ย่อมปรินิพพานในภพนั้นเอง.

ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นความผิดแผกแตกต่างกัน เป็นความมุ่งหมายที่แตกต่างกัน เป็นเครื่องกระทำให้แตกต่างกัน ระหว่างอริยสาวกผู้ได้สดับกับปุถุชนผู้ไม่ได้สดับ ในเมื่อคติอุบัติยังมีอยู่.

(๓) อีกประการหนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้มีจิตประกอบด้วยมุทิตา แฝไปสู่ทิศที่หนึ่ง ทิศที่สอง ทิศที่สาม ทิศที่สี่ ก็เหมือนอย่างนั้น ทั้งเบื้องบน เบื้องล่าง และเบื้องขวาง เขาแฝไปตลอดโลกทั้งสิ้น ในที่ทั้งปวง แก่สัตว์ทั้งหลายทั่วหน้าเสมอกัน ด้วยจิตอันประกอบด้วยมุทิตา เป็นจิตไพบุลย์ใหญ่หลวง ไม่มีประมาณ ไม่มีเวร ไม่มีพยาบาท แล้วแลอยู่ เขาย่อมชอบใจธรรมนั้น ปรารณาธรรมนั้น และถึงความยินดีด้วยธรรมนั้น เขาดำรงอยู่ในธรรมนั้น น้อมใจไปในธรรมนั้น อยู่มากด้วยธรรมนั้น ไม่เสื่อมจากธรรมนั้น เมื่อทำกาละ ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของเทวดา

เหล่าสุกกิณหะ ภิกษุทั้งหลาย ๔ กัปเป็นประมาณอายุ
ของเทวดาเหล่าสุกกิณหะ ปุณฺณดํารงอยู่ในชั้นสุกกิณหะนั้น
ตราบเท่าตลอดอายุ ยังประมาณอายุของเทวดาเหล่านั้น
ให้สิ้นไปแล้ว ย่อมเข้าถึงนรกบ้าง กำเนิดเดรัจฉานบ้าง
เปรตวิสัยบ้าง ส่วนสาวกของพระผู้มีพระภาคดำรงอยู่ใน
ชั้นสุกกิณหะนั้นตราบเท่าตลอดอายุ ยังประมาณอายุของ
เทวดาเหล่านั้นให้สิ้นไปแล้ว ย่อมปรินิพพานในภพนั้นเอง.

ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นความผิดแผกแตกต่างกัน
เป็นความมุ่งหมายที่แตกต่างกัน เป็นเครื่องกระทำให้แตกต่างกัน
ระหว่างอริยสาวกผู้ได้ลำดับกับปุณฺณผู้ไม่ได้ลำดับ ในเมื่อ
คติอุบัติยังมีอยู่.

(๔) อีกประการหนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้
มีจิตประกอบด้วยอุเบกขา แผลไปสู่ทิศที่หนึ่ง ทิศที่สอง
ทิศที่สาม ทิศที่สี่ ก็เหมือนอย่างนั้น ทั้งเบื้องบน เบื้องล่าง
และเบื้องขวาง เขาแผลไปตลอดโลกทั้งสิ้น ในที่ทั้งปวง แก่สัตว์
ทั้งหลายทั่วหน้าเสมอกัน ด้วยจิตอันประกอบด้วยอุเบกขา
เป็นจิตไพบุลย์ใหญ่หลวง ไม่มีประมาณ ไม่มีเวร ไม่มีพยาบาท
แล้วแลอยู่ เขาย่อมชอบใจธรรมนั้น ปรารถนาธรรมนั้น
และถึงความยินดีด้วยธรรมนั้น เขาดำรงอยู่ในธรรมนั้น

น้อมใจไปในธรรมนั้น อยู่มากด้วยธรรมนั้น ไม่เสื่อมจากธรรมนั้น เมื่อทำกาละ ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของเทวดาเหล่าเวหัปผละ ภิกษุทั้งหลาย ๕๐๐ กัปเป็นประมาณอายุของเทวดาเหล่าเวหัปผละ ปุณฺณดํารงอยู่ในชั้นเวหัปผละนั้นั้น トラบเท่าตลอดอายุ ยังประมาณอายุของเทวดาเหล่านั้นให้สิ้นไปแล้ว ย่อมเข้าถึงนรกบ้าง กำเนิดเดรัจฉานบ้าง เปเรตวิสัยบ้าง ส่วนสาวกของพระผู้มีพระภาคดำรงอยู่ในชั้นเวหัปผละนั้นั้น トラบเท่าสิ้นอายุ ยังประมาณอายุของเทวดาเหล่านั้นให้สิ้นไปแล้ว ย่อมปรินิพพานในภพนั้นเอง.

ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นความผิดแผกแตกต่างกัน เป็นความมุ่งหมายที่แตกต่างกัน เป็นเครื่องกระทำให้แตกต่างกัน ระหว่างอริยสาวกผู้ได้สดับกับปุณฺณผู้ไม่ได้สดับ ในเมื่อคติอุบัติยังมีอยู่.

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แล มีอยู่ในโลกหาได้ในโลก.

ข้อแตกต่างระหว่างอริยสาวกผู้ได้สดับ กับปุถุชนผู้ไม่ได้สดับ เมื่อได้สมาธิ (อรุณสัจจะ) ๑๘

- ปาลี ดิ. อ. ๒๐/๓๔๗/๕๕๖.

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๓ จำพวกนี้ มีอยู่ในโลก
หาได้ในโลก ๓ จำพวกอะไรบ้าง คือ

(๑) บุคคลบางคนในโลกนี้ เพราะกำลั่งรูปสัญญา
เสียได้ โดยประการทั้งปวง เพราะความดับไปแห่งปฏิสนธิสัญญา
เพราะการไม่ใส่ใจซึ่งนันทตสัญญา จึงเข้าถึงอากาศา-
นัญจายตนะ อันมีการทำในใจว่า อากาศไม่มีที่สิ้นสุด ดังนี้
แล้วแลอยู่ เขาย่อมชอบใจธรรมนั้น ประราณธรรมนั้น และ
ถึงความยินดีด้วยธรรมนั้น เขาดำรงอยู่ในธรรมนั้น น้อมใจ
ไปในธรรมนั้น อยู่มากด้วยธรรมนั้น ไม่เสื่อมจากธรรมนั้น
เมื่อทำกาละ ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของเหล่าเทวดาที่
เข้าถึงชั้นอากาศาณัญจายตนะ ภิกษุทั้งหลาย เหล่าเทวดา
ที่เข้าถึงชั้นอากาศาณัญจายตนะ มีอายุประมาณสองหมื่นกับ
ปุถุชนดำรงอยู่ในชั้นอากาศาณัญจายตนะนั้น トラบเท่าสิ้นอายุ
ยังประมาณอายุของเทวดาเหล่านั้นให้สิ้นไปแล้ว ย่อมเข้าถึง
นรกบ้าง กำเนิดเดรัจฉานบ้าง เปตวิสัยบ้าง ส่วนสาวก
ของพระผู้มีพระภาคดำรงอยู่ในชั้นอากาศาณัญจายตนะนั้น
トラบเท่าสิ้นอายุ ยังประมาณอายุของเทวดาเหล่านั้นให้สิ้น
ไปแล้ว ย่อมปรินิพพานในภพนั้นเอง.

ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นความผิดแผกแตกต่างกัน เป็นความมุ่งหมายที่แตกต่างกัน เป็นเครื่องกระทำให้แตกต่างกัน ระหว่างอริยสาวกผู้ได้สดับกับปุถุชนผู้ไม่ได้สดับ ในเมื่อ คติอุบัตียังมีอยู่.

(๒) อีกประการหนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ เพราะก้าวล่วงอากาสาณัญญาตนะเสียได้ โดยประการทั้งปวง จึงเข้าถึงวิญญาณัญญาตนะ อันมีการทำในใจว่า วิญญาณ ไม่มีที่สิ้นสุด เขาย่อมชอบใจธรรมนั้น ปราธนาธรรมนั้น และ ถึงความยินดีด้วยธรรมนั้น เขาดำรงอยู่ในธรรมนั้น น้อมใจ ไปในธรรมนั้น อยู่มากด้วยธรรมนั้น ไม่เสื่อมจากธรรมนั้น เมื่อทำกาละ ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของเหล่าเทวดาที่ เข้าถึงชั้นวิญญาณัญญาตนะ ภิกษุทั้งหลาย เหล่าเทวดา ที่เข้าถึงชั้นวิญญาณัญญาตนะมีอายุประมาณสี่หมื่นกับ ปุถุชนดำรงอยู่ในชั้นวิญญาณัญญาตนะนั้นตราบเท่าสิ้นอายุ ยังประมาณอายุของเทวดาเหล่านั้นให้สิ้นไปแล้ว ย่อมเข้าถึง นรกกบ้าง กำเนิดเดรัจฉานบ้าง เปตวิสัยบ้าง ส่วนสาวกของ พระผู้มีพระภาคดำรงอยู่ในชั้นวิญญาณัญญาตนะนั้นตราบเท่า สิ้นอายุ ยังประมาณอายุของเทวดาเหล่านั้นให้สิ้นไปแล้ว ย่อมปรินิพพานในภพนั่นเอง.

ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นความผิดแผกแตกต่างกัน เป็นความมุ่งหมายที่แตกต่างกัน เป็นเครื่องกระทำให้แตกต่างกัน ระหว่างอริยสาวกผู้ได้สดับกับปุถุชนผู้ไม่ได้สดับ ในเมื่อ คติอุบัตียังมีอยู่.

(๓) อีกประการหนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ เพราะ ก้าวล่วงวิญญาณัญจายตนะเสียได้ โดยประการทั้งปวง จึงเข้าถึงอากิญจัญญายตนะ อันมีการทำในใจว่า อะไรๆ ก็ไม่มี เขาย่อมชอบใจธรรมนั้น ปราศจากธรรมนั้น และถึง ความยินดีด้วยธรรมนั้น เขาดำรงอยู่ในธรรมนั้น น้อมใจไปในธรรมนั้น อยู่มากด้วยธรรมนั้น ไม่เลื่อมจากธรรมนั้น เมื่อ ทำกาลละ ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของเหล่าเทวดาที่เข้าถึง ชั้นอากิญจัญญายตนะ ภิกษุทั้งหลาย เหล่าเทวดาที่เข้าถึง ชั้นอากิญจัญญายตนะมีอายุประมาณหกหมื่นกัป ปุถุชน ดำรงอยู่ในชั้นอากิญจัญญายตนะนั้นตราบเท่าสิ้นอายุ ยังประมาณอายุของเทวดาเหล่านั้นให้สิ้นไปแล้ว ย่อมเข้าถึง นรกบ้าง กำเนิดเดรัจฉานบ้าง เปเรตวิสัยบ้าง ส่วนสาวกของ พระผู้มีพระภาคดำรงอยู่ในชั้นอากิญจัญญายตนะนั้นตราบเท่า สิ้นอายุ ยังประมาณอายุของเทวดาเหล่านั้นให้สิ้นไปแล้ว ย่อมปรินิพพานในภพนั้นเอง.

ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นความผิดแผกแตกต่างกัน
เป็นความมุ่งหมายที่แตกต่างกัน เป็นเครื่องกระทำให้แตกต่างกัน
ระหว่างอริยสาวกผู้ได้สดับกับปุถุชนผู้ไม่ได้สดับ ในเมื่อ
คติอุบัตียังมีอยู่.

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๓ จำพวกนี้แล มีอยู่ในโลก
หาได้ในโลก.

อริยสาวกผู้ประกอบด้วยสังโยชน์ แต่ไม่มี สังโยชน์ที่เป็นเหตุให้กลับมายังโลกนี้อีก

๑๙

-บาลี ดิ.ก. อ. ๒๐/๓๑๒/๕๓๔.

ภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนท้องฟ้าอันอยู่ห่างไกล
ที่ปราศจากเมฆหมอกในสราทสมัย (ฤดูใบไม้ร่วง) ดวงอาทิตย์
ขึ้นสู่ท้องฟ้าแล้ว ย่อมขจัดความมืดที่อยู่ในอากาศเสียทั้งหมด
แล้วส่องแสงร้อนแรงและรุ่งโรจน์อยู่ฉนั้นใด ภิกษุทั้งหลาย
ฉนั้นนั้นก็เหมือนกัน เมื่อใด ธรรมจักขุอันปราศจากธุลี
ปราศจากมลทินเกิดแก่อริยสาวก พร้อมกับความเกิดขึ้น
แห่งทศณะ อริยสาวกนั้นย่อมละสังโยชน์ ๓ อย่างได้ คือ
สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลพัพตปราคาส ลำดับต่อมา
อริยสาวกออกจากธรรม ๒ ประการ คือ อภิชฌาและ
พยาบาท อริยสาวกนั้นสังัดจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลาย
บรรลุปฐมน ฉะวิตก ฉะฉิฉาร ฉะฉิตและสุข อันเกิดจากฉิฉเวก
แล้วแลอยู่ ภิกษุทั้งหลาย ถ้าอริยสาวกนั้น ฟังทำกาสะ
ในสมัยนั้น เธอย่อมไม่มีสังโยชน์ที่เป็นเหตุให้อริยสาวก
ผู้ยังประกอบด้วยสังโยชน์ ฟังกลับมายังโลกนี้อีก.

ผลของการประกอบตน

ให้ติดเนื่องในความสุข ๔ ประการ

๒๐

-บาลี ป.ท. ๑๑/๑๔๕/๑๑๖.

จนทะ ก็เป็นฐานะที่จะมีได้ คือ การที่พวกปริพพาชก
อัญญเดียรธีย์จะพึงกล่าวอย่างนี้ว่า อาวุโส ก็เมื่อพวกท่าน
ประกอบตนให้ติดเนื่องในความสุข ๔ ประการ^๑ เหล่านี้อยู่
ผลก็ประการ อานิสงส์ก็ประการ อันท่านทั้งหลายพึงหวังได้.

จนทะ พวกปริพพาชกอัญญเดียรธีย์ผู้มีวาตะอย่างนี้
อันพวกเธอพึงกล่าวอย่างนี้ว่า อาวุโส เมื่อพวกเราประกอบตน
ให้ติดเนื่องในความสุข ๔ ประการเหล่านี้อยู่ ผล ๔ ประการ
อานิสงส์ ๔ ประการอันพวกเราพึงหวังได้ ๔ ประการ
อะไรบ้าง คือ.

อาวุโส ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เพราะสังโยชน์ ๓ ล้นไป
จะเป็นโสดาบัน เพราะสังโยชน์ ๓ ล้นไป มีความไม่ตกต่ำ
เป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยง จะตรัสรู้ได้ในกาลเบื้องหน้า ข้อนี้
เป็นผลประการที่ ๑ เป็นอานิสงส์ประการที่ ๑.

๑. ความสุข ๔ ประการ คือ ปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน และจตุตถฌาน
ผู้อ่านสามารถศึกษาเพิ่มเติมได้จากเนื้อความเต็มของพระสูตร. -ผู้รวบรวม

อาวุโส ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุเพราะสังโยชน ๓ ล้นไป และเพราะราคะ โทสะ โมหะ เบาบาง จะเป็นสกทาคามี มาสู่โลกนี้อีกครั้งเดียวเท่านั้น แล้วจะทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ ข้อนี้เป็นผลประการที่ ๒ เป็นอานิสงส์ประการที่ ๒.

อาวุโส ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุเพราะโอรัมภาคียสังโยชน ๕ ล้นไป จะเป็นโอปปาติกะ ผู้จะปรินิพพานในที่นั้น มีอันไม่กลับมาจากโลกนั้นเป็นธรรมดา ข้อนี้เป็นผลประการที่ ๓ เป็นอานิสงส์ประการที่ ๓.

อาวุโส ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุจะทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะความล้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ ข้อนี้เป็นผลประการที่ ๔ เป็นอานิสงส์ประการที่ ๔.

อาวุโส เมื่อพวกเราเป็นผู้ประกอบตนให้ติดเนื่องในความสุข ๔ ประการเหล่านี้อยู่ ผล ๔ ประการ อานิสงส์ ๔ ประการเหล่านี้ อันพวกเราพึงหวังได้ ดังนี้.

บุคคลผู้ควรแก้ของทำบุญ

๒๑

– บาลี อนุจก. ย. ๒๓/๓๐๑/๑๔๙.

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๘ จำพวกนี้ ย่อมเป็นผู้ควรแก้ของค่านับ ควรแก้ของต้อนรับ ควรแก้ของทำบุญ ควรแก้การทำอัญชลี เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ๘ จำพวกอะไรบ้าง คือ

(๑) โสตาบัน

(๒) ผู้ปฏิบัติเพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล

(๓) สกทาคามี

(๔) ผู้ปฏิบัติเพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งสกทาคามีผล

(๕) อนาคามี

(๖) ผู้ปฏิบัติเพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งอนาคามีผล

(๗) อรหันต์

(๘) ผู้ปฏิบัติเพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งอรหัตตผล

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๘ จำพวกนี้แล เป็นผู้ควรแก้ของค่านับ ควรแก้ของต้อนรับ ควรแก้ของทำบุญ ควรแก้การทำอัญชลี เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ผู้ปฏิบัติแล้ว ๔ จำพวก และผู้ตั้งอยู่ในผลแล้ว ๔ จำพวก นี้แหละสงฆ์ ที่เป็นคนตรง เป็นผู้ตั้งมั่นแล้วในปัญญาและศีล ย่อมกระทำให้เกิดบุญอื่นเนื่องด้วยอุปธิ แก่มนุษย์ทั้งหลายผู้มีความต้องการด้วยบุญ กระทำการบูชาอยู่ ทานที่ให้แล้วในสงฆ์จึงมีผลมาก.

สัทธานุสารี อัมมานุสารี โสตาบัน

๒๒

-บาลี ขนฺธ. ส. ๑๗/๒๗๘/๔๖๙.

ภิกษุทั้งหลาย ตา เป็นสิ่งไม่เที่ยง มีความแปรปรวนเป็นปกติ มีความเปลี่ยนเป็นอย่างอื่นเป็นปกติ หู... จมูก... ลิ้น... กาย... ใจ เป็นสิ่งไม่เที่ยง มีความแปรปรวนเป็นปกติ มีความเปลี่ยนเป็นอย่างอื่นเป็นปกติ.

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลใด มีความเชื่อ น้อมจิตไปในธรรม ๖ อย่างนี้ ด้วยอาการอย่างนี้ บุคคลนี้เราเรียกว่าเป็นสัทธานุสารี ก้าวลงสู่สัมมัตตนิยาม (หนทางแห่งความถูกต้อง) ก้าวลงสู่สัพปริสภูมิ (ภูมิแห่งสัพบุรุษ) ล่วงพ้นปุณฺณภูมิ ไม่อาจที่จะกระทำความผิด อันบุคคลทำแล้ว จะเข้าถึงนรก กำเนิดเดรัจฉาน หรือเปรตวิสัย และไม่อาจจะทำกาละ トラบเท่าที่ ยังไม่ทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล.

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๖ อย่างเหล่านี้ ทนต่อการเพ่งโดยประมาณอันยิ่งแห่งปัญญาของบุคคลใด ด้วยอาการอย่างนี้ บุคคลนี้เราเรียกว่า อัมมานุสารี ก้าวลงสู่สัมมัตตนิยาม (หนทางแห่งความถูกต้อง) ก้าวลงสู่สัพปริสภูมิ (ภูมิแห่งสัพบุรุษ) ล่วงพ้นปุณฺณภูมิ ไม่อาจที่จะกระทำความผิด อันบุคคลทำแล้ว จะเข้าถึงนรก กำเนิดเดรัจฉาน หรือเปรตวิสัย และไม่อาจจะทำกาละ トラบเท่าที่ ยังไม่ทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล.

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลใดย่อมรู้ ย่อมเห็นซึ่งธรรม
๖ อย่างเหล่านี้ ด้วยอาการอย่างนี้ บุคคลนี้เราเรียกว่า
โสดาบัน มีความไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยง จะตรัสรู้ได้
ในกาลเบื้องหน้า.

(พระสูตรที่ยกมานี้ ได้ตรัสถึงความไม่เที่ยงของธรรม ๖ อย่าง
คือ อายตนะภายในหก คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ส่วนในสูตรถัดไป
ทรงแสดงอารมณ์นั้น ด้วยอายตนะภายนอกหก คือ รูป เสียง กลิ่น รส
โผฏฐัพพะ ธรรม ก็มี, แสดงด้วยวิญญานหก ก็มี, ด้วยสัมผัสหก ก็มี,
ด้วยเวทนาหก ก็มี, ด้วยสัญญาหก ก็มี, ด้วยสัญญาเจตนาหก ก็มี,
ด้วยตัณหาหก ก็มี, ด้วยธาตุหก ก็มี, และด้วยขันธห้า ก็มี ซึ่งได้แสดงไว้
ด้วยหลักการปฏิบัติอย่างเดียวกัน. -ผู้รวบรวม)

แม้แต่อริยบุคคลชั้นโสดาบัน ก็ไม่อาจแปรปรวน

๒๓

-บาลี มหาวาร. ส. ๑๗/๔๕๗/๑๔๕๔.

ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอเอ็นดูใคร และใครถือว่าเธอเป็นผู้ที่เขาควรเชื่อฟัง เขาจะเป็นมิตรก็ตาม อำมาตย์ก็ตาม ญาติหรือสายโลหิตก็ตาม เธอพึงยังชนเหล่านั้น ให้สมาทานให้ตั้งมั่น ให้ดำรงอยู่ในโสดาปัตตียังคะ ๔ ประการ (องค์แห่งธรรมเป็นเครื่องบรรลุนโสดาบัน) ๔ ประการอะไรบ้าง คือ

ภิกษุทั้งหลาย เธอพึงยังชนเหล่านั้น ให้สมาทานให้ตั้งมั่น ให้ดำรงอยู่ในความเลื่อมใสอย่างไม่หวั่นไหว ในพระพุทธานุภาพ แม้เพราะเหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาคนี้เป็นพระอรหันต์ ... เป็นผู้จำแนกธรรม ภิกษุทั้งหลาย แม้มหาภูตรูป ๔ กล่าวคือ ธาตุดิน น้ำ ไฟ ลม ก็ยังมีความแปรปรวนเป็นอย่างอื่นไปได้ แต่เหล่าอริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ผู้ประกอบพร้อมแล้ว ด้วยความเลื่อมใสอย่างไม่หวั่นไหวในพระพุทธานุภาพ ย่อมไม่มีความแปรปรวนเป็นอย่างอื่นเลย ข้อที่ว่าผู้ประกอบพร้อมแล้ว ด้วยความเลื่อมใสอย่างไม่หวั่นไหว ในพระพุทธานุภาพ ยังจะมีความแปรปรวนเป็นอย่างอื่น จนเข้าถึงนรกก็ตี กำหนดไตรภพก็ตี เปเรตวิสัยก็ตี ดังนั้นนี้ ไม่ใช่ฐานะที่จะมีได้เลย.

ภิกษุทั้งหลาย เธอพึงยังชนเหล่านั้น ให้สมาทานให้ตั้งมั่น ให้ดำรงอยู่ ในความเลื่อมใสอย่างไม่หวั่นไหว ในพระธรรมว่า พระธรรม เป็นสิ่งที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ดีแล้ว ... เป็นสิ่งที่ผู้รู้ก็รู้ได้เฉพาะตน ภิกษุทั้งหลาย แม้มหาภูตรูป ๔ กล่าวคือ ธาตุดิน น้ำ ไฟ ลม ก็ยังมีความแปรปรวนเป็นอย่างอื่นไปได้ แต่เหล่าอริยสาวก ในธรรมวินัยนี้ ผู้ประกอบพร้อมแล้ว ด้วยความเลื่อมใสอย่างมั่นคงไม่หวั่นไหวในพระธรรม ย่อมไม่มีความแปรปรวนเป็นอย่างอื่นเลย ข้อที่ผู้ประกอบพร้อมแล้ว ด้วยความเลื่อมใสอย่างไม่หวั่นไหวในพระธรรม ยังจะมีความแปรปรวนเป็นอย่างอื่น จนเข้าถึงนรกก็ดี กำเนิดเดรัจฉานก็ดี เปเรตวิสัยก็ดี ดังนั้น ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้เลย.

ภิกษุทั้งหลาย เธอพึงยังชนเหล่านั้น ให้สมาทานให้ตั้งมั่น ให้ดำรงอยู่ ในความเลื่อมใสอย่างไม่หวั่นไหว ในพระสงฆ์ว่า สงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว ... เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ภิกษุทั้งหลาย แม้มหาภูตรูป ๔ กล่าวคือ ธาตุดิน น้ำ ไฟ ลม ก็ยังมีความแปรปรวนเป็นอย่างอื่นไปได้ แต่เหล่าอริยสาวก ในธรรมวินัยนี้ ผู้ประกอบพร้อมแล้ว ด้วยความเลื่อมใสอย่างมั่นคงไม่หวั่นไหว ในพระสงฆ์ย่อมไม่มีความแปรปรวนเป็น

อย่างอื่นเลย ข้อที่ว่าผู้ประกอบพร้อมแล้ว ด้วยความเลื่อมใส อย่างไม่หวั่นไหวในพระสงฆ์ ยังจะมีความแปรปรวนเป็นอย่างอื่น จนเข้าถึงนรกก็ดี กำเนิดเดรัจฉานก็ดี เปเรตวิสัยก็ดี ดังนี้ นั้น ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้เลย.

ภิกษุทั้งหลาย เธอพึงยังชนเหล่านั้น ให้สมาทานให้ตั้งมั่น ให้ดำรงอยู่ในศีลทั้งหลายที่พระอริยะชอบใจ เป็นศีลที่ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไท อันผู้รู้สรรเสริญ ไม่ถูกทักขณิครอบงำ เป็นไปพร้อมเพื่อสมาธิ ภิกษุทั้งหลาย แม้มหาภูตรูป ๔ กล่าวคือ ธาตุดิน น้ำ ไฟ ลม ก็ยังมีความแปรปรวนเป็นอย่างอื่นไปได้ แต่เหล่าอริยสาวก ในธรรมวินัยนี้ ผู้ประกอบพร้อมแล้ว ด้วยศีลทั้งหลายที่พระอริยะชอบใจ ย่อมไม่มีความแปรปรวนเป็นอย่างอื่นเลย ข้อที่ว่าผู้ประกอบพร้อมแล้ว ด้วยศีลทั้งหลายที่พระอริยะชอบใจ ยังจะมีความแปรปรวนเป็นอย่างอื่น จนเข้าถึงนรกก็ดี กำเนิดเดรัจฉานก็ดี เปเรตวิสัยก็ดี ดังนี้ นั้น ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้เลย.

ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอเ็นดูใคร และใครถือว่าเธอเป็นผู้ที่เขาควรเชื่อฟัง เขาจะเป็นมิตรก็ตาม อำมาตย์ก็ตาม ญาติหรือสายโลหิตก็ตาม เธอพึงยังชนเหล่านั้น ให้สมาทานให้ตั้งมั่น ให้ดำรงอยู่ในโสตาปัตตติยัคคะ ๔ ประการเหล่านั้นแล.

การ และ การคุณ

ความหมายของกามและกามคุณ

๒๔

-บาลี ญก. อ. ๒๒/๔๕๗/๓๓๔.

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงทราบกาม เหตุเกิดแห่งกาม ความต่างกันแห่งกาม วิบากแห่งกาม ความดับแห่งกาม ปฏิปทาที่ให้ถึงความดับแห่งกาม.

ภิกษุทั้งหลาย ข้อที่เรากล่าวแล้วว่า เธอทั้งหลายพึงทราบกาม เหตุเกิดแห่งกาม ความต่างกันแห่งกาม วิบากแห่งกาม ความดับแห่งกาม ปฏิปทาที่ให้ถึงความดับแห่งกามนั้น เราอาศัยอะไรกล่าว.

ภิกษุทั้งหลาย กามคุณ ๕ ประการนี้ คือ รูปที่รู้ได้ด้วยตา อันน่าปรารถนา น่ารักใคร่ น่าพอใจ มีลักษณะน่ารัก เป็นที่ตั้งอาศัยแห่งความใคร่ เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนด เสี่ยงที่รู้ได้ด้วยหู ... กลิ่นที่รู้ได้ด้วยจมูก ... รสที่รู้ได้ด้วยลิ้น ... โผฏฐัพพะ (สัมผัสทางผิว) ที่รู้ได้ด้วยกาย อันน่าปรารถนา น่ารักใคร่ น่าพอใจ มีลักษณะน่ารัก เป็นที่ตั้งอาศัยแห่งความใคร่ เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนด ภิกษุทั้งหลาย ก็แต่ว่าสิ่งเหล่านี้ไม่ชื่อว่ากาม สิ่งเหล่านี้เรียกว่า กามคุณในอริยวินัย.

ความกำหนดไปตามอำนาจความตริตรึก (สกุปฺปราค)
นั่นแหละคือกามของคนเรา อารมณ์อันวิจิตรทั้งหลายในโลก

ไม่เชื่อว่ากาม ความกำหนดไปตามอำนาจความตรึงตรึง นั้นแหละ คือกามของคนเรา อารมณ์อันวิจิตรทั้งหลายในโลก ย่อมตั้งอยู่ตามสภาพของมันเท่านั้น ผู้มีปัญญาทั้งหลายย่อมกำจัดความพอใจในอารมณ์อันวิจิตรเหล่านั้น.

ภิกษุทั้งหลาย ก็เหตุเกิดแห่งกามเป็นอย่างไร คือ ผัสสะเป็นเหตุเกิดแห่งกามทั้งหลาย.

ภิกษุทั้งหลาย ก็ความต่างกันแห่งกามเป็นอย่างไร คือ กามในรูปเป็นอย่างหนึ่ง กามในเสียงเป็นอย่างหนึ่ง กามในกลิ่นเป็นอย่างหนึ่ง กามในรสเป็นอย่างหนึ่ง กามในโผฏฐัพพะเป็นอย่างหนึ่ง นี้เรียกว่า ความต่างกันแห่งกาม.

ภิกษุทั้งหลาย ก็วิบากแห่งกามเป็นอย่างไร คือ การที่บุคคลผู้ใคร่อยู่ซึ่งอารมณ์ใด ย่อมยังอัตภาพที่เกิดขึ้นจากความใคร่นั้นๆ ให้เกิดขึ้น เป็นส่วนบุญก็ดีหรือเป็นส่วนไม่ใช่บุญก็ดี นี้เรียกว่า วิบากแห่งกาม.

ภิกษุทั้งหลาย ก็ความดับแห่งกามเป็นอย่างไร คือ ความดับแห่งกาม ย่อมมี เพราะความดับแห่งผัสสะ อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการนี้ คือ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ เป็นปฏิปทาที่ให้ถึงความดับแห่งกาม.

โลก ในอริยวินัย คือ กามคุณ ๕

๒๕

-บาลี นวก. อ. ๒๓/๔๖/๒๔๒.

ครั้งหนึ่ง พราหมณ์ผู้ชำนาญในคัมภีร์โลกายตะ ๒ คน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค และได้ทูลถามว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ปุณณกัสสปะเป็นผู้รู้สิ่งทั้งปวง เห็นสิ่งทั้งปวง ปฏิญาณการรู้การเห็นอันไม่มีส่วนเหลือว่าเมื่อเราเดิน ยืน หลับ และตื่นอยู่ ญาณทัสสนะปรากฏติดต่อนี้เองกันไป ปุณณกัสสปะนั้นกล่าวอย่างนี้ว่า เรารู้เราเห็นโลกอันไม่มีที่สุด ด้วยญาณอันไม่มีที่สุด ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ แม้นิครณฐนาภบุตรก็เป็นผู้รู้สิ่งทั้งปวง เห็นสิ่งทั้งปวง ปฏิญาณการรู้การเห็นอันไม่มีส่วนเหลือว่า เมื่อเราเดิน ยืน หลับ และตื่นอยู่ ญาณทัสสนะปรากฏติดต่อนี้เองกันไป นิครณฐนาภบุตรนั้นกล่าวอย่างนี้ว่า เรารู้เราเห็นโลกอันไม่มีที่สุด ด้วยญาณอันไม่มีที่สุด ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ คนทั้ง ๒ ต่างก็พูดอวดรู้กัน มีคำพูดขัดแย้งกัน ใครพูดจริง ใครพูดเท็จ.

พราหมณ์ อย่าเลย ข้อที่คนทั้ง ๒ นี้ต่างพูดอวดรู้กัน มีคำพูดขัดแย้งกัน ใครพูดจริง ใครพูดเท็จนั้น พักไว้ก่อนเถิด พราหมณ์ เราจักแสดงธรรมแก่ท่านทั้งหลาย ท่านทั้งหลาย จงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจะกล่าว.

พราหมณ์ เปรียบเหมือนชาย ๔ คน ยืนอยู่ใน ๔ ทิศ ต่างก็มีฝีเท้าในการเดินและการวิ่งที่เยี่ยมพอ ๆ กัน ความเร็วในการวิ่งของเขานั้น ประดุจลูกธนูชนิดเบาที่ถูกยิงผ่านเงาต้นตาล ตามขวางได้โดยง่าย ของนายขมังธนูที่ถือธนูไว้อย่างมั่นคง ผู้ที่ศึกษามาเจนฝีมือแล้ว ผ่านการประลองฝีมือแล้ว ในการ

ก้าวของเขานั้น ประดุจก้าวจากมหาสมุทรด้านทิศตะวันออก ถึงมหาสมุทรด้านทิศตะวันตก^๑ ครั้งนั้น ชายผู้ยืนอยู่ด้าน ทิศตะวันออก กล่าวอย่างนี้ว่า เราจะเดินทางไปให้ถึงที่สุดโลก โดยเขาเว้นจากการดื่ม การกิน การลี้ม เว้นจากการถ่ายอุจจาระ และปัสสาวะ เว้นจากการหลับและการพัก เขามีอายุ ๑๐๐ ปี มีชีวิตอยู่ ๑๐๐ ปี เดินทางไปตลอด ๑๐๐ ปี ยังไม่ทันถึง ที่สุดโลกเลย ก็ตายเสียก่อน ถ้าชายผู้ยืนอยู่ด้านทิศตะวันตก ... ถ้าชายผู้ยืนอยู่ด้านทิศเหนือ ... ถ้าชายผู้ยืนอยู่ด้านทิศใต้ กล่าวอย่างนี้ว่า เราจะเดินทางไปให้ถึงที่สุดโลก โดยเขาเว้นจาก การดื่ม การกิน การลี้ม เว้นจากการถ่ายอุจจาระและปัสสาวะ เว้นจากการหลับและการพัก เขามีอายุ ๑๐๐ ปี มีชีวิตอยู่ ๑๐๐ ปี เดินทางไปตลอด ๑๐๐ ปี ยังไม่ทันถึงที่สุดโลกเลย ก็ตายเสียก่อน ข้อนั้นเพราะเหตุอะไร เพราะเราไม่กล่าวว่า บุคคลจะพึงรู้พึงเห็น จะพึงถึงที่สุดของโลกด้วยการเดินทาง เห็นปานนั้น และเราไม่กล่าวว่า บุคคลผู้ยังไม่ถึงที่สุดแห่งโลก จะกระทำที่สุดแห่งทุกข^๒ได้.

พรหมณ์ กามคุณ ๕ ประการนี้ เรียกว่าโลกใน อริยวินัย กามคุณ ๕ ประการอะไรบ้าง คือ รูปที่รู้ได้ด้วยตา อันน่าปรารถนา น่ารักใคร่ น่าพอใจ มีลักษณะน่ารัก เป็นที่ตั้ง

๑. สำนวนแปลมีความแตกต่างจากพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวงบ้าง เพื่อให้ สามารถเข้าใจเนื้อความได้ดีขึ้น จึงได้นำสำนวนของโรหิตัสสสูตร และฉบับแปล ภาษาอังกฤษของภิกขุโพธิมาปรับใช้บางส่วน. -ผู้รวบรวม

อาศัยแห่งความใคร่ เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนด เสียงที่รู้ได้ด้วยหู ... กลิ่นที่รู้ได้ด้วยจมูก ... รสที่รู้ได้ด้วยลิ้น ... โผฏฐัพพะที่รู้ได้ด้วยกาย อันน่าปรารถนา น่ารักใคร่ น่าพอใจ มีลักษณะน่ารัก เป็นที่ตั้งอาศัยแห่งความใคร่ เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนด พราหมณ์ กามคุณ ๕ ประการเหล่านี้แลเรียกว่าโลก ในอริยวินัย.

พราหมณ์ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เพราะสงัดจากกาม และอกุศลธรรมทั้งหลาย บรรลุปฐมฌาน มีวิตก มีวิจาร มีปีติ และสุข อันเกิดจากวิเวกแล้วแลอยู่ ภิกษุนี้เรียกว่า ได้ถึงที่สุดแห่งโลกแล้ว และอยู่ในที่สุดแห่งโลก แต่ชนเหล่าอื่นกล่าวภิกษุนี้ว่าอย่างนี้ว่า แม้ภิกษุนี้ก็ยังไม่พ้นเนื่องอยู่ในโลก ยังสลัดตนไม่พ้นไปจากโลก พราหมณ์ เป็นความจริง แม้เราก็ก้าวอย่างนี้ว่า แม้ภิกษุนี้ก็ยังไม่พ้นเนื่องอยู่ในโลก ยังสลัดตนไม่พ้นไปจากโลก.

พราหมณ์ อีกประการหนึ่ง ภิกษุ บรรลุทุติยฌาน ... บรรลุตติยฌาน ... บรรลุจตุตถฌาน ... ภิกษุนี้เรียกว่า ได้ถึงที่สุดแห่งโลกแล้ว และอยู่ในที่สุดแห่งโลก แต่ชนเหล่าอื่นกล่าวภิกษุนี้ว่าอย่างนี้ว่า แม้ภิกษุนี้ก็ยังไม่พ้นเนื่องอยู่ในโลก ยังสลัดตนไม่พ้นไปจากโลก พราหมณ์ เป็นความจริง แม้เราก็ก้าวอย่างนี้ว่า แม้ภิกษุนี้ก็ยังไม่พ้นเนื่องอยู่ในโลก ยังสลัดตนไม่พ้นไปจากโลก.

พราหมณ์ อีกประการหนึ่ง ภิกษุ เพราะก้าวล่วง
รูปสัญญาเสียได้ โดยประการทั้งปวง ... จึงเข้าถึงอาภา-
สัจญญายตนะ ... ภิกษุนี้เรียกว่า ได้ถึงที่สุดแห่งโลกแล้ว
และอยู่ในที่สุดแห่งโลก แต่ชนเหล่าอื่นกล่าวภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า
แม้ภิกษุนี้ก็ยังไม่พ้นอยู่ในโลก ยังสลัดตนไม่พ้นไปจากโลก
พราหมณ์ เป็นความจริง แม้เราก็ก้าวอย่างนี้ว่า แม้ภิกษุนี้
ก็ยังนับเนื่องอยู่ในโลก ยังสลัดตนไม่พ้นไปจากโลก.

พราหมณ์ อีกประการหนึ่ง ภิกษุ เพราะก้าวล่วง
อากาศัญญายตนะเสียได้ โดยประการทั้งปวง จึงเข้าถึง
วิญญาณัญญายตนะ ... เพราะก้าวล่วงวิญญาณัญญายตนะเสียได้
โดยประการทั้งปวง จึงเข้าถึงอากิญจัญญายตนะ ... เพราะ
ก้าวล่วงอากิญจัญญายตนะเสียได้ โดยประการทั้งปวง จึงเข้าถึง
เนวสัญญานาสัญญายตนะ ... ภิกษุนี้เรียกว่า ได้ถึงที่สุดแห่ง
โลกแล้ว และอยู่ในที่สุดแห่งโลก แต่ชนเหล่าอื่นกล่าวภิกษุนั้น
อย่างนี้ว่า ภิกษุนี้ก็ยังไม่พ้นอยู่ในโลก ยังสลัดตนไม่พ้นไป
จากโลก พราหมณ์ เป็นความจริง แม้เราก็ก้าวอย่างนี้ว่า
แม้ภิกษุนี้ก็ยังไม่พ้นอยู่ในโลก ยังสลัดตนไม่พ้นไปจากโลก.

พราหมณ์ อีกประการหนึ่ง ภิกษุ เพราะก้าวล่วง
เนวสัญญานาสัญญายตนะเสียได้ โดยประการทั้งปวง จึงเข้าถึง
สัญญาเวทยิตนิโรธ อาสวะของเธอสิ้นรอบแล้ว เพราะเห็นด้วย
ปัญญา พราหมณ์ ภิกษุนี้เรียกว่า ได้ถึงที่สุดแห่งโลกแล้ว
และอยู่ในที่สุดแห่งโลก ก้าวพ้นเครื่องยึดเหนี่ยวในโลกได้แล้ว.

โลก คือ สิ่งที่แตกสลายได้

๒๖

-บาลี สทพ. ส. ๑๘/๖๔/๙๘.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ที่กล่าวกันว่า โลก โลก ดังนี้ อันว่าโลก มีได้ด้วยเหตุเพียงเท่าไรหนอ.

ภิกษุ เพราะจะต้องแตกสลาย เราจึงกล่าวว่าโลก ก็อะไรเล่าจะต้องแตกสลาย.

ภิกษุ ตาแตกสลาย รูปแตกสลาย จักขุวิญญาณแตกสลาย จักขุสัมผัสแตกสลาย แม้สุขเวทนาก็ดี ทุกขเวทนาก็ดี หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัย ก็แตกสลาย.

ภิกษุ หูแตกสลาย เสียงแตกสลาย โสตวิญญาณแตกสลาย โสตสัมผัสแตกสลาย แม้สุขเวทนาก็ดี ทุกขเวทนาก็ดี หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะโสตสัมผัสเป็นปัจจัย ก็แตกสลาย.

ภิกษุ จมูกแตกสลาย กลิ่นแตกสลาย ฆานวิญญาณแตกสลาย ฆานสัมผัสแตกสลาย แม้สุขเวทนาก็ดี ทุกขเวทนาก็ดี หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะฆานสัมผัสเป็นปัจจัย ก็แตกสลาย.

ภิกษุ ลิ่นแตกสลาย รสแตกสลาย ชิวหาวิญญูณ
แตกสลาย ชิวหาสัมผัสแตกสลาย แม่สุขเวทนาก็ดี ทุกขเวทนา
ก็ดี หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะชิวหาสัมผัสเป็นปัจจัย
ก็แตกสลาย.

ภิกษุ กายแตกสลาย โภฏฐัพพะแตกสลาย กาย-
วิญญูณแตกสลาย กายสัมผัสแตกสลาย แม่สุขเวทนาก็ดี
ทุกขเวทนาก็ดี หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะกายสัมผัส
เป็นปัจจัยก็แตกสลาย.

ภิกษุ ใจแตกสลาย ธรรมแตกสลาย มโนวิญญูณ
แตกสลาย มโนสัมผัสแตกสลาย แม่สุขเวทนาก็ดี ทุกขเวทนา
ก็ดี หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย
ก็แตกสลาย.

ภิกษุ เพราะจะต้องแตกสลาย เราจึงกล่าวว่า โลก
ดังนี้.

กามคุณ ๕

คือ เครื่องจองจำในอริยวินัย

๒๗

-บาลี สี. ที. ๗/๓๐๕/๓๗๗.

วาเสฏฐะ เปรียบเหมือนแม่น้ำอจิรวดี น้ำเต็มเปี่ยม
เสมอขอบฝั่ง กากัมลงดื่มได้ ครั้นนั้น บุรุษผู้ต้องการฝั่ง
แสวงหาฝั่ง ไปยังฝั่ง ประสงค์จะข้ามฝั่งไป เขมัตตชนไพร่หลัง
อย่างแน่น ด้วยเชือกอย่างเหนียวที่ริมฝั่งนี้ วาเสฏฐะ ท่านจะ
สำคัญความข้อนั้นว่าอย่างไร บุรุษนั้นพึงไปสู่ฝั่งโน้นจากฝั่งนี้
แห่งแม่น้ำอจิรวดีได้หรือไม่.

ไม่ได้เลย ท่านพระโคตมผู้เจริญ.

วาเสฏฐะ ฉะนั้นก็เหมือนกัน กามคุณ ๕ เหล่านี้
ในอริยวินัยเรียกว่า ชื่อคาบั้ง เรียกว่า เครื่องจองจำบ้าง
กามคุณ ๕ อะไรบ้าง คือ รูปที่รู้ได้ด้วยตา เสียงที่รู้ได้ด้วยหู
กลิ่นที่รู้ได้ด้วยจมูก รสที่รู้ได้ด้วยลิ้น โผฏฐัพพะที่รู้ได้ด้วยกาย
อันน่าปรารถนา น่ารักใคร่ น่าพอใจ มีลักษณะน่ารัก เป็นที่
ตั้งอาศัยแห่งความใคร่ เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด วาเสฏฐะ
กามคุณ ๕ เหล่านี้ ในอริยวินัยเรียกว่า ชื่อคาบั้ง เรียกว่า
เครื่องจองจำบ้าง.

วาเสฏฐะ พวกพราหมณ์ผู้ได้ไตรวิชา ผู้ห้อยลงอยู่
 สยบอยู่ หมกมุ่นอยู่ ไม่มองเห็นโทษ ไม่มีปัญญาเครื่องสลัดออก
 พากันบริโภคอยู่ซึ่งกามคุณ ๕ เหล่านี้ ก็พราหมณ์ผู้ได้
 ไตรวิชาเหล่านั้น ละธรรมที่ทำบุคคลให้เป็นพราหมณ์เสีย
 สมาทานธรรมประพฤติธรรมที่ไม่ทำบุคคลให้เป็นพราหมณ์
 เขาเป็นผู้ห้อยลงอยู่ สยบอยู่ หมกมุ่นอยู่ ไม่มองเห็นโทษ
 ไม่มีปัญญาเครื่องสลัดออก บริโภคอยู่ซึ่งกามคุณ ๕
 มีกามฉันทะผูกมัดแล้ว เบื้องหน้าจากการตายเพราะกาย
 แดกทำลาย จะเข้าถึงความเป็นสหายแห่งพรหม ข้อนี้ไม่เป็น
 ฐานะที่จะมีได้.

วาเสฏฐะ เปรียบเหมือนแม่น้ำอจิรวดี น้ำเต็มเปี่ยม
 เสมอขอบฝั่ง กากัมลงต็มได้ ครั้งนั้น บุรุษผู้ต้องการฝั่ง
 แสงหาฝั่ง ไปยังฝั่ง ประสงค์จะข้ามฝั่งไป เขากลับนอน
 คลุมตลอดศีรษะเสียที่ฝั่ง วาเสฏฐะ ท่านจะสำคัญความ
 ข้อนั้นว่าอย่างไร บุรุษนั้นพึงไปสู่ฝั่งโน้นจากฝั่งนี้แห่งแม่น้ำ
 อจิรวดีได้หรือไม่.

ไม่ได้เลย ท่านพระโคตมผู้เจริญ.

วาเสฏฐะ ฉะนั้นก็เหมือนกัน นิ वर्ณ ๕ เหล่านี้
 ในอริยวินัยเรียกว่า เครื่องปิดบัง เครื่องกางกั้นบัง
 เครื่องคลุมบัง เครื่องร้อยรัดบัง นิ वर्ณ ๕ อะไรบ้าง คือ

กามฉันทนิวรรณ์ พยาบาทนิวรรณ์ ถีนมิตถนิวรรณ์ อุทัจจ-
กุกกุจจนิวรรณ์ วิจิกิจฉานนิวรรณ์ วาเสฏฐะ นิวรรณ์ ๕ เหล่านี้
ในอริยวินัยเรียกว่า เครื่องปิดบัง เครื่องกางกั้นบัง
เครื่องคลุมบัง เครื่องร้อยรัดบัง.

วาเสฏฐะ พวกพราหมณ์ผู้ได้ไตรวิชา ถูกนิวรรณ์ ๕
เหล่านี้ปิดแล้ว กั้นแล้ว คลุมแล้ว ร้อยรัดแล้ว ก็พราหมณ์ผู้ได้
ไตรวิชาเหล่านั้น ละธรรมที่ทำบุคคลให้เป็นพราหมณ์เสีย
สมทานธรรมประพฤติธรรมที่ไม่ทำบุคคลให้เป็นพราหมณ์
เขาถูกนิวรรณ์ ๕ ปิดแล้ว กั้นแล้ว คลุมแล้ว ร้อยรัดแล้ว
เบื้องหน้าจากการตายเพราะกายแตกทำลาย จะเข้าถึง
ความเป็นสหายแห่งพรหม ข้อนี้ไม่เป็นอย่างที่จะมีได้.

กามเลว ปานกลาง และประณีต

๒๘

-บาลี ปญจก. อ. ๒๒/๖/๗.

ภิกษุทั้งหลาย โดยมากสัตว์ทั้งหลาย หมกมุ่นอยู่ในกาม กุลบุตรผู้ละเคี้ยวและคานหาบหญ้าออกบวชเป็นบรรพชิต ควรเรียกว่าเป็นกุลบุตรผู้มีศรัทธาออกบวช ชื่อนั้นเพราะเหตุอะไร เพราะเขาควรได้กามด้วยความเป็นหนุ่ม และกามเหล่านั้นก็มีอยู่ตามสภาพ คือ กามเลว (หีนกามา) กามปานกลาง (มชฺฌิมกามา) และกามประณีต (ปณีตกามา) ซึ่งกามทั้งหมดก็ถึงการนับว่าเป็นกามทั้งนั้น.

ภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนเด็กที่ยังอ่อน ยังได้แต่นอนหงาย เมื่อฟีเลี้ยงเปลอ ได้คว่ำขึ้นไม้หรือเศษกระเบื้องกลิ้งเข้าไป ฟีเลี้ยงเห็นแล้วก็จะพยายามหาวิธีเอาออกโดยเร็ว เมื่อเอาออกไม่ได้โดยง่ายก็จะประคองศีรษะเด็กด้วยมือซ้าย งอนิ้วมือขวาล้วงลงไปเกี่ยวขึ้นมา แม้ว่าจะถึงกับเลือดออกก็ต้องทำ ชื่อนี้เพราะเหตุอะไรเล่า เพราะแม่เด็กนั้น จะได้รับความเจ็บปวดก็จริง แต่ฟีเลี้ยงที่หวังความปลอดภัยแก่เด็ก หวังจะช่วยเหลือเด็ก มีความเอ็นดูเด็ก ก็ต้องทำเช่นนั้น เพราะความเอ็นดูนั่นเอง ครั้นเด็กนั้นเติบโตขึ้น มีความรู้เพียงสาพอควรแล้ว ฟีเลี้ยงก็วางใจในเด็กนั้น ด้วยคิดว่าบัดนี้เด็กนี้คุ้มครองตัวเองได้แล้ว ไม่อาจประมาทอีกต่อไปแล้ว ดังนี้.

ภิกษุทั้งหลาย จันใดก็จันนั้นเหมือนกัน ตราบใด
ที่ภิกษุยังไม่ได้ทำกิจในกุศลธรรมทั้งหลายอันตนจะต้องทำ
ด้วยศรัทธา ด้วยhiri ด้วยโอตตัมปะ ด้วยวิริยะ และด้วยปัญญา
ตราบนั้น เรายังจะต้องตามคุ้มครองภิกษุนั้น แต่เมื่อใด
ภิกษุนั้นได้ทำกิจในกุศลธรรมทั้งหลาย อันตนจะต้องทำ
ด้วยศรัทธา ด้วยhiri ด้วยโอตตัมปะ ด้วยวิริยะ ด้วยปัญญา
สำเร็จแล้ว เราก็หมดห่วงในภิกษุนั้น ด้วยคิดว่า บัดนี้ภิกษุนี้
คุ้มครองตัวเองได้แล้ว ไม่อาจประมาทอีกต่อไปแล้ว ดังนี้.

กามอันเป็นทิพย์ ประณีตกว่า กามของมนุษย์

๒๙

-บาลี มหาวาร. ส. ๑๙/๕๑๓/๑๖๒๗., -บาลี ม. ม. ๑๓/๒๗/๕/๒๘๒.

เจ้าศากยะพระนามว่ามหานาม ได้ทูลถามผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันได้ยินมาว่า ภิกษุมารูปรูปกระทำจิรวรรณของพระผู้มีพระภาคด้วยหวังว่า พระผู้มีพระภาคทรงทำจิรวรรณสำเร็จแล้ว จะเสด็จหลีกไปสู่ที่จาริกโดยล่วง ๓ เดือน ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เรื่องนี้หม่อมฉันยังไม่ได้ฟัง ยังไม่ได้รับมา เฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาคว่า อุบาสกผู้มีปัญญา ฟังกล่าวสอนอุบาสกผู้มีปัญญา ผู้ป่วย ได้รับทุกข์ เป็นไขหนัก.

มหานาม อุบาสกผู้มีปัญญา ฟังปลอบอุบาสกผู้มีปัญญา ผู้ป่วย ได้รับทุกข์ เป็นไขหนัก ด้วยธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความเบาใจ ๔ ประการว่า ท่านจงเบาใจเถิดว่าท่านมีความเลื่อมใสอย่างไม่หวั่นไหวในพระพุทธเจ้า ... ท่านมีความเลื่อมใสอย่างไม่หวั่นไหวในพระธรรม ... ท่านมีความเลื่อมใสอย่างไม่หวั่นไหวในพระสงฆ์ ... ท่านมีศีลทั้งหลายที่พระอริยะชอบใจ ... เป็นไปพร้อมเพื่อสมาธิ.

มหานาม อุบาสกผู้มีปัญญา ครั้นปลอบอุบาสกผู้มีปัญญา ผู้ป่วย ได้รับทุกข์ เป็นไขหนัก ด้วยธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความเบาใจ ๔ ประการนี้แล้ว ฟังถามเขาอย่างนี้ว่า ท่านมี

ความห่วงใยในมารดาและบิดาอยู่หรือ ถ้าเขากล่าวอย่างนี้ว่า เรายังมีความห่วงใยในมารดาและบิดาอยู่ อุบาสกนั้นพึงกล่าวกะเขาอย่างนี้ว่า ท่านผู้เช่นกับเรา ซึ่งมีความตายเป็นธรรมดา ถ้าแม้ท่านจักกระทำความห่วงใยในมารดาและบิดา ก็จักตายไป ถ้าแม้ท่านจักไม่กระทำความห่วงใยในมารดาและบิดา ก็จักตายไปเหมือนกัน ขอท่านจงละความห่วงใยในมารดาและบิดาของท่านเสียเถิด ถ้าเขากล่าวอย่างนี้ว่า เราละความห่วงใยในมารดาและบิดาของเราแล้ว.

มหานาม อุบาสกนั้นพึงถามเขาอย่างนี้ว่า ท่านยังมีความห่วงใยในบุตรและภรรยาอยู่หรือ ถ้าเขากล่าวอย่างนี้ว่า เรายังมีความห่วงใยในบุตรและภรรยาอยู่ อุบาสกนั้นพึงกล่าวกะเขาอย่างนี้ว่า ท่านผู้เช่นกับเรา ซึ่งมีความตายเป็นธรรมดา ถ้าแม้ท่านจักกระทำความห่วงใยในบุตรและภรรยาก็จักตายไป ถ้าแม้ท่านจักไม่กระทำความห่วงใยในบุตรและภรรยา ก็จักตายไปเหมือนกัน ขอท่านจงละความห่วงใยในบุตรและภรรยาของท่านเสียเถิด ถ้าเขากล่าวอย่างนี้ว่า เราละความห่วงใยในบุตรและภรรยาของเราแล้ว.

มหานาม อุบาสกนั้นพึงถามเขาอย่างนี้ว่า ท่านยังมีความห่วงใยในกามคุณ ๕ อันเป็นของมนุษย์อยู่หรือ ถ้าเขา

กล่าวอย่างนี้ว่า เรายังมีความห่วงใยในกามคุณ ๕ อันเป็นของมนุษย์อยู่ อุบาสกนั้นฟังกล่าวกะเขาอย่างนี้ว่า กามอันเป็นทิพย์ยังดีกว่า ประณีตกว่า กามอันเป็นของมนุษย์ (มานุสเกหิ กามเมหิ ทิพพา กามา อภิกกนตตรา จ ปณีตตรา จ) ขอท่านจงพรากจิตให้ออกจากกามอันเป็นของมนุษย์ แล้วน้อมจิตไปในพวกเทวดาชั้นจาตุมหาราชิกาเถิด ถ้าเขากล่าวอย่างนี้ว่า จิตของเราออกจากกามอันเป็นของมนุษย์แล้ว จิตของเรา น้อมไปในพวกเทวดาชั้นจาตุมหาราชิกาแล้ว.

มหานาม อุบาสกนั้นฟังกล่าวกะเขาอย่างนี้ว่า พวกเทวดาชั้นดาวดึงส์ยังดีกว่า ประณีตกว่า พวกเทวดาชั้นจาตุมหาราชิกา ขอท่านจงพรากจิตให้ออกจากพวกเทวดาชั้นจาตุมหาราชิกา แล้วน้อมจิตไปในพวกเทวดาชั้นดาวดึงส์เถิด ถ้าเขากล่าวอย่างนี้ว่า จิตของเราออกจากพวกเทวดาชั้นจาตุมหาราชิกาแล้ว จิตของเราน้อมไปในพวกเทวดาชั้นดาวดึงส์แล้ว.

มหานาม อุบาสกนั้นฟังกล่าวกะเขาอย่างนี้ว่า พวกเทวดาชั้นยามายังดีกว่า ประณีตกว่า พวกเทวดาชั้นดาวดึงส์ ... พวกเทวดาชั้นดุสิตยังดีกว่า ประณีตกว่า พวกเทวดาชั้นยามา ... พวกเทวดาชั้นนิมมานรดียังดีกว่า ประณีตกว่า พวกเทวดาชั้นดุสิต ... พวกเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตตียังดีกว่า ประณีตกว่า พวกเทวดาชั้นนิมมานรดี ขอท่านจงพรากจิตให้ออกจาก

พวกเทวดาชั้นนิมมานรดี แล้วย่อมจิตไปในพวกเทวดาชั้นปรินิมิตวสวัตตีเถิด ถ้าเขากล่าวอย่างนี้ว่า จิตของเราออกจากพวกเทวดาชั้นนิมมานรดีแล้ว จิตของเราน้อมไปในพวกเทวดาชั้นปรินิมิตวสวัตตีแล้ว.

มหานาม อุบาสกนั้นพึงกล่าวกะเขาอย่างนี้ว่า พรหมโลกยังดีกว่า ประณีตกว่า พวกเทวดาชั้นปรินิมิตวสวัตตีของท่านจงพรากรจิตให้ออกจากพวกเทวดาชั้นปรินิมิตวสวัตตี แล้วย่อมจิตไปในพรหมโลกเถิด ถ้าเขากล่าวอย่างนี้ว่า จิตของเราออกจากพวกเทวดาชั้นปรินิมิตวสวัตตีแล้ว จิตของเราน้อมไปในพรหมโลกแล้ว.

มหานาม อุบาสกนั้นพึงกล่าวกะเขาอย่างนี้ว่า ท่านผู้มีอายุ แม้พรหมโลกก็ไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน ยังนับเนื่องในสัkkายะ ขอท่านจงพรากรจิตให้ออกจากพรหมโลก แล้วนำจิตเข้าไปในความดับแห่งสัkkายะเถิด ถ้าเขากล่าวอย่างนี้ว่า จิตของเราออกจากพรหมโลกแล้ว เรานำจิตเข้าไปในความดับแห่งสัkkายะแล้ว.

มหานาม เราไม่กล่าวถึงความต่างอะไรกันของอุบาสก ผู้มีจิตพ้นแล้วอย่างนี้ กับภิกษุผู้พ้นแล้วตั้งร้อยปี คือ พ้นด้วยวิมุตติเหมือนกัน.

.....

... มาคณฺธิยะ เปรียบเหมือนคหบดี หรือบุตรของคหบดีที่เป็นคนมั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก เอบอ้อมเพียบพร้อมด้วยกามคุณ ๕ บำเรอตนด้วยรูปที่รู้ได้ด้วยตา อันน่าปรารถนา น่ารักใคร่ น่าพอใจ มีลักษณะน่ารัก เป็นที่ตั้งอาศัยแห่งความใคร่ เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนด บำเรอตนด้วยเสียงที่รู้ได้ด้วยหู ... บำเรอตนด้วยกลิ่นที่รู้ได้ด้วยจมูก ... บำเรอตนด้วยรสที่รู้ได้ด้วยลิ้น ... บำเรอตนด้วยโผฏฐัพพะที่รู้ได้ด้วยกาย อันน่าปรารถนา น่ารักใคร่ น่าพอใจ มีลักษณะน่ารัก เป็นที่ตั้งอาศัยแห่งความใคร่ เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนด เขาเป็นผู้ประพฤติกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของเทวดาชั้นดาวดึงส์ เทพบุตรนั้น อันหมั่นงานอัปสรแวดล้อมในสวนนันทวัน เอบอ้อมเพียบพร้อมด้วยกามคุณ ๕ อันเป็นทิพย์ บำเรอตนอยู่ในดาวดึงส์เทวโลก เทพบุตรนั้นได้เห็นคหบดี หรือบุตรของคหบดี ผู้เอบอ้อมเพียบพร้อมด้วยกามคุณ ๕ บำเรอตนอยู่.

มาคณฺธิยะ ท่านจะสำคัญความข้อนั้นว่าอย่างไร เทพบุตรนั้น อันหมั่นงานอัปสรแวดล้อมในสวนนันทวัน เอบอ้อมเพียบพร้อมด้วยกามคุณ ๕ อันเป็นทิพย์ บำเรอตนอยู่ จะพึงทะเยอทะยานต่อคหบดี หรือต่อบุตรของคหบดี หรือต่อกามคุณ ๕ ของมนุษย์ หรือจะพึงเวียนกลับมาในกามอันเป็นของมนุษย์บ้างไหม.

ไม่เป็นเช่นนั้น ท่านพระโคตม ข้อนั้นเพราะเหตุอะไร เพราะเหตุว่า
กามอันเป็นทิพย์ นำใครยิ่งกว่า และประณีตกว่ากามของมนุษย์.

มาคณฺธิยะ ถึงเราเองก็ฉันทันเหมือนกัน เมื่อยัง
ครองเรือนอยู่ในกาลก่อน เือบอิมเพียบพร้อมด้วยกามคุณ ๕
บำเรอตนด้วยรูปที่รู้ได้ด้วยตา อันน่าปรารถนา น่ารักใคร่
น่าพอใจ มีลักษณะน่ารัก เป็นที่ตั้งอาศัยแห่งความใคร่ เป็น
ที่ตั้งแห่งความกำหนด บำเรอตนด้วยเสียงที่รู้ได้ด้วยหู ...
บำเรอตนด้วยกลิ่นที่รู้ได้ด้วยจมูก ... บำเรอตนด้วยรสที่รู้ได้
ด้วยลิ้น ... บำเรอตนด้วยโภจวิญญูปพะที่รู้ได้ด้วยกาย อันน่า
ปรารถนา น่ารักใคร่ น่าพอใจ มีลักษณะน่ารัก เป็นที่ตั้ง
อาศัยแห่งความใคร่ เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนด.

สมัยต่อมาเรานั้นรู้ความเกิด ความดับ คุณ โทษ
และอุปายเป็นเครื่องออกไปแห่งกามทั้งหลายตาม
ความเป็นจริง แล้วละตัณหาในกาม ได้บรรเทาความเร่าร้อน
ที่เกิดขึ้นเพราะความปรารถนากามได้แล้ว เป็นผู้ปราศจาก
ความกระหาย มีจิตสงบในภายในอยู่ เรานั้นเห็นหมู่สัตว์อื่น
ที่ยังไม่ปราศจากความกำหนัดในกาม ถูกกามตัณหา
เคี้ยวกินอยู่ ถูกความเร่าร้อนที่เกิดขึ้นเพราะความปรารถนากาม
แผดเผาอยู่ แต่ก็ยังขึ้นเสพกามอยู่นั่นเอง เราอย่ามัวไม่
ทะเยอทะยานต่อสัตว์เหล่านั้น ไม่ยินดีในกามนั้น ข้อนั้น
เพราะเหตุอะไร เพราะเรายินดีอยู่ด้วยความยินดีที่เว้น

จากกาม เว้นจากอกุศลธรรม ทั้งเป็นความยินดีที่ล่องลอย
ความสุขอันเป็นของทิพย์ เราจึงไม่ทะเยอทะยานต่อธรรม
อันเลว ไม่ยินดีในธรรมอันเลวนั้นเลย.

มาคัณทียะ เปรียบเหมือนบุรุษโรคเรื้อน มีตัว
เป็นแผล สุกปลั่ง ถูกเชื้อโรคเกาะกักอยู่ เกาปากแผลอยู่
ด้วยเล็บ ย่างกายให้ร้อนที่หลุมถ่านเพลิง มาคัณทียะ
เขาทำเช่นนั้นอยู่เพียงใด ปากแผลเหล่านั้นของเขา ยิ่งเป็น
ของไม่สะอาด มีกลิ่นเหม็นขึ้นและเน่าขึ้นด้วยประการนั้น ๆ
และจะมีความรู้สึกที่น่ายินดี น่าพอใจสักหน่อยหนึ่ง ก็คือ
ปากแผลทั้งหลาย ได้รับการเกาหรือการอบอุ่นด้วยไฟเป็น
เหตุเท่านั้น ข้อนี้ฉันใด.

มาคัณทียะ สัตว์ทั้งหลายก็ฉันนั้นเหมือนกัน ยังเป็น
ผู้ไม่ปราศจากความกำหนัดในกาม ถูกกามตัณหาเคี้ยวกินอยู่
ถูกความเร่าร้อนที่เกิดขึ้นเพราะความปรารถนากามแผดเผาอยู่
แต่ก็ยังขึ้นเสพกามอยู่นั่นเอง มาคัณทียะ สัตว์เหล่านั้น
ทำเช่นนั้นอยู่เพียงใด กามตัณหาก็ย่อมเจริญขึ้นแก่สัตว์
เหล่านั้น และสัตว์เหล่านั้นก็ถูกความเร่าร้อนที่เกิดขึ้นเพราะ
ความปรารถนากามแผดเผาอยู่ ด้วยประการนั้น ๆ และจะมี
ความรู้สึกที่น่ายินดี น่าพอใจสักหน่อยหนึ่ง ก็เพราะอาศัย
รสอร่อยของกามคุณ ๕ เป็นเหตุเท่านั้น.

เทียบเคียงลักษณะเทวดาชั้นดาวดึงส์ | ๓๐

-บาลี มหา. วิ. ๕/๙๕/๗๗., -บาลี มหา. ที. ๑๐/๑๑๕/๙๒.

พวกเจ้าลิจฉวีชาวพระนครเวสาลี ได้ฟังข่าวว่า พระผู้มีพระภาคเสด็จมาโดยลำดับ ถึงโกฏิกามแล้ว จึงพากันจัดยวดยานที่งาม ๆ เสด็จขึ้นสู่ยวดยานที่งาม ๆ มียวดยานที่งาม ๆ ออกไปจากพระนครเวสาลี เพื่อเฝ้าพระผู้มีพระภาค เจ้าลิจฉวีบางพวกเขียวล้วน คือ มีผิวสีเขียว ทรงผ้าสีเขียวยวดยานประดับสีเขียว บางพวกเหลืองล้วน คือ มีผิวสีเหลือง ทรงผ้าสีเหลืองยวดยานประดับสีเหลือง บางพวกแดงล้วน คือ มีผิวสีแดง ทรงผ้าสีแดงยวดยานประดับสีแดง บางพวกขาวล้วน คือ มีผิวสีขาว ทรงผ้าสีขาวยวดยานประดับสีขาว.

พระผู้มีพระภาคได้ทอดพระเนตรเห็นเจ้าลิจฉวีเหล่านั้น กำลังเสด็จมาแต่ไกล ครั้นแล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า.

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่าใดไม่เคยเห็นเทวดาชั้นดาวดึงส์ ก็จงมองดูพวกเจ้าลิจฉวี จงพิจารณาดู จงเทียบเคียงดู พวกเจ้าลิจฉวีกับพวกเทวดาชั้นดาวดึงส์เถิด.

(ในสูตรอื่น -บาลี สุตตก. อ. ๒๓/๒๖๙/๑๓๖. ยังพบการกล่าวถึงสิ่งที่เกี่ยวข้องกับเทวดาด้วย. ผู้รวบรวม)

คุณของกามและโทษของกาม

๓๑

– ปาลี ม. ๑๒/๑๗๗/๒๐๙.

เจ้าศากยพระนามว่ามหานาม ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันเข้าใจข้อธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงมานานแล้วอย่างนี้ว่า โลกะ โทสะ โมหะ ต่างเป็นอุปกิเลสแห่งจิตก็เมื่อเป็นเช่นนั้น เหตุใด โลกธรรมก็ดี โทสธรรมก็ดี โมหธรรมก็ดี ยังครอบงำจิตของหม่อมฉันไว้ได้เป็นบางครั้งบางคราว หม่อมฉันเกิดความคิดเห็นอย่างนี้ว่า ธรรมชื่ออะไรเล่า ที่หม่อมฉันยังละไม่ได้เด็ดขาดในภายใน อันเป็นเหตุให้โลกธรรมก็ดี โทสธรรมก็ดี โมหธรรมก็ดี ยังครอบงำจิตของหม่อมฉันไว้ได้เป็นบางครั้งบางคราว.

มหานาม ธรรมนั้นนั่นแหละ (โลกะ โทสะ โมหะ) ที่ท่านยังละไม่ได้เด็ดขาดในภายใน อันเป็นเหตุให้โลกธรรมก็ดี โทสธรรมก็ดี โมหธรรมก็ดี ยังครอบงำจิตของท่านไว้ได้เป็นบางครั้งบางคราว.

มหานาม ถ้าธรรมนั้นเป็นอันท่านละได้เด็ดขาดในภายในแล้ว ท่านก็จะไม่อยู่ครองเรือน ไม่บริโภคมก แต่เพราะท่านละธรรมเช่นนั้นยังไม่ได้เด็ดขาดในภายใน ฉะนั้นท่านจึงยังอยู่ครองเรือน จึงยังบริโภคมก.

มหานาม ถ้าแม้ว่าอริยสาวกเล็งเห็นด้วยปัญญา โดยชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า กามให้ความยินดีน้อย มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก โทษในกามนั้นยิ่งนัก ดังนี้ ถึงแม้อริยสาวกนั้นเว้นจากกาม เว้นจากอกุศลธรรม แต่ยังไม่

บรรลุปิติและสุข หรือกุศลธรรมอื่นที่สงบกว่านั้น เธอก็จะยังเป็นผู้เวียนกลับมาในกามได้ แต่เมื่อใด อริยสาวกได้เล็งเห็นด้วยปัญญาโดยชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า กามให้ความยินดีน้อย มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก โทษในกามนั้นยิ่งนัก ดังนี้ และเธอก็เว้นจากกาม เว้นจากอกุศลธรรม บรรลุปิติและสุข หรือกุศลธรรมอื่นที่สงบกว่านั้น เมื่อนั้น เธอย่อมเป็นผู้ไม่เวียนกลับมาในกามได้เป็นแท้.

มหานาม แม้เราเมื่อยังเป็นโภทิสัตว์ ยังไม่ได้ตรัสรู้ก่อนการตรัสรู้ ก็เล็งเห็นด้วยปัญญาโดยชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า กามให้ความยินดีน้อย มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก โทษในกามนั้นยิ่งนัก ดังนี้ และเราก็ก่อนจากกาม เว้นจากอกุศลธรรม แต่ยังไม่บรรลุปิติและสุข หรือกุศลธรรมอื่นที่สงบกว่านั้น เราจึงปฏิญาณไม่ได้ว่า เราเป็นผู้ไม่เวียนกลับมาในกาม แต่เมื่อใด เราเล็งเห็นด้วยปัญญาโดยชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า กามให้ความยินดีน้อย มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก โทษในกามนั้นยิ่งนัก ดังนี้ และเราก็ก่อนจากกาม เว้นจากอกุศลธรรม บรรลุปิติและสุข และกุศลธรรมอื่นที่สงบกว่านั้น เมื่อนั้น เราจึงปฏิญาณได้ว่า เราเป็นผู้ไม่เวียนกลับมาในกาม.

มหานาม ก็อะไรเล่าเป็นคุณของกามทั้งหลาย
มหานาม กามคุณ ๕ ประการนี้ ๕ ประการอะไรบ้าง คือ รูปที่

รู้ได้ด้วยตา อันน่าปรารถนา น่ารักใคร่ น่าพอใจ มีลักษณะน่ารัก เป็นที่ตั้งอาศัยแห่งความใคร่ เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนด เสียงที่รู้ได้ด้วยหู ... กลิ่นที่รู้ได้ด้วยจมูก ... รสที่รู้ได้ด้วยลิ้น ... โผฏฐัพพะที่รู้ได้ด้วยกาย อันน่าปรารถนา น่ารักใคร่ น่าพอใจ มีลักษณะน่ารัก เป็นที่ตั้งอาศัยแห่งความใคร่ เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนด มหานาม เหล่านี้แลแกมคุณ ๕ ประการ ความสุข ความโสมนัสใจ อาศัยแกมคุณ ๕ เหล่านี้เกิดขึ้นนี้เป็นคุณของแกมทั้งหลาย.

มหานาม ก็อะไรเล่าเป็นโทษของแกมทั้งหลาย กุสบุตรในโลกนี้ เลี้ยงชีวิตด้วยความขยันในการประกอบ ศิลปะ คือ ด้วยการนับคะแนนก็ดี ด้วยการคำนวณก็ดี ด้วยการนับจำนวนก็ดี ด้วยการไถ่ก็ดี ด้วยการค้าขายก็ดี ด้วยการเลี้ยงโคก็ดี ด้วยการยิงธนูก็ดี ด้วยการเป็นราชบุรุษก็ดี ด้วยศิลปะอย่างใดอย่างหนึ่งก็ดี ต้องตรากตรำกับความหนาว ต้องตรากตรำกับความร้อน ต้องลำบากอยู่ด้วยสัมผัสอันเกิดจากเหลือบ ยุง ลม แดด และสัตว์เลื้อยคลาน หรือต้องตายเพราะความหิว ความกระหาย มหานาม แม้ 이것ก็เป็นโทษของแกมทั้งหลาย เป็นกองทุกข์ที่เห็นได้เองว่า มีแกมเป็นเหตุ มีแกมเป็นต้นเค้า มีแกมเป็นตัวบังคับ เกิดเพราะเหตุแห่งแกมทั้งหลายทั้งนั้น.

มหานาม ถ้าเมื่อกุลบุตรนั้น ชยัน สืบต่อ พยายามอยู่
อย่างนั้น โภคะเหล่านั้นก็ไม่สำเร็จผล เขาย่อมเศร้าโศก
ลำบาก ร่ำไรร่ำพัน ทูบอก คร่ำครวญ ถึงความหลงเลือนว่า
ความชยันของเราเป็นโมฆะหนอ ความพยายามของเรา
ไม่มีผลหนอ มหานาม แม้นี้ก็เป็นที่โทษของกามทั้งหลาย
เป็นกองทุกข์ที่เห็นได้เองว่า มีกามเป็นเหตุ มีกามเป็นต้นเคঁ
มีกามเป็นตัวบังคับ เกิดเพราะเหตุแห่งกามทั้งหลายทั้งนั้น.

มหานาม ถ้าเมื่อกุลบุตรนั้น ชยัน สืบต่อ พยายาม
อยู่อย่างนั้น โภคะเหล่านั้นก็สำเร็จผล เขาก็ยังเสวย
ทุกขะโทมนัส เพราะการคอยรักษาโภคะเหล่านั้นเป็นตัว
บังคับว่าทำอะไร พระราชาทั้งหลายไม่พึงรับโภคะเหล่านั้น
ไปได้ พวกโจรไม่พึงปล้นไปได้ ไฟไม่พึงไหม้ไปได้ น้ำไม่พึง
พัดไปได้ ทายาทอันไม่เป็นที่รักไม่พื่อนำไปได้ เมื่อกุลบุตรนั้น
คอยรักษาคุ้มครองอยู่อย่างนี้ พระราชาทั้งหลายรับโภคะ
เหล่านั้นไปก็ดี โจรปล้นเอาไปก็ดี ไฟไหม้ก็ดี น้ำพัดไปก็ดี
ทายาทอันไม่เป็นที่รักนำไปก็ดี เขาย่อมเศร้าโศก ลำบาก
ร่ำไรร่ำพัน ทูบอก คร่ำครวญ ถึงความหลงเลือนว่า สิ่งใด
เคยเป็นของเรา แม้สิ่งนั้นก็ไม่ใช่ของเรา มหานาม แม้
นี้ก็เป็นที่โทษของกามทั้งหลาย เป็นกองทุกข์ที่เห็นได้เองว่า
มีกามเป็นเหตุ มีกามเป็นต้นเคँ มีกามเป็นตัวบังคับ
เกิดเพราะเหตุแห่งกามทั้งหลายทั้งนั้น.

มหานาม โทษอื่นยังมีอีก ที่มีกามเป็นเหตุ มีกามเป็นต้นเค้า มีกามเป็นตัวบังคับ เกิดเพราะเหตุแห่งกามทั้งหลายนั่นเอง คือ ข้อที่พวกพระราชาก็วิวาทกันกับพวกพระราชพวกกษัตริย์ก็วิวาทกันกับพวกกษัตริย์ พวกพราหมณ์ก็วิวาทกันกับพวกพราหมณ์ พวกคหบดีก็วิวาทกันกับพวกคหบดี มารดา ก็วิวาทกันกับบุตร บุตรก็วิวาทกันกับมารดา บิดาก็วิวาทกันกับบุตร บุตรก็วิวาทกันกับบิดา พี่ชายน้องชายก็วิวาทกันกับพี่ชายน้องชาย พี่ชายน้องชายก็วิวาทกันกับพี่สาวน้องสาว พี่สาวน้องสาวก็วิวาทกันกับพี่ชายน้องชาย สหายก็วิวาทกันกับสหาย เขาเหล่านั้นต่างถึงการทะเลาะ แ่งแย่งวิวาทกัน ทำร้ายซึ่งกันและกันด้วยฝ่ามือบ้าง ด้วยก้อนดินบ้าง ด้วยท่อนไม้บ้าง ด้วยศาสตราบ้าง ถึงความตายไปบ้าง ได้รับทุกข์ปางตายบ้างอยู่ในที่นั้นๆ มหานาม แม้ 이것ก็เป็นโทษของกามทั้งหลาย เป็นกองทุกข์ที่เห็นได้เองว่า มีกามเป็นเหตุ มีกามเป็นต้นเค้า มีกามเป็นตัวบังคับ เกิดเพราะเหตุแห่งกามทั้งหลายทั้งนั้น.

มหานาม โทษอื่นยังมีอีก ที่มีกามเป็นเหตุ มีกามเป็นต้นเค้า มีกามเป็นตัวบังคับ เกิดเพราะเหตุแห่งกามทั้งหลายนั่นเอง คือ คนทั้งหลายต่างถือดาบและโล่ สอดแล่งธนูวิ่งเข้าสู่สงคราม ปะทะกันทั้ง ๒ ฝ่าย เมื่อลูกศรทั้งหลายถูก

ยังไปบ้าง เมื่อหอกทั้งหลายถูกพุ่งไปบ้าง เมื่อดาบทั้งหลายถูกกวัดแกว่งอยู่บ้าง คนเหล่านั้นต่างก็ถูกลูกศรแทงบ้าง ถูกหอกแทงบ้าง ถูกดาบตัดศีรษะบ้าง ถึงความตายไปบ้าง ได้รับทุกข์ปางตายบ้างอยู่ในที่นั้นๆ มหานาม แม้นี้ก็เป็โทษของกามทั้งหลาย เป็นกองทุกข์ที่เห็นได้เองว่า มีกามเป็นเหตุ มีกามเป็นต้นเค้า มีกามเป็นตัวบังคับ เกิดเพราะเหตุแห่งกามทั้งหลายทั้งนั้น.

มหานาม โทษอื่นยังมีอีก ที่มีกามเป็นเหตุ มีกามเป็นต้นเค้า มีกามเป็นตัวบังคับ เกิดเพราะเหตุแห่งกามทั้งหลายนั่นเอง คือ คนทั้งหลายต่างถือดาบและโล่ สอดแล่งธนูกรูกันเข้าไปสู่เชิงกำแพงที่ฉาบด้วยเปือกตมร้อน เมื่อลูกศรทั้งหลายถูกยิงไปบ้าง เมื่อหอกทั้งหลายถูกพุ่งไปบ้าง เมื่อดาบทั้งหลายถูกกวัดแกว่งอยู่บ้าง คนเหล่านั้นต่างก็ถูกลูกศรแทงบ้าง ถูกหอกแทงบ้าง ถูกราดด้วยโคมัยร้อนๆ บ้าง ถูกสับด้วยคราดบ้าง ถูกดาบตัดศีรษะบ้าง ถึงความตายไปบ้าง ได้รับทุกข์ปางตายบ้างอยู่ในที่นั้นๆ มหานาม แม้นี้ก็เป็โทษของกามทั้งหลาย เป็นกองทุกข์ที่เห็นได้เองว่า มีกามเป็นเหตุ มีกามเป็นต้นเค้า มีกามเป็นตัวบังคับ เกิดเพราะเหตุแห่งกามทั้งหลายทั้งนั้น.

มหานาม โทษอื่นยังมีอีก ที่มีกามเป็นเหตุ มีกามเป็นต้นเค้า มีกามเป็นตัวบังคับ เกิดเพราะเหตุแห่งกามทั้งหลายนั่นเอง คือ คนทั้งหลายดัดช่องย่องเบาบ้าง ปล้นอย่างกวาดล้างบ้าง ปล้นในเรือนหลังเดียวบ้าง ดักปล้นในทางเปลี่ยวบ้าง สมสู่ภรรยาคนอื่นบ้าง พระราชาทั้งหลายจับคน ๆ นั้นได้แล้ว ให้ทำการลงโทษแบบต่าง ๆ คือ เฝียนด้วยแสบ้าง เฝียนด้วยหวายบ้าง ทบด้วยท่อนไม้บ้าง ตัดมือบ้าง ตัดเท้าบ้าง ตัดทั้งมือและเท้าบ้าง ตัดหูบ้าง ตัดจมูกบ้าง ตัดทั้งหูและจมูกบ้าง ลงโทษด้วยวิธีหม้อเคียวน้ำส้มบ้าง ด้วยวิธีขอดสังข์บ้าง ด้วยวิธีปากราหูบ้าง ด้วยวิธีพุ่มเพลิงบ้าง ด้วยวิธีมือไฟบ้าง ด้วยวิธีนุ่งหนังช้างบ้าง ด้วยวิธีนุ่งเปลือกไม้บ้าง ด้วยวิธียืนกางบัง ด้วยวิธีกระชากเนื้อด้วยเบ็ดบ้าง ด้วยวิธีควักเนื้อที่ละกหาปณะบ้าง ด้วยวิธีแปรงแสบบ้าง ด้วยวิธีกางเวียนบ้าง ด้วยวิธีตั้งฟางบ้าง รัดด้วยน้ำมันร้อน ๆ บ้าง ให้สุนัขกัดกินบ้าง เสียบด้วยหลาวทั้งเป็น ๆ บ้าง ใช้ดาบตัดศีรษะบ้าง^๑ คนเหล่านั้นถึงความตายไปบ้าง ได้รับทุกข์ปางตายบ้างอยู่ในที่นั้น ๆ มหานาม แม้ก็เป็นโทษของกามทั้งหลาย เป็นกองทุกข์ที่เห็นได้เองว่า มีกามเป็นเหตุ มีกามเป็นต้นเค้า มีกามเป็นตัวบังคับ เกิดเพราะเหตุแห่งกามทั้งหลายทั้งนั้น.

๑. รายละเอียดวิธีการลงโทษนั้น สามารถดูเพิ่มเติมได้จากกฎหมายตรา ๓ ดวง หมวดพระไอยการกระบดศึก. -ผู้รวบรวม

สุขที่ควรกลัวและไม่ควรกลัว

๓๒

-บาลี อุปริ. ม. ๑๔/๔๒๗/๖๕๙.

... ก็ข้อนั้น อันเรากล่าวแล้วว่า บุคคลควรรู้จักการวินิจฉัยในความสุข เมื่อรู้จักการวินิจฉัยความสุขแล้ว ควรประกอบความสุขชนิดที่เป็นภายใน ข้อนั้นเรากล่าวเพราะอาศัยเหตุผลอะไร.

ภิกษุทั้งหลาย กามคุณ ๕ อย่างเหล่านี้ ๕ อย่างอะไรบ้าง คือ รูปที่รู้ได้ด้วยตา อันน่าปรารถนา น่ารักใคร่น่าพอใจ มีลักษณะน่ารัก เป็นที่เข้าไปตั้งอาศัยแห่งความใคร่ เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนด เสี่ยงที่รู้ได้ด้วยหู ... กลิ่นที่รู้ได้ด้วยจมูก ... รสที่รู้ได้ด้วยลิ้น ... และโณภูณัพพะ ที่รู้ได้ด้วยกาย อันน่าปรารถนา น่ารักใคร่น่าพอใจ มีลักษณะน่ารัก เป็นที่เข้าไปตั้งอาศัยแห่งความใคร่ เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนด ภิกษุทั้งหลาย สุข โสมนัสอันใดอาศัยกามคุณ ๕ เหล่านี้เกิดขึ้น สุข โสมนัสนั้น เราเรียกว่ากามสุข อันเป็นสุขของปุถุชนเป็นสุขทางเมถุน ไม่ใช่สุขอันประเสริฐ เรากล่าวว่า สุขนั้นบุคคลไม่ควรเสพ ไม่ควรเจริญ ไม่ควรทำให้มาก ควรกลัว.

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เข้าถึงซึ่ง
ปฐมฌาน ... ทุตติยฌาน ... ตติยฌาน ... จตุตถฌาน ...
แล้วแลอยู่ นี้เราเรียกว่า สุขอาศัยเนกขัมมะ เป็นสุขเกิดจาก
ความสงบเงียบ สุขเกิดจากความเข้าไปสงบรำงับ สุขเกิดจาก
ความรู้พร้อม เรากล่าวว่า สุขนั้น บุคคลควรเสพให้ทั่วถึง
ควรทำให้เจริญ ควรทำให้มาก ไม่ควรกลัว.

คำใดที่เรากล่าวแล้วว่า บุคคลควรรู้จักการวินิจฉัย
ในความสุข เมื่อรู้จักการวินิจฉัยความสุขแล้ว ควรประกอบ
ความสุขชนิดที่เป็นภายในนั้น คำนั้น เรากล่าวแล้ว เพราะ
อาศัยเหตุผลนี้.

ตั้งอยู่ในภูมิคนแก่ เพราะละกามได้ ๓๓

-บาลี ทุก อ. ๒๐/๘๖/๒๘๓.

ท่านกัจจานะ ข้าพเจ้าได้ฟังมาดังนี้ว่า ท่านสมณะกัจจานะหาได้อภิวาท ลูกขึ้นต้อนรับพวกพราหมณ์ผู้แก่ ผู้เฒ่า ผู้ใหญ่ ผู้ล่วงกาลผ่านวัย หรือไม่เชื่อเชิญด้วยอาสนะ ท่านกัจจานะ ข้าพเจ้าได้ฟังมานั้นจริงแท้ เพราะท่านกัจจานะหาได้อภิวาท หรือลูกขึ้นต้อนรับพวกพราหมณ์ผู้แก่ ผู้เฒ่า ผู้ใหญ่ ผู้ล่วงกาลผ่านวัย หรือไม่เชื่อเชิญด้วยอาสนะ ท่านกัจจานะการกระทำเช่นนั้น เป็นการไม่สมควรแท้.

พราหมณ์ ภูมิคนแก่และภูมิเด็ก ที่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธะ ผู้ทรงรู้ทรงเห็นพระองค์นั้นตรัสไว้มีอยู่ พราหมณ์ ถึงแม้จะเป็นคนแก่มีอายุ ๘๐ ปี ๙๐ ปี หรือ ๑๐๐ ปี โดยกำเนิดก็ดี แต่เขายังบริโภคกาม อยู่ในท่ามกลางกาม ถูกความเร่าร้อนเพราะกามแผดเผา ถูกกามวิตกเคี้ยวกินอยู่ ยังเป็นผู้ชวนชวายเป็นแสวงหากาม เขาก็อมถึงการนับว่าเป็นพาล ไม่ใช่เถระโดยแท้ พราหมณ์ ถึงแม้ว่าจะเป็นเด็ก ยังเป็นหนุ่ม มีผมดำสนิท ประกอบด้วยความเป็นหนุ่มอันเจริญ ยังตั้งอยู่ในปฐมวัย แต่เขาไม่บริโภคกาม ไม่อยู่ในท่ามกลางกาม ไม่ถูกความเร่าร้อนเพราะกามแผดเผา ไม่ถูกกามวิตกเคี้ยวกิน ไม่ชวนชวายเป็นแสวงหากาม เขาก็อมถึงการนับว่าเป็นบัณฑิต เป็นเถระแน่แท้ทีเดียว.

เมื่อท่านมหากัจจានะกล่าวอย่างนี้แล้ว พราหมณ์กัณทรายนะ ได้ลุกจากที่นั่ง ห่มผ้าเจี๋ยงบ่าข้างหนึ่ง กราบเท้าของภิกษุหนุ่ม ๑๐๐ รูป^๑ ด้วยเศียรเกล้ากล่าวว่า ‘พระคุณเจ้าทั้งหลายเป็นผู้ใหญ่ ตั้งอยู่ในภูมิของคนแก่ แต่ข้าพเจ้าเป็นเด็ก ตั้งอยู่ในภูมิของเด็ก’.

๑. พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ ฉบับหลวง และฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. ๒๕๔๙ ไม่มีระบุจำนวน ๑๐๐ รูป แต่ในพระไตรปิฎกฉบับมอญ และมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีระบุจำนวนว่า ๑๐๐ รูป. -ผู้รวบรวม

ไม่เวียนกลับมาไปสู่กามทั้งหลายอีก เพราะบรรลुสุขอื่นที่สงบกว่า

๓๔

- ปาลิ มุ. ม. ๑๒/๑๘๐/๒๑๑.

มหานาม ถ้าแม้ว่าอริยสาวกได้เล็งเห็นด้วยปัญญา โดยชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า กามให้ความยินดีน้อย มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก โทษในกามนั้นยิ่งนัก ดังนี้ ถึงแม้อริยสาวกนั้นเว้นจากกาม เว้นจากอกุศลธรรม แต่ยังไม่บรรลุปิติและสุข หรือกุศลธรรมอื่นที่สงบกว่านั้น เธอก็จะยังเป็นผู้เวียนกลับมาในกามได้.

มหานาม แต่เมื่อใด อริยสาวกได้เล็งเห็นด้วยปัญญา โดยชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า กามให้ความยินดีน้อย มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก โทษในกามนั้นยิ่งนัก ดังนี้ และเธอก็เว้นจากกาม เว้นจากอกุศลธรรม บรรลุปิติและสุข หรือกุศลธรรมอื่นที่สงบกว่านั้น เมื่อนั้น เธอย่อมเป็นผู้ไม่เวียนกลับมาในกามได้เป็นแท้.

เหตุเกิดของอกุศลวิตก

๓๕

– บาลี นิทาน. ส. ๑๖/๑๘๑/๓๕๕.

ภิกษุทั้งหลาย กามวิตกย่อมเกิดอย่างมีเหตุ ไม่เกิดอย่างไม่มีเหตุ พยาบาทวิตกย่อมเกิดอย่างมีเหตุ ไม่เกิดอย่างไม่มีเหตุ วิหิงสาวิตกย่อมเกิดอย่างมีเหตุ ไม่เกิดอย่างไม่มีเหตุ.

ภิกษุทั้งหลาย ก็กามวิตกย่อมเกิดอย่างมีเหตุ ไม่เกิดอย่างไม่มีเหตุ พยาบาทวิตกย่อมเกิดอย่างมีเหตุ ไม่เกิดอย่างไม่มีเหตุ วิหิงสาวิตกย่อมเกิดอย่างมีเหตุ ไม่เกิดอย่างไม่มีเหตุ เป็นอย่างไร.

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยกามธำตุ จึงเกิดความหมายรู้ในกาม (กามธำตุ ภิกขเว ปฏิจฺจ อุปปชฺชติ กามสฺสณฺณ)^๑

เพราะอาศัยความหมายรู้ในกาม จึงเกิดความตำรในกาม (กามสฺสณฺณ ปฏิจฺจ อุปปชฺชติ กามสฺสกุปฺโป)

เพราะอาศัยความตำรในกาม จึงเกิดความพอใจในกาม (กามสฺสกุปฺโป ปฏิจฺจ อุปปชฺชติ กามจฺจนฺโท)

เพราะอาศัยความพอใจในกาม จึงเกิดความเร้าร้อนเพราะกาม (กามจฺจนฺทํ ปฏิจฺจ อุปปชฺชติ กามปริพาโห)

เพราะอาศัยความเร้าร้อนเพราะกาม จึงเกิดการแสวงหากาม (กามปริพาหํ ปฏิจฺจ อุปปชฺชติ กามปริเยสนา).

๑. ได้ปรับสำนวนแปลให้เป็นแบบปฏิจฺจฯ ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษของคำพระศาสนา อันเป็นสุดตวินโย. –ผู้รวบรวม

ภิกษุทั้งหลาย ปุณฺณผู้ไม่ได้สดับ เมื่อแสวงหากาม
ย่อมปฏิบัติผิดโดยฐานะ ๓ คือ ทางกาย ทางวาจา และทางใจ.

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยพยาบาทธาตุ จึงเกิด
ความหมายรู้ในพยาบาท เพราะอาศัยความหมายรู้ใน
พยาบาท จึงเกิดความดำริในพยาบาท เพราะอาศัยความดำริ
ในพยาบาท จึงเกิดความพอใจในพยาบาท เพราะอาศัย
ความพอใจในพยาบาท จึงเกิดความเร่าร้อนเพราะพยาบาท
เพราะอาศัยความเร่าร้อนเพราะพยาบาท จึงเกิดการแสวงหา
พยาบาท ภิกษุทั้งหลาย ปุณฺณผู้ไม่ได้สดับ เมื่อแสวงหา
พยาบาทย่อมปฏิบัติผิดโดยฐานะ ๓ คือ ทางกาย ทางวาจา
และทางใจ.

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยวิหิงสาธาตุ จึงเกิด
ความหมายรู้ในวิหิงสา เพราะอาศัยความหมายรู้ในวิหิงสา
จึงเกิดความดำริในวิหิงสา เพราะอาศัยความดำริในวิหิงสา
จึงเกิดความพอใจในวิหิงสา เพราะอาศัยความพอใจในวิหิงสา
จึงเกิดความเร่าร้อนเพราะวิหิงสา เพราะอาศัยความเร่าร้อน
เพราะวิหิงสา จึงเกิดการแสวงหาวิหิงสา ภิกษุทั้งหลาย
ปุณฺณผู้ไม่ได้สดับ เมื่อแสวงหาวิหิงสา ย่อมปฏิบัติผิดโดย
ฐานะ ๓ คือ ทางกาย ทางวาจา และทางใจ.

ภิกษุทั้งหลาย บุรุษวางคบหญาที่ไฟติดแล้วใน
ป่าหญ้าแห้ง ถ้าหากเขาไม่รีบดับด้วยมือและเท้าแล้ว เมื่อเป็น
เช่นนั้น บรรดาสัตว์มีชีวิตทั้งหลาย ที่อาศัยหญ้าและไม้อยู่
ก็จะถึงความพินาศย่อยยับ ภิกษุทั้งหลาย จันใดก็จันนั้น
สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง เมื่อไม่รีบละ ไม่รีบ
บรรเทา ไม่รีบทำให้สิ้นสุด ไม่รีบทำให้ไม่มีเหลือ ซึ่งอกุศลสัญญา
ที่เกิดขึ้นก่อกวนแล้ว เขาย่อมอยู่เป็นทุกข์ มีความอึดอัด
มีความคับแค้น มีความเร่าร้อนในปัจจุบัน เบื้องหน้าจากการตาย
เพราะกายแตกทำลาย ทุกคติเป็นอันหวังได้.

ภิกษุทั้งหลาย เนกขัมมวิตกย่อมเกิดอย่างมีเหตุ
ไม่เกิดอย่างไม่มีเหตุ อภัยบาทวิตกย่อมเกิดอย่างมีเหตุ
ไม่เกิดอย่างไม่มีเหตุ อวิหิงสาวิตกย่อมเกิดอย่างมีเหตุ
ไม่เกิดอย่างไม่มีเหตุ.

ภิกษุทั้งหลาย ก็เนกขัมมวิตกย่อมเกิดอย่างมีเหตุ
ไม่เกิดอย่างไม่มีเหตุ อภัยบาทวิตกย่อมเกิดอย่างมีเหตุ
ไม่เกิดอย่างไม่มีเหตุ อวิหิงสาวิตกย่อมเกิดอย่างมีเหตุ
ไม่เกิดอย่างไม่มีเหตุ เป็นอย่างไร.

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยเนกขัมมธำมส จึ่งเกิด
ความหมายรู้ในเนกขัมมมะ (เนกขัมมธำมส ภิกขเว ปฏิจฺจุ อูปปชฺชติ
เนกขัมมสฺสณฺณา)

เพราะอาศัยความหมายรู้ในเนกขัมมะ จึงเกิดความดำริ
ในเนกขัมมะ (เนกขัมมสณฺถํ ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ เนกขัมมสํกปฺโป)

เพราะอาศัยความดำริในเนกขัมมะ จึงเกิดความพอใจ
ในเนกขัมมะ (เนกขัมมสํกปฺโป ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ เนกขัมมจฺจนฺโท)

เพราะอาศัยความพอใจในเนกขัมมะ จึงเกิด
ความเร่าร้อนเพราะเนกขัมมะ (เนกขัมมจฺจนฺทํ ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ
เนกขัมมปริฬาโ)

เพราะอาศัยความเร่าร้อนเพราะเนกขัมมะ จึงเกิด
การแสวงหาเนกขัมมะ (เนกขัมมปริฬาทํ ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ เนกขัมม-
ปริเยสนา)

ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับ เมื่อแสวงหา
เนกขัมมะ ย่อมปฏิบัติชอบโดยฐานะ ๓ คือ ทางกาย
ทางวาจา และทางใจ.

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยอัปฺยาบาทธาตุนั้น จึงเกิด
ความหมายรู้ในความไม่พยาบาท เพราะอาศัยความหมายรู้
ในความไม่พยาบาท จึงเกิดความดำริในความไม่พยาบาท
เพราะอาศัยความดำริในความไม่พยาบาท จึงเกิดความพอใจ
ในความไม่พยาบาท เพราะอาศัยความพอใจใน
ความไม่พยาบาท จึงเกิดความเร่าร้อนเพราะความไม่พยาบาท
เพราะอาศัยความเร่าร้อนเพราะความไม่พยาบาท จึงเกิด
การแสวงหาความไม่พยาบาท ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวก

ผู้ได้สติ เมื่อแสวงหาความไม่พยาบาท ย่อมปฏิบัติชอบโดยฐานะ ๓ คือ ทางกาย ทางวาจา และทางใจ.

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยอวิหิงสาธาตุ จึงเกิดความหมายรู้ในอวิหิงสา เพราะอาศัยความหมายรู้ในอวิหิงสา จึงเกิดความดำริในอวิหิงสา เพราะอาศัยความดำริในอวิหิงสา จึงเกิดความพอใจในอวิหิงสา เพราะอาศัยความพอใจในอวิหิงสา จึงเกิดความเร่าร้อนเพราะอวิหิงสา เพราะอาศัยความเร่าร้อนเพราะอวิหิงสา จึงเกิดการแสวงหาอวิหิงสา ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สติ เมื่อแสวงหาอวิหิงสา ย่อมปฏิบัติชอบโดยฐานะ ๓ คือ ทางกาย ทางวาจา และทางใจ.

ภิกษุทั้งหลาย บุรุษวางคบหาที่ไฟติดแล้วในป่าหญ้าแห้ง ถ้าหากเขาจับดับด้วยมือและเท้าแล้ว เมื่อเป็นเช่นนั้น บรรดาสัตว์มีชีวิตทั้งหลาย ที่อาศัยหญ้าและไม่อยู่ก็จะไม่ถึงความพินาศย่อยยับ ภิกษุทั้งหลาย ฉันทใดกัฉันทนั้น สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง เมื่อรับละ ธิเบศรบรรเทา ธิเบศรทำให้สิ้นสุด ธิเบศรทำให้ไม่มีเหลือ ซึ่งอกุศลสัญญาที่เกิดขึ้น ก่อจนแล้ว เขาย่อมอยู่เป็นสุข ไม่มีความอึดอัด ไม่มีความคับแค้น ไม่มีความเร่าร้อนในปัจจุบัน เบื้องหน้าจาก การตายเพราะกายแตกทำลาย สุกติเป็นอันหวังได้.

ข้อปฏิบัติเพื่อดับอกุศลสังกัปะ

(ความดำริอันเป็นอกุศล)

๓๖

- ปาลี ม. ๑๓/๓๔๗/๓๖๔.

ช่างไม้ ก็ความดำริอันเป็นอกุศล (อกุศลสังกัปะ) เป็นอย่างไร ช่างไม้ ความดำรินอกาม ความดำรินพยาบาท ความดำรินวิหิงสา (ความเบียดเบียน) เหล่านี้เรากล่าวว่า ความดำริอันเป็นอกุศล.

ช่างไม้ ก็ความดำริอันเป็นอกุศลนี้ มีอะไรเป็นเหตุให้เกิด แม้เหตุให้เกิดแห่งความดำริอันเป็นอกุศลนั้น เรากล่าวแล้วว่า มีสัญญาเป็นเหตุให้เกิด ก็สัญญาเป็นอย่างไร แม้สัญญา ก็มีมาก หลายอย่าง นานาประการ สัญญาใดเป็นสัญญาในกาม เป็นสัญญาในพยาบาท เป็นสัญญาในวิหิงสา ความดำริอันเป็นอกุศลนี้ มีสัญญาเป็นเหตุให้เกิด.

ช่างไม้ ก็ความดำริอันเป็นอกุศลเหล่านี้ ดับไม่เหลือในที่ไหน แม้ความดับแห่งความดำริอันเป็นอกุศลนั้น เราก็กล่าวไว้แล้ว ช่างไม้ ในกรณีนี้ ภิกษุเพราะสัจจจากาม และอกุศลธรรมทั้งหลาย บรรลุปฐมฌาน มีวิตก มีวิจารณ์ปีติและสุข อันเกิดจากวิเวกแล้วแลอยู่ ความดำริอันเป็นอกุศลเหล่านี้ ย่อมดับไม่เหลือในปฐมฌานนั้น.^๑

๑. ข้อสังเกต แม้ในปฐมฌาน ก็สามารถละอกุศลสังกัปะทั้ง ๓ อย่างได้. -ผู้รวบรวม

ช่างไม้ ก็ผู้ปฏิบัติอย่างไร จึงจะชื่อว่าปฏิบัติเพื่อความดับแห่งความดำริอันเป็นอกุศล ช่างไม้ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมปลุกความพอใจ ย่อมพยายาม ย่อมปรารภความเพียร ย่อมประคองจิต ย่อมตั้งจิตไว้ เพื่อความไม่บังเกิดแห่งอกุศลธรรมอันเป็นบาปทั้งหลาย ที่ยังไม่ได้บังเกิดขึ้น ... เพื่อละอกุศลธรรมอันเป็นบาปทั้งหลายที่บังเกิดขึ้นแล้ว ... เพื่อการบังเกิดขึ้นแห่งกุศลธรรมทั้งหลายที่ยังไม่ได้บังเกิด ... เพื่อความยั่งยืน ความไม่เลอะเลือน ความงอกงามยิ่งขึ้น ความไพบูลย์ ความเจริญ ความเต็มเปี่ยมแห่งกุศลธรรมทั้งหลายที่บังเกิดขึ้นแล้ว ช่างไม้ ผู้ปฏิบัติอย่างนี้แลชื่อว่าปฏิบัติเพื่อความดับแห่งความดำริอันเป็นอกุศล.

ช่างไม้ ก็ความดำริอันเป็นกุศลเป็นอย่างไร ช่างไม้ ความดำริในเนกขัมมะ ความดำริในความไม่พยาบาท ความดำริในอวิหิงสา (ความไม่เบียดเบียน) เหล่านี้เรากล่าวว่าความดำริอันเป็นกุศล.

ช่างไม้ ก็ความดำริอันเป็นกุศลนี้มีอะไรเป็นเหตุให้เกิด แม้เหตุให้เกิดแห่งความดำริอันเป็นกุศลนั้น เรากล่าวแล้วว่า มีสัญญาเป็นเหตุให้เกิด ก็สัญญาเป็นอย่างไร แม้สัญญาก็มีมากหลายอย่าง นานาประการ สัญญาใดเป็นสัญญาในเนกขัมมะ เป็นสัญญาในความไม่พยาบาท เป็นสัญญาในอวิหิงสา ความดำริอันเป็นกุศลนี้ มีสัญญาเป็นเหตุให้เกิด.

ช่างไม้ ก็ความดำริอันเป็นกุศลเหล่านี้ ดับไม่เหลือในที่ไหน แม้ความดับแห่งความดำริอันเป็นกุศลนั้น เราก็กล่าวไว้แล้ว ช่างไม้ ในกรณีนี้ ภิกษุบรรลุนุติยาน มีความผ่องใสแห่งจิตในภายใน เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ เพราะวิตกวิจารณ์สงบไป มีปีติและสุขเกิดอันจากสมาธิแล้วแลอยู่ ความดำริอันเป็นกุศลเหล่านี้ ย่อมดับไม่เหลือในทุติยานนั้น.

ช่างไม้ ก็ผู้ปฏิบัติอย่างไร จึงจะชื่อว่าปฏิบัติเพื่อความดับแห่งความดำริอันเป็นกุศล ช่างไม้ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมปลุกความพอใจ ย่อมพยายาม ย่อมปรารภความเพียร ย่อมประคองจิต ย่อมตั้งจิตไว้ เพื่อความไม่บังเกิดแห่งอกุศลธรรมอันเป็นบาปทั้งหลาย ที่ยังไม่ได้บังเกิดขึ้น ... เพื่อละอกุศลธรรมอันเป็นบาปทั้งหลายที่บังเกิดขึ้นแล้ว ... เพื่อการบังเกิดขึ้นแห่งกุศลธรรมทั้งหลายที่ยังไม่ได้บังเกิด ... เพื่อความยั่งยืน ความไม่เลอะเลือน ความงอกงามยิ่งขึ้น ความไพบูลย์ ความเจริญ ความเต็มเปี่ยมแห่งกุศลธรรมทั้งหลายที่บังเกิดขึ้นแล้ว ช่างไม้ ผู้ปฏิบัติอย่างนี้แลชื่อว่าปฏิบัติเพื่อความดับแห่งความดำริอันเป็นกุศล.

เหตุเกิดของกามฉันทะ

๓๗

-บาลี มหาวาร. ส. ๑๗/๑๒๐/๔๓๘.

ภิกษุทั้งหลาย กามฉันทะที่ยังไม่เกิด ย่อมเกิดขึ้น และที่เกิดขึ้นแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความเจริญไพบูลย์ยิ่งขึ้น เพราะกระทำในใจมากถึงธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งกามราคะ.

ภิกษุทั้งหลาย พยาบาทที่ยังไม่เกิด ย่อมเกิดขึ้น และที่เกิดขึ้นแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความเจริญไพบูลย์ยิ่งขึ้น เพราะกระทำในใจมากถึงธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งพยาบาท.

ภิกษุทั้งหลาย ถีนมิทธะที่ยังไม่เกิด ย่อมเกิดขึ้น และที่เกิดขึ้นแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความเจริญไพบูลย์ยิ่งขึ้น เพราะกระทำในใจมากถึงธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งถีนมิทธะ.

ภิกษุทั้งหลาย อุทธัจจกุกกุกจะที่ยังไม่เกิด ย่อมเกิดขึ้น และที่เกิดขึ้นแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความเจริญไพบูลย์ยิ่งขึ้น เพราะกระทำในใจมากถึงธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งอุทธัจจกุกกุกจะ.

ภิกษุทั้งหลาย วิจิกิจฉาทียังไม่เกิด ย่อมเกิดขึ้น และที่เกิดขึ้นแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความเจริญไพบูลย์ยิ่งขึ้น เพราะกระทำในใจมากถึงธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งวิจิกิจฉา.

(ในสูตรอื่น ตรัสว่า เพราะกระทำในใจโดยไม่แยบคาย จึงเป็นเหตุให้นิเวรณทั้ง ๕ ที่ยังไม่เกิด ย่อมเกิดขึ้น และที่เกิดขึ้นแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความเจริญไพบูลย์ยิ่งขึ้น -บาลี มหาวาร. ส. ๑๙/๑๓๒/๔๔๒. -ผู้รวบรวม)

อาหารของกามฉันทะ

๓๘

-บาลี มหาวาร. ส. ๑๘/๓๔/๓๕๗.

ภิกษุทั้งหลาย กายนี้มีอาหารเป็นที่ตั้ง ดำรงอยู่ได้ เพราะอาศัยอาหาร ไม่มีอาหารดำรงอยู่ไม่ได้ แม้ฉันทนิรเวร ๕ ก็มีอาหารเป็นที่ตั้ง ดำรงอยู่ได้เพราะอาศัยอาหาร ไม่มีอาหารดำรงอยู่ไม่ได้ ฉันทนั้นเหมือนกัน.

ภิกษุทั้งหลาย กิเลสไรเล่าเป็นอาหารให้กามฉันทะที่ยังไม่เกิด เกิดขึ้น หรือที่เกิดขึ้นแล้วให้เจริญไพบูลย์ยิ่งขึ้น
ภิกษุทั้งหลาย สุกกนิมิตมีอยู่ การกระทำให้มากซึ่งอโยนิโสมนสิการในสุกกนิมิตนั้น นี่เป็นอาหารให้กามฉันทะที่ยังไม่เกิด เกิดขึ้น หรือที่เกิดขึ้นแล้วให้เจริญไพบูลย์ยิ่งขึ้น.

ภิกษุทั้งหลาย กิเลสไรเล่าเป็นอาหารให้พยาบาทที่ยังไม่เกิด เกิดขึ้น หรือที่เกิดขึ้นแล้วให้เจริญไพบูลย์ยิ่งขึ้น
ภิกษุทั้งหลาย ปฏิกกนิมิตมีอยู่ การกระทำให้มากซึ่งอโยนิโสมนสิการในปฏิกกนิมิตนั้น นี่เป็นอาหารให้พยาบาทที่ยังไม่เกิด เกิดขึ้น หรือที่เกิดขึ้นแล้วให้เจริญไพบูลย์ยิ่งขึ้น.

ภิกษุทั้งหลาย กิเลสไรเล่าเป็นอาหารให้ถีนมิทธะที่ยังไม่เกิด เกิดขึ้น หรือที่เกิดขึ้นแล้วให้เจริญไพบูลย์ยิ่งขึ้น
ภิกษุทั้งหลาย ความไม่ยินดี ความเกียจคร้าน ความบดขี้เกียจ ความเมาอาหาร ความที่ใจหดหู่มีอยู่ การกระทำให้มากซึ่ง

อโยนิโสมนสิการในธรรมเหล่านั้น นี่เป็นอาหารให้ถีนมิทธะ
ที่ยังไม่เกิด เกิดขึ้น หรือที่เกิดขึ้นแล้วให้เจริญไพบูลย์ยิ่งขึ้น.

ภิกษุทั้งหลาย กิเอะไรเล่าเป็นอาหารให้อุทธัจจ-
กุกกัจจะที่ยังไม่เกิด เกิดขึ้น หรือที่เกิดขึ้นแล้วให้เจริญ
ไพบูลย์ยิ่งขึ้น ภิกษุทั้งหลาย ความไม่สงบใจมีอยู่ การกระทำ
ให้มากซึ่งอโยนิโสมนสิการในความไม่สงบใจนั้น นี่เป็น
อาหารให้อุทธัจจกุกกัจจะที่ยังไม่เกิด เกิดขึ้น หรือที่เกิดขึ้น
แล้วให้เจริญไพบูลย์ยิ่งขึ้น.

ภิกษุทั้งหลาย กิเอะไรเล่าเป็นอาหารให้วิจิกิจฉา
ที่ยังไม่เกิด เกิดขึ้น หรือที่เกิดขึ้นแล้วให้เจริญไพบูลย์ยิ่งขึ้น
ภิกษุทั้งหลาย ธรรมทั้งหลายอันเป็นที่ตั้งแห่งวิจิกิจฉา
มีอยู่ การกระทำให้มากซึ่งอโยนิโสมนสิการในธรรมเหล่านั้น
นี่เป็นอาหารให้วิจิกิจฉาที่ยังไม่เกิด เกิดขึ้น หรือที่เกิดขึ้นแล้ว
ให้เจริญไพบูลย์ยิ่งขึ้น.

ภิกษุทั้งหลาย กายนี้มีอาหารเป็นที่ตั้ง ดำรงอยู่ได้
เพราะอาศัยอาหาร ไม่มีอาหารดำรงอยู่ไม่ได้ แม้ฉนโค นิสฺส ๕
เหล่านี้ ก็มีอาหารเป็นที่ตั้ง ดำรงอยู่ได้เพราะอาศัยอาหาร
ไม่มีอาหารดำรงอยู่ไม่ได้ ฉนนันเหมือนกัน.

เมื่อตั้งใจฟังธรรม กามฉันทะ ย่อมไม่มี | ๓๙

-บาลี มหาวาร. ส. ๑๗/๑๓๔/๔๙๒.

ภิกษุทั้งหลาย สมัยใด อริยสาวกตั้งใจ ใส่ใจ รวม
เข้าไว้ด้วยใจทั้งหมด เฝ้ายึดตลงฟังธรรม สมัยนั้น นิรณ ๕
ย่อมไม่มีแก่เธอ โพชฌงค์ ๗ ย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์.

ในสมัยนั้น นิรณ ๕ อะไรบ้างย่อมไม่มีแก่เธอ
คือ กามฉันทนิรณ ย่อมไม่มี พยาบาทนิรณ ย่อมไม่มี
ถีนมิตถนิรณ ย่อมไม่มี อุทธัจจกุกกุกจนิรณ ย่อมไม่มี
วิจิกิฉานนิรณ ย่อมไม่มี ภิกษุทั้งหลาย ในสมัยนั้น นิรณ ๕
เหล่านี้ ย่อมไม่มีแก่เธอ.

ในสมัยนั้น โพชฌงค์ ๗ อะไรบ้างย่อมถึงความเจริญ
บริบูรณ์ คือ สติสัมโพชฌงค์ ย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์
ธัมมวิจยสัมโพชฌงค์ ย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์
วิริยสัมโพชฌงค์ ย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์ ปิตีสัมโพชฌงค์
ย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์ ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์ ย่อมถึง
ความเจริญบริบูรณ์ สมาธิสัมโพชฌงค์ ย่อมถึงความเจริญ
บริบูรณ์ อุเบกขาสัมโพชฌงค์ ย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์
ภิกษุทั้งหลาย ในสมัยนั้น โพชฌงค์ ๗ เหล่านี้ ย่อมถึง
ความเจริญบริบูรณ์.

ภิกษุทั้งหลาย สมัยใด อริยสาวกตั้งใจ ใส่ใจ
รวมเข้าไว้ด้วยใจทั้งหมด เฝ้ายึดตลงฟังธรรม สมัยนั้นนิรณ ๕
ย่อมไม่มีแก่เธอ และโพชฌงค์ ๗ ย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์.

ราคา โทสะ โมหะ

ธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว บรรเทาได้ยาก

๔๐

-บาลี ปญจก. ย. ๒๒/๒๐๖/๑๖๐.

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการเหล่านี้ เกิดขึ้นแล้ว
บรรเทาได้ยาก ๕ ประการอะไรบ้าง คือ

- (๑) ราคะ เกิดขึ้นแล้วบรรเทาได้ยาก
- (๒) โทสะ เกิดขึ้นแล้วบรรเทาได้ยาก
- (๓) โมหะ เกิดขึ้นแล้วบรรเทาได้ยาก
- (๔) ปฏิกฐาน เกิดขึ้นแล้วบรรเทาได้ยาก
- (๕) จิตคิดจะไป (คมกจิตต์) เกิดขึ้นแล้วบรรเทาได้ยาก

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการเหล่านี้แล เกิดขึ้น
แล้วบรรเทาได้ยาก.

ไฟ คือ รากะ โทสะ โมหะ

๔๑

-บาลี สุตตก. ย. ๒๓/๔๒/๔๓.

ภิกษุทั้งหลาย ไฟ ๗ อย่างเหล่านี้มีอยู่ ๗ อย่าง
อะไรบ้าง คือ ไฟคือรากะ ไฟคือโทสะ ไฟคือโมหะ ไฟคือ
อาหุไนยะ ไฟคือคหบดี ไฟคือทักษิณยะ และไฟที่เกิดจากไม้
ภิกษุทั้งหลาย เหล่านี้แลไฟ ๗ อย่าง.

... พราหมณ์ ไฟ ๓ อย่างเหล่านี้ ท่านควรละ ควรเว้น
ไม่ควรเสพ ๓ อย่างอะไรบ้าง คือ ไฟคือรากะ ไฟคือโทสะ
ไฟคือโมหะ.

พราหมณ์ ก็เพราะเหตุอะไร จึงควรละ ควรเว้น
ไม่ควรเสพไฟคือรากะนี้ เพราะบุคคลผู้มีรากะ ถูกรากะ
ครอบงำ มีจิตถูกรากะกลุ้มรุม ย่อมประพศติกายทุจริต
วจีทุจริต และมนทุจริตได้ ครั้นประพศติกายทุจริต
วจีทุจริต และมนทุจริตแล้ว เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงอบาย
ทุกคติ วินิบาต นรก ดังนั้น ไฟคือรากะนี้ จึงควรละ ควรเว้น
ไม่ควรเสพ พราหมณ์ ก็เพราะเหตุอะไร จึงควรละ ควรเว้น
ไม่ควรเสพไฟคือโทสะนี้ เพราะบุคคลผู้มีโทสะ ถูกโทสะ
ครอบงำ มีจิตถูกโทสะกลุ้มรุม ย่อมประพศติกายทุจริต

วชิทฺฐจริตฺตํ และมโนทฺฐจริตฺตํ ครั้นประพฤตฺถิกายทฺฐจริตฺตํ วชิทฺฐจริตฺตํ และมโนทฺฐจริตฺตํแล้ว เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก ดังนั้น ไฟคือโทสะนี้ จึงควรละ ควรเว้น ไม่ควรเสพ พราหมณ์ ก็เพราะเหตุอะไร จึงควรละ ควรเว้น ไม่ควรเสพ ไฟคือโมหะนี้ เพราะบุคคลผู้มีโมหะ ถูกโมหะครอบงำ มีจิต ถูกโมหะกลุ้มรุม ย่อมประพฤตฺถิกายทฺฐจริตฺตํ วชิทฺฐจริตฺตํ และมโนทฺฐจริตฺตํ ครั้นประพฤตฺถิกายทฺฐจริตฺตํ วชิทฺฐจริตฺตํ และมโนทฺฐจริตฺตํแล้ว เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก ดังนั้น ไฟคือโมหะนี้ จึงควรละ ควรเว้น ไม่ควรเสพ.

พราหมณ์ ไฟ ๓ อย่างเหล่านี้แล ท่านควรละ ควรเว้น ไม่ควรเสพ.

พราหมณ์ ไฟ ๓ อย่างเหล่านี้ ท่านควรสักการะ เคารพ นับถือ บูชา บริหารให้อยู่เป็นสุขโดยถูกต้อง ๓ อย่าง อะไรบ้าง คือ ไฟคืออาหุไนยะ ไฟคือคหบดี ไฟคือทักษิณยะ.

พราหมณ์ ก็ไฟคืออาหุไนยะเป็นอย่างไร พราหมณ์ บุคคลบางคนในกรณีนี้ คือ มารดาก็ดี บิดาก็ดี เหล่านี้เรียกว่า ไฟคืออาหุไนยะ ชื่อนั้นเพราะเหตุอะไร เพราะเหตุว่า บุคคล ย่อมเกิดมาจากมารดาและบิดา ดังนั้น ไฟคืออาหุไนยะนี้ จึงควรสักการะ เคารพ นับถือ บูชา บริหารให้อยู่เป็นสุขโดยถูกต้อง

พราหมณ์ ก็ไฟคือคหบดีเป็นอย่างไรวะ พราหมณ์ บุคคลบางคนในกรณีนี้ คือ บุตรก็ดี ภรรยาก็ดี ทาสก็ดี คนทำงานก็ดี เหล่านี้เรียกว่า ไฟคือคหบดี ดังนั้น ไฟคือคหบดีนี้ จึงควรสักการะ เคารพ นับถือ บูชา บริหารให้อยู่เป็นสุขโดยถูกต้อง พราหมณ์ ก็ไฟคือทักษิณะเป็นอย่างไรวะ พราหมณ์ สมณพราหมณ์บางคนในโลกนี้ เป็นผู้ตั่นจากความประมาท มัวเมา ผู้ตั้งมั่นอยู่ในขันติและโสรจจะ ผู้ฝึกฝน ทำความสงบ ทำความดับเย็นแก่ตนเอง เหล่านี้เรียกว่าไฟคือทักษิณะ ดังนั้น ไฟคือทักษิณะนี้ จึงควรสักการะ เคารพ นับถือ บูชา บริหารให้อยู่เป็นสุขโดยถูกต้อง.

พราหมณ์ ไฟ ๓ อย่างเหล่านี้แล ท่านควรสักการะ เคารพ นับถือ บูชา บริหารให้เป็นสุขโดยถูกต้อง.

พราหมณ์ ส่วนไฟที่เกิดจากไม้ ต้องก่อให้ลุกลิงขึ้น ตามกาลอันควร ต้องคอยดูตามกาลอันควร ต้องคอยดับตามกาลอันควร ต้องคอยเก็บตามกาลอันควร.

เหตุให้เป็นคนดูร้าย หรือคนสงบเสงี่ยม

๔๒

- ปาลี สทพ. ส. ๑๘/๓๗๖/๕๘๖.

คามณิ บุคคลบางคนในโลกนี้ยังละราคะไม่ได้ เพราะเป็นผู้ยังละราคะไม่ได้ คนอื่นจึงยั่วให้โกรธได้ เมื่อถูกคนอื่นยั่วให้โกรธ ย่อมแสดงความโกรธให้ปรากฏ ด้วยเหตุนี้ผู้นั้นจึงถึงความนับว่า เป็นคนดูร้าย.

คามณิ บุคคลบางคนในโลกนี้ยังละโทสะไม่ได้ เพราะเป็นผู้ยังละโทสะไม่ได้ คนอื่นจึงยั่วให้โกรธได้ เมื่อถูกคนอื่นยั่วให้โกรธ ย่อมแสดงความโกรธให้ปรากฏ ด้วยเหตุนี้ผู้นั้นจึงถึงความนับว่า เป็นคนดูร้าย.

คามณิ บุคคลบางคนในโลกนี้ยังละโมหะไม่ได้ เพราะเป็นผู้ยังละโมหะไม่ได้ คนอื่นจึงยั่วให้โกรธได้ เมื่อถูกคนอื่นยั่วให้โกรธ ย่อมแสดงความโกรธให้ปรากฏ ด้วยเหตุนี้ผู้นั้นจึงถึงความนับว่า เป็นคนดูร้าย.

คามณิ นี่แลเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้บุคคลบางคนในโลกนี้จึงถึงความนับว่า เป็นคนดูร้าย.

คามณิ อนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้จะละราคะได้แล้ว เพราะเป็นผู้ละราคะได้ คนอื่นจึงยั่วให้โกรธไม่ได้ เมื่อถูก

คนอื่นยั่วให้โกรธ ก็ไม่แสดงความโกรธให้ปรากฏ ด้วยเหตุนี้
ผู้นั้นจึงถึงความนับว่า เป็นคนสงบเสงี่ยม.

คามณิ บุคคลบางคนในโลกนี้ละโทสะได้แล้ว
เพราะเป็นผู้ละโทสะได้ คนอื่นจึงยั่วให้โกรธไม่ได้ เมื่อถูก
คนอื่นยั่วให้โกรธ ก็ไม่แสดงความโกรธให้ปรากฏ ด้วยเหตุนี้
ผู้นั้นจึงถึงความนับว่า เป็นคนสงบเสงี่ยม.

คามณิ บุคคลบางคนในโลกนี้ละโมหะได้แล้ว
เพราะเป็นผู้ละโมหะได้ คนอื่นจึงยั่วให้โกรธไม่ได้ เมื่อถูก
คนอื่นยั่วให้โกรธ ก็ไม่แสดงความโกรธให้ปรากฏ ด้วยเหตุนี้
ผู้นั้นจึงถึงความนับว่า เป็นคนสงบเสงี่ยม.

คามณิ นี่แลเป็นเหตุเป็นปัจจัย ให้บุคคลบางคน
ในโลกนี้จึงถึงความนับว่า เป็นคนสงบเสงี่ยม.

อาชีพที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ ราคะ โทสะ โมหะ

๔๓

-บาลี สฬา. ส. ๑๘/๓๗๗/๕๘๙.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เคยได้ยินคำของนักเตนร่ำ
ผู้เป็นอาจารย์และปราชญ์ก่อน ๆ กล่าวว่า นักเตนร่ำคนใดทำให้คนหัวเราะ
รื่นเริง ด้วยคำจริงบ้าง คำเท็จบ้าง ในท่ามกลางสถานเตนร่ำ ในท่ามกลาง
สถานมหรสพ ผู้นั้นเมื่อกายแตกทำลายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นสหาย
แห่งเทวดาชื่อปาสะ ในข้อนี้พระผู้มีพระภาคตรัสว่าอย่างไร.

อย่าเลยคามณี ขอพักข้อนี้เสียเถิด ท่านอย่าถาม
ข้อนี้กะเราเลย.

แม้ครั้งที่ ๒ คามณี ได้ทูลถามอีก พระผู้มีพระภาคตรัสห้าม

แม้ครั้งที่ ๓ คามณี ได้ทูลถามอีก พระผู้มีพระภาคจึงตรัสตอบว่า

คามณี เมื่อก่อนสัตว์ทั้งหลายยังไม่ปราศจากราคะ
ถูกเครื่องผูกคือราคะผูกไว้ นักเตนร่ำย่อมรวบรวมเข้าไว้
ซึ่งธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งราคะ ในท่ามกลางสถานเตนร่ำ
ในท่ามกลางสถานมหรสพแก่สัตว์เหล่านั้นมากยิ่งขึ้น.

คามณี เมื่อก่อนสัตว์ทั้งหลายยังไม่ปราศจากโทสะ
ถูกเครื่องผูกคือโทสะผูกไว้ นักเตนร่ำย่อมรวบรวมเข้าไว้
ซึ่งธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งโทสะ ในท่ามกลางสถานเตนร่ำ
ในท่ามกลางสถานมหรสพแก่สัตว์เหล่านั้นมากยิ่งขึ้น.

คามณี เมื่อก่อนสัตว์ทั้งหลายยังไม่ปราศจากโมหะ ถูกเครื่องผูกคือโมหะผูกไว้ นักเตนร่ำย้อมรวบรวมเข้าไว้ ซึ่งธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งโมหะ ในท่ามกลางสถานเตนร่ำ ในท่ามกลางสถานมหรสพแก่สัตว์เหล่านั้นมากยิ่งขึ้น.

คามณี นักเตนร่ำนั้น ตนเองก็มัวเมาประมาท ตั้งอยู่ในความประมาท เมื่อกายแตกทำลายไป ย่อมบังเกิดในนรกชื่อปหาสะ อนึ่ง ถ้าเขามีความเห็นอย่างนี้ว่า นักเตนร่ำคนใดทำให้คนหัวเราะ รื่นเริงด้วยคำจริงบ้าง คำเท็จบ้าง ในท่ามกลางสถานเตนร่ำ ในท่ามกลางสถานมหรสพ ผู้นั้นเมื่อกายแตกทำลายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทวดาชื่อปหาสะดังนี้ไซ้ร ความเห็นของเขานั้นเป็นความเห็นผิด.

คามณี ก็เราย่อมกล่าวคติ ๒ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่งของบุคคลผู้มีความเห็นผิด คือ นรกหรือกำเนิดตรังจวน.

ความแตกต่างของ รากะ โทสะ โมหะ และวิธีละรากะ โทสะ โมหะ

๔๔

-บาลี ดิ. อ. ๒๐/๒๕๖/๕๐๘.

ภิกษุทั้งหลาย ถ้าพวกปริพพาชกอัญญเดียรฉิยจะพึงถามอย่างนี้ว่า อวุโส ธรรม ๓ อย่างเหล่านี้มีอยู่ คือ รากะ โทสะ และโมหะ อวุโส อะไรเป็นความผิดแปลก อะไรเป็นความแตกต่าง อะไรเป็นเครื่องแสดงความต่างระหว่างธรรม ๓ อย่างเหล่านั้น ดังนี้.

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อพวกเธอถูกถามอย่างนี้แล้ว พึงพยากรณ์แก่เขาว่า อวุโส รากะมีโทษน้อย คลายช้า โทสะมีโทษมาก คลายเร็ว โมหะมีโทษมาก คลายช้า.

ถ้าเขาถามอีกว่า อวุโส อะไรเป็นเหตุ อะไรเป็นปัจจัยที่ทำให้รากะที่ยังไม่เกิด เกิดขึ้น หรือรากะที่เกิดอยู่แล้ว เป็นไปเพื่อความเจริญโดยยิ่ง เพื่อความไพบูลย์ ดังนี้ คำตอบพึงมีว่า สุกนิमित (สิ่งที่ทำให้รู้สึกว่างาม) คือ เมื่อเขาทำในใจซึ่งสุกนิमितโดยไม่แยบคาย รากะที่ยังไม่เกิดก็เกิดขึ้น และรากะที่เกิดอยู่แล้ว ก็เป็นไปเพื่อความเจริญโดยยิ่ง เพื่อความไพบูลย์ อวุโส นี่คือเหตุ นี่คือปัจจัย.

ถ้าเขาถามอีกว่า อาวุโส อะไรเป็นเหตุ อะไรเป็นปัจจัยที่ทำให้โทสะที่ยังไม่เกิด เกิดขึ้น หรือโทสะที่เกิดอยู่แล้ว เป็นไปเพื่อความเจริญโดยยิ่ง เพื่อความไพบูลย์ ดังนี้ คำตอบฟังมีว่า ปฏินิมิต (สิ่งที่ทำให้รู้สึกกระทบกระทั่ง) คือ เมื่อเขาทำในใจซึ่งปฏินิมิตโดยไม่แยบคาย โทสะที่ยังไม่เกิดก็เกิดขึ้น และโทสะที่เกิดอยู่แล้ว ก็เป็นไปเพื่อความเจริญโดยยิ่ง เพื่อความไพบูลย์ อาวุโส นี่คือเหตุ นี่คือปัจจัย.

ถ้าเขาถามอีกว่า อาวุโส อะไรเป็นเหตุ อะไรเป็นปัจจัยที่ทำให้โมหะที่ยังไม่เกิด เกิดขึ้น หรือโมหะที่เกิดอยู่แล้ว เป็นไปเพื่อความเจริญโดยยิ่ง เพื่อความไพบูลย์ ดังนี้ คำตอบฟังมีว่า อโยนิโสมนสิการ (การทำในใจโดยไม่แยบคาย) คือ เมื่อเขาทำในใจโดยไม่แยบคาย โมหะที่ยังไม่เกิดก็เกิดขึ้น และโมหะที่เกิดอยู่แล้ว ก็เป็นไปเพื่อความเจริญโดยยิ่ง เพื่อความไพบูลย์ อาวุโส นี่คือเหตุ นี่คือปัจจัย.

ถ้าเขาถามอีกว่า อาวุโส อะไรเป็นเหตุ อะไรเป็นปัจจัยที่ทำให้ราคะที่ยังไม่เกิด ไม่เกิดขึ้น หรือราคะที่เกิดอยู่แล้ว ละไป ดังนี้ คำตอบฟังมีว่า อสุกนิमित (สิ่งที่ทำให้รู้สึกไม่งาม) คือ เมื่อเขาทำในใจซึ่งอสุกนิमितโดยแยบคาย ราคะที่ยังไม่เกิดก็ไม่เกิดขึ้น และราคะที่เกิดอยู่แล้วก็ละไป อาวุโส นี่คือเหตุ นี่คือปัจจัย.

ถ้าเขาถามอีกว่า อาวุโส อะไรเป็นเหตุ อะไรเป็นปัจจัยที่ทำให้โทสะที่ยังไม่เกิด ไม่เกิดขึ้น หรือโทสะที่เกิดอยู่แล้ว ละไป ดังนี้ คำตอบพึงมีว่า เมตตาเจโตวิมุตติ (ความหลุดพ้นแห่งจิตอันประกอบอยู่ด้วยเมตตา) คือ เมื่อเขาทำในใจซึ่งเมตตา-เจโตวิมุตติโดยแยบคาย โทสะที่ยังไม่เกิดก็ไม่เกิดขึ้น และโทสะที่เกิดอยู่แล้วก็จะไป อาวุโส นี่คือเหตุ นี่คือปัจจัย.

ถ้าเขาถามอีกว่า อาวุโส อะไรเป็นเหตุ อะไรเป็นปัจจัยที่ทำให้โมหะที่ยังไม่เกิด ไม่เกิดขึ้น หรือโมหะที่เกิดอยู่แล้ว ละไป ดังนี้ คำตอบพึงมีว่า โยนิโสมนสิการ (การทำในใจโดยแยบคาย) คือ เมื่อเขาทำในใจโดยแยบคาย โมหะที่ยังไม่เกิดก็ไม่เกิดขึ้น และโมหะที่เกิดอยู่แล้วก็จะไป อาวุโส นี่คือเหตุ นี่คือปัจจัย.

เจริญอสุภะเพื่อละราคะ เจริญเมตตา เพื่อละโทสะ เจริญปัญญาเพื่อละโมหะ

๔๕

-บาลี ญก. อ. ๒๒/๔๙๖/๓๗๘.

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๓ อย่างเหล่านี้มีอยู่ ๓ อย่าง
อะไรบ้าง คือ ราคะ โทสะ และโมหะ ภิกษุทั้งหลาย เหล่านี้แล
ธรรม ๓ อย่างนั้น.

ภิกษุทั้งหลาย เพื่อละเสียซึ่งธรรม ๓ อย่างเหล่านี้
ควรเจริญซึ่งธรรม ๓ อย่าง ธรรม ๓ อย่างอะไรบ้าง คือ
เจริญอสุภะ เพื่อละเสียซึ่งราคะ เจริญเมตตา เพื่อละเสียซึ่ง
โทสะ เจริญปัญญา เพื่อละเสียซึ่งโมหะ.

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๓ อย่างเหล่านี้ อันบุคคลควร
เจริญเพื่อละเสียซึ่งธรรม ๓ อย่างเหล่านี้แล.

เจริญอนุสสติ เพื่อละระคะ โทสะ โมหะ ๔๖

-บาลี เอกาทสก. อ. ๒๔/๓๕๕/๒๑๘.

เจ้าศากยะพระนามว่ามหานาม ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันทราบข่าวตั้งนี้ว่าภิกษุเป็นอันมากกระทำจิวรกรรมเพื่อพระผู้มีพระภาคด้วยหวังว่า พระผู้มีพระภาคมีจิวรสำเร็จแล้ว จะเสด็จจาริกโดยล่วงไป ๓ เดือน ดังนี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันผู้อยู่ด้วยธรรมเครื่องอยู่ต่างๆ จะพึงอยู่ด้วยธรรมเครื่องอยู่อะไร.

สาธุ สาธุ มหานาม การที่พระองค์ เสด็จเข้ามาหา ตถาคตแล้วตรัสถามว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันผู้อยู่ด้วยธรรมเครื่องอยู่ต่างๆ จะพึงอยู่ด้วยธรรมเครื่องอยู่อะไร ดังนี้ เป็นการสมควรแก่พระองค์ผู้เป็นกุลบุตร.

มหานาม กุลบุตรผู้มีศรัทธาย่อมเป็นผู้บริบูรณ์ ผู้ไม่มีศรัทธาย่อมไม่เป็นผู้บริบูรณ์ ผู้ปรารถนาความเพียร ย่อมเป็นผู้บริบูรณ์ ผู้เกียจคร้านย่อมไม่เป็นผู้บริบูรณ์ ผู้มีสติ ตั้งมั่นย่อมเป็นผู้บริบูรณ์ ผู้มีสติหลงลืมย่อมไม่เป็นผู้บริบูรณ์ ผู้มีจิตตั้งมั่นย่อมเป็นผู้บริบูรณ์ ผู้มีจิตไม่ตั้งมั่นย่อมไม่เป็นผู้บริบูรณ์ ผู้มีปัญญาย่อมเป็นผู้บริบูรณ์ ผู้มีปัญญาทึบ ย่อมไม่เป็นผู้บริบูรณ์ มหานาม เมื่อพระองค์ตั้งอยู่ในธรรม ๕ ประการเหล่านี้แล้ว พึงเจริญธรรม ๖ ประการเหล่านี้ให้ ยิ่งขึ้นไป.

มหานาม ในธรรม ๖ ประการนั้น พระองค์พึงระลึกถึง
ตถาคตาว่า แม้เพราะเหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
เป็นพระอรหันต์ ... เป็นผู้จำแนกธรรม มหานาม สมัยใด
อริยสาวกระลึกถึงตถาคต สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้น ย่อม
ไม่ถูกราคะกลุ้มรุม ไม่ถูกโทสะกลุ้มรุม ไม่ถูกโมหะกลุ้มรุม
สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้น ย่อมดำเนินไปตรง มหานาม
อริยสาวกผู้มีจิตดำเนินไปตรงเพราะปรารถนาตถาคต ย่อมได้
ความรู้orro ย่อมได้ความรู้ธรรม ย่อมได้ความปราโมทย์
อันประกอบด้วยธรรม ปีติย่อมเกิดแก่อริยสาวกผู้มี
ความปราโมทย์ กายของผู้มีใจประกอบด้วยปีติย่อมสงบ
ผู้มีกายสงบย่อมเสวยสุข จิตของผู้มีสุขย่อมตั้งมั่น มหานาม
อริยสาวกนี้เรากล่าวว่า เป็นผู้ถึงความสงบอยู่ในหมู่สัตว์ผู้ถึง
ความไม่สงบ เป็นผู้ไม่มีความพยาบาทอยู่ในหมู่สัตว์ผู้
มีความพยาบาท เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยกระแสแห่งธรรมเจริญ
พุทธธานุสสติ.

มหานาม อีกประการหนึ่ง พระองค์พึงระลึกถึง
พระธรรมว่า พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว อันบุคคล
พึงเห็นเอง ... อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน มหานาม สมัยใด
อริยสาวกระลึกถึงพระธรรม สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้น

ย่อมไม่ถูกราคะกลุ้มรุม ไม่ถูกโทสะกลุ้มรุม ไม่ถูกโมหะ
กลุ้มรุม สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้น ย่อมดำเนินไปตรง
มหานาม อริยสาวกผู้มีจิตดำเนินไปตรงเพราะปรารภ
พระธรรม ย่อมได้ความรู้orroด ย่อมได้ความรู้ธรรม ย่อมได้
ความปราโมทย์อันประกอบด้วยธรรม ... มหานาม
อริยสาวกนี้เรากล่าวว่า เป็นผู้ถึงความสงบอยู่ในหมู่สัตว์
ผู้ถึงความไม่สงบ เป็นผู้ไม่มีความพยาบาทอยู่ในหมู่สัตว์ผู้มี
ความพยาบาท เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยกระแสแห่งธรรมเจริญ
ธรรมานุสสติ.

มหานาม อีกประการหนึ่ง พระองค์พึงระลึกถึง
พระสงฆ์ว่า พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้ปฏิบัติ
ดีแล้ว ... เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า มหานาม
สมัยใด อริยสาวกระลึกถึงพระสงฆ์ สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้น
ย่อมไม่ถูกราคะกลุ้มรุม ไม่ถูกโทสะกลุ้มรุม ไม่ถูกโมหะ
กลุ้มรุม สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้น ย่อมดำเนินไปตรง
มหานาม อริยสาวกผู้มีจิตดำเนินไปตรงเพราะปรารภ
พระสงฆ์ ย่อมได้ความรู้orroด ย่อมได้ความรู้ธรรม ย่อมได้
ความปราโมทย์อันประกอบด้วยธรรม ... มหานาม อริยสาวกนี้
เรากล่าวว่า เป็นผู้ถึงความสงบอยู่ในหมู่สัตว์ผู้ถึงความไม่สงบ

เป็นผู้ไม่มีความพยาบาทอยู่ในหมู่สัตว์ผู้มีความพยาบาท
เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยกระแสแห่งธรรมเจริญสงฆานุสสติ.

มหานาม อีกประการหนึ่ง พระองค์พึงระลึกถึงศีล
ของตนว่า เราเป็นผู้มีศีลไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย ...
เป็นไปเพื่อสมาธิ มหานาม สมัยใด อริยสาวกระลึกถึงศีล
สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้น ย่อมไม่ถูกราคะกลุ้มรุม ไม่ถูก
โทสะกลุ้มรุม ไม่ถูกโมหะกลุ้มรุม สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้น
ย่อมดำเนินไปตรง มหานาม อริยสาวกผู้มีจิตดำเนินไปตรง
เพราะปรารภศีล ย่อมได้ความรู้ธรรม ย่อมได้ความรู้ธรรม
ย่อมได้ความปรามิทยอันประกอบด้วยธรรม ... มหานาม
อริยสาวกนี้เรากล่าวว่า เป็นผู้ถึงความสงบอยู่ในหมู่สัตว์
ผู้ถึงความไม่สงบ เป็นผู้ไม่มีความพยาบาทอยู่ในหมู่สัตว์
ผู้มีความพยาบาท เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยกระแสแห่งธรรมเจริญ
สีลานุสสติ.

มหานาม อีกประการหนึ่ง พระองค์พึงระลึกถึงจาคะ
ของตนว่า เป็นลาภของเราหนอ เราได้ดีแล้วหนอ แม้หมู่สัตว์
เป็นผู้ถูกมลทิน คือ ความตระหนี่ครอบงำ แต่เราเป็นผู้มีจิต
ปราศจากมลทิน คือ ความตระหนี่ อยู่ครองเรือน มีการบริจาค
อันปล่อยอยู่เป็นประจำ มีฝ่ามืออันชุ่ม ยินดีแล้วในการสละ

เป็นผู้ควรแก่การขอ ยินดีในการให้และการแบ่งปัน มหานาม สมัยใด อริยสาวกระลึกถึงจาคะ สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้น ย่อมไม่ถูกราคะกลุ้มรุม ไม่ถูกโทสะกลุ้มรุม ไม่ถูกโมหะกลุ้มรุม สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้น ย่อมดำเนินไปตรง มหานาม อริยสาวกผู้มีจิตดำเนินไปตรงเพราะปรารถนาคะ ย่อมได้ความรู้รรถ ย่อมได้ความรู้ธรรม ย่อมได้ความปราโมทย์ อันประกอบด้วยธรรม ... มหานาม อริยสาวกนี้เรากล่าวว่า เป็นผู้ถึงความสงบอยู่ในหมู่สัตว์ผู้ถึงความไม่สงบ เป็นผู้ไม่มีความพยาบาทอยู่ในหมู่สัตว์ผู้มีความพยาบาท เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยกระแสแห่งธรรมเจริญจากอนุสสติ.

มหานาม อีกประการหนึ่ง พระองค์พึงระลึกถึง เทวดาทั้งหลายว่า เทวดาชั้นจาตุมหาราชิกามีอยู่ เทวดาชั้นดาวดึงส์มีอยู่ เทวดาชั้นยามามีอยู่ เทวดาชั้นดุสิตมีอยู่ เทวดาชั้นนิมมานรดีมีอยู่ เทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตดีมีอยู่ เทวดาชั้นพรหมกายิกามีอยู่ เทวดาชั้นที่สูงขึ้นไปกว่านั้นก็มีอยู่ เทวดาเหล่านั้นประกอบด้วยศรัทธาเช่นใด จุตจากโลกนี้แล้วไปบังเกิดในเทวโลกชั้นนั้น ๆ ถึงเราก็เป็นผู้มีศรัทธาเช่นนั้น เทวดาเหล่านั้นประกอบด้วยศีลเช่นใด จุตจากโลกนี้แล้วไปบังเกิดในเทวโลกชั้นนั้น ๆ ถึงเราก็เป็นผู้มีศีลเช่นนั้น

เทวดาเหล่านั้นประกอบด้วยสุตะเช่นใด จุติจากโลกนี้แล้ว
 ไปบังเกิดในเทวโลกชั้นนั้น ๆ ถึงเราก็เป็นผู้มีสุตะเช่นนั้น
 เทวดาเหล่านั้นประกอบด้วยจาคะเช่นใด จุติจากโลกนี้แล้ว
 ไปบังเกิดในเทวโลกชั้นนั้น ๆ ถึงเราก็เป็นผู้มีจาคะเช่นนั้น
 เทวดาเหล่านั้นประกอบด้วยปัญญาเช่นใด จุติจากโลกนี้แล้ว
 ไปบังเกิดในเทวโลกชั้นนั้น ๆ ถึงเราก็เป็นผู้มีปัญญาเช่นนั้น
 มหานาม สมัยใด อริยสาวกระลึกถึงศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ
 และปัญญาของตนและของเทวดาเหล่านั้น สมัยนั้น จิตของ
 อริยสาวกนั้น ย่อมไม่ถูกราคะกลุ้มรุม ไม่ถูกโทสะกลุ้มรุม ไม่ถูก
 โมหะกลุ้มรุม สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้น ย่อมดำเนินไปตรง
 มหานาม อริยสาวกผู้มีจิตดำเนินไปตรงเพราะปรารภเทวดา
 ทั้งหลาย ย่อมได้ความรู้orroด ย่อมได้ความรู้ธรรม ย่อมได้
 ความปราโมทย์อันประกอบด้วยธรรม ปีติย่อมเกิดแก่
 อริยสาวกผู้มีความปราโมทย์ กายของผู้มีใจประกอบด้วยปีติ
 ย่อมสงบ ผู้มีกายสงบแล้วย่อมเสวยสุข จิตของผู้มีสุขย่อมตั้งมั่น
 มหานาม อริยสาวกนี้เรากล่าวว่า เป็นผู้ถึงความสงบอยู่ใน
 หมู่สัตว์ผู้ถึงความไม่สงบ เป็นผู้ไม่มีความพยาบาทอยู่ใน
 หมู่สัตว์ผู้มีความพยาบาท เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยกระแสแห่งธรรม
 เจริญเทวตานุสสติ.

(ในสูตรอื่น - บาลี ญก. อ. ๒๒/๓๔๘/๒๙๖. ตรัสว่า การระลึกถึงตถาคต ระลึกถึงพระธรรม ระลึกถึงพระสงฆ์ ระลึกถึงศีล ระลึกถึงจาคะ ระลึกถึงธรรมอันทำให้เป็นเทวดา (อนุสสติทั้ง ๖ ประการ อย่างใดอย่างหนึ่ง) ทำให้จิตไม่ถูกกลุ่มรุมด้วยราคะ โทสะ และโมหะ เป็นจิตดำเนินไปตรง ก้าวออก หลุดพ้นไปจากความอยาก (เคธ) ซึ่งความอยาก หรือเคธนี้ เป็นชื่อแทนกามคุณ ๕.

ในสูตรอื่น - บาลี เอกาทสก. อ. ๒๔/๓๖๑/๒๑๙. ตรัสว่า อนุสสติทั้ง ๖ ประการนี้ สามารถทำได้แม้เมื่อเดินอยู่ หรือเมื่อยืนอยู่ หรือนั่งอยู่ หรือนอนอยู่ หรือเมื่อกำลังทำงานอยู่ หรือเมื่อนอนเบียดบุตรอยู่บนที่นอน).

ศึกษาในสิกขา ๓ เพื่อละราคะ โทสะ โมหะ

๔๗

-บาลี ดิ.ก. อ. ๒๐/๒๙๖/๕๒๔.

ภิกษุวัชชีบุตรรูปหนึ่ง ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สิกขาบท ๑๕๐ ถ้วนนี้ ย่อมมาสู่ทุเทศทุกกึ่งเดือน ข้าพระองค์ไม่สามารถที่จะศึกษาในสิกขาบทเหล่านี้ พระเจ้าข้า.

ภิกษุ ก็เธอสามารถหรือ ที่จะศึกษาในสิกขาทั้ง ๓ คือ ในอิทธิศีลสิกขา ในอิทธิจิตตสิกขา และในอิทธิปัญญาสิกขา.

ข้าพระองค์สามารถที่จะศึกษาในสิกขาทั้ง ๓ คือ ในอิทธิศีลสิกขา ในอิทธิจิตตสิกขา และในอิทธิปัญญาสิกขานั้น พระเจ้าข้า.

ภิกษุ ถ้าอย่างนั้น เธอจงศึกษาในสิกขาทั้ง ๓ คือ ในอิทธิศีลสิกขา ในอิทธิจิตตสิกขา และในอิทธิปัญญาสิกขาเถิด.

ภิกษุ เมื่อใด เธอศึกษาในอิทธิศีลสิกขาบ้าง ศึกษาในอิทธิจิตตสิกขาบ้าง และศึกษาในอิทธิปัญญาสิกขาบ้าง เมื่อนั้นเธอผู้กำลังศึกษาในศีลอันยิ่ง ศึกษาในจิตอันยิ่ง และศึกษาในปัญญาอันยิ่งอยู่ จะละราคะ โทสะ และโมหะเสียได้ เพราะละราคะ โทสะ และโมหะได้นั้นเอง เธอจะไม่กระทำการอันเป็นอกุศล และจะไม่เสพลสิ่งที่เป็นบาปโดยแท้.

การละธรรม ๓ เพื่อละราคะ โทสะ โมหะ ๔๘

-บาลี ทสก. อ. ๒๔/๑๕๔/๗๖.

ภิกษุทั้งหลาย ถ้าธรรม ๓ ประการเหล่านี้ ไม่มีอยู่ในโลก ตถาคตก็ไม่ต้องเกิดขึ้นในโลก เป็นอรหันตสัมมาสัมพุทธะ และธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว ก็ไม่ต้องรุ่งเรืองอยู่ในโลก ธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ ชาติ ชรา และมรณะ ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการเหล่านี้แล ถ้าไม่มีในโลก ตถาคตก็ไม่ต้องเกิดขึ้นในโลกเป็นอรหันตสัมมาสัมพุทธะ และธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว ก็ไม่ต้องรุ่งเรืองอยู่ในโลก.

ภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุที่ธรรม ๓ ประการเหล่านี้ มีอยู่ในโลก ดังนั้น ตถาคตจึงต้องเกิดขึ้นในโลก เป็นอรหันตสัมมาสัมพุทธะ และธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว จึงต้องรุ่งเรืองอยู่ในโลก.

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเมื่อไม่ละซึ่งธรรม ๓ คือ ราคะ โทสะ และโมหะ ก็ไม่อาจละซึ่งธรรม ๓ คือ ชาติ ชรา และมรณะ.

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเมื่อไม่ละซึ่งธรรม ๓ คือ สักกายทิฏฐิ (ความเห็นร่างกายของตน) วิจิกิจฉา (ความลังเลในธรรม

ที่ไม่ควรลั้งเล) และสืลัฟัตตปรามาส (การลูปคล่าศีลและพรต) ก็ไม่อาจจะซึ่งธรรม ๓ คือ ราคะ โทสะ และโมหะ.

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเมื่อไม่ละซึ่งธรรม ๓ คือ การทำในใจโดยไม่แยบคาย (อโยนิโส มนสิการ) การพัวพันอยู่ในทิฏฐิอันชั่ว (กัมมัคคเสวนา) และการมีจิตหดหู่ (เจตโสสันตตา) ก็ไม่อาจจะซึ่งธรรม ๓ คือ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา และสืลัฟัตตปรามาส.

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเมื่อไม่ละซึ่งธรรม ๓ คือ ความมีสติอันลึ้มหลง (มฺหุจฺจสัจจะ) ความไม่มีสัมปชัญญะ (อสัมปชัญญะ) และความส่ายแห่งจิต (เจตโส วิกเขปะ) ก็ไม่อาจจะซึ่งธรรม ๓ คือ การทำในใจโดยไม่แยบคาย การพัวพันอยู่ในทิฏฐิอันชั่ว และการมีจิตหดหู่.

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเมื่อไม่ละซึ่งธรรม ๓ คือ ความไม่อยากเห็นพระอริยะ (อริยานัง อทัสสนกัมมัตตา) ความไม่อยากฟังธรรมของพระอริยะ (อริยธัมมัง อโสตุกัมมัตตา) และ ความมีจิตเที่ยวเกาะเกี่ยว (อุปารัมภจิตตตา) ก็ไม่อาจจะซึ่งธรรม ๓ คือ ความมีสติอันลึ้มหลง ความไม่มีสัมปชัญญะ และความส่ายแห่งจิต.

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเมื่อไม่ละซึ่งธรรม ๓ คือ ความฟุ้งซ่าน (อุทฺธัจจะ) ความไม่สำรวม (อสังวระ) และความทุศีล

(ทุสสีลยะ) ก็ไม่อาจละซึ่งธรรม ๓ คือ ความไม่ยากเห็นพระอริยะ ความไม่ยากฟังธรรมของพระอริยะ และความมีจิตเที่ยว เกาะเกี่ยว.

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเมื่อไม่ละซึ่งธรรม ๓ คือ ความไม่มีศรัทธา (อัสถิยะ) ความไม่เอื้อเฟื้อ (อวทัญญตา) และความเกียจคร้าน (โกสัชชะ) ก็ไม่อาจละซึ่งธรรม ๓ คือ ความฟุ้งซ่าน ความไม่สำรวม และความทุสึล.

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเมื่อไม่ละซึ่งธรรม ๓ คือ ความไม่ใส่ใจ (อนาหริยะ) ความเป็นผู้ว่ายาก (โทจัสสตา) และความมีมิตรชั่ว (ปาปมิตตา) ก็ไม่อาจละซึ่งธรรม ๓ คือ ความไม่มีศรัทธา ความไม่เอื้อเฟื้อ และความเกียจคร้าน.

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเมื่อไม่ละซึ่งธรรม ๓ คือ ความไม่มีhiri (ไม่ละอายต่อบาปอกุศล) ความไม่มีโอตตปปะ (ไม่เกรงกลัวต่อบาปอกุศล) และความประมาท ก็ไม่อาจละซึ่งธรรม ๓ คือ ความไม่ใส่ใจ ความเป็นผู้ว่ายาก และความมีมิตรชั่ว.

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อบุคคลนี้ เป็นผู้ไม่มีhiri (ไม่ละอายต่อบาปอกุศล) ไม่มีโอตตปปะ (ไม่เกรงกลัวต่อบาปอกุศล) และมีความประมาทแล้ว เขาเมื่อเป็นผู้ประมาท ก็ไม่อาจละซึ่งความไม่ใส่ใจ ความเป็นผู้ว่ายาก และความมีมิตรชั่ว.

เขาเมื่อเป็นผู้มีมิตรชั่ว ก็ไม่อาจจะซึ่งความไม่มี
ศรัทธา ความไม่เอื้อเฟื้อ และความเกียจคร้าน.

เขาเมื่อเป็นผู้เกียจคร้าน ก็ไม่อาจจะซึ่งความฟุ้งซ่าน
ความไม่สำรวม และความทู่ซื่อ.

เขาเมื่อเป็นผู้ทู่ซื่อ ก็ไม่อาจจะซึ่งความไม่อยากเห็น
พระอริยะ ความไม่อยากฟังธรรมของพระอริยะ และความมี
จิตเที่ยวเกาะเกี่ยว.

เขาเมื่อเป็นผู้มีจิตเที่ยวเกาะเกี่ยว ก็ไม่อาจจะซึ่ง
ความมีสติอันลึ้มหลง ความไม่มีสัมปชัญญะ และความส่าย
แห่งจิต.

เขาเมื่อเป็นผู้มีความส่ายแห่งจิต ก็ไม่อาจจะซึ่งการทำ
ในใจโดยไม่แยบคาย การพัวพันอยู่ในทิฏฐิอันชั่ว และการมี
จิตหดหู่.

เขาเมื่อเป็นผู้มีจิตหดหู่ ก็ไม่อาจจะซึ่งสักกายทิฏฐิ
วิจิกิจฉา และสัสสัพพัตตปราคาส.

เขาเมื่อเป็นผู้มีวิจิกิจฉา ก็ไม่อาจจะซึ่งราคะ โทสะ
และโมหะ.

เขาเมื่อไม่ละซึ่งราคะ โทสะ และโมหะ ก็ไม่อาจจะ
ซึ่งชาติ ชรา และมรณะได้.

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเมื่อละซึ่งธรรม ๓ คือ ราคะ โทสะ และโมหะ ก็อาจละซึ่งธรรม ๓ คือ ชาติ ชรา และ มรณะ.

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเมื่อละซึ่งธรรม ๓ คือ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจจา และสัสสัพัตตปราคาส ก็อาจละซึ่งธรรม ๓ คือ ราคะ โทสะ และโมหะ.

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเมื่อละซึ่งธรรม ๓ คือ การทำ ในใจโดยไม่แยบคาย การพัวพันอยู่ในทิฏฐิอันชั่ว และการมี จิตหดหู่ ก็อาจละซึ่งธรรม ๓ คือ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจจา สัสสัพัตตปราคาส.

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเมื่อละซึ่งธรรม ๓ คือ ความมี สติอันลึ้มหลง ความไม่มีสัมปชัญญะ และความส่ายแห่งจิต ก็อาจละซึ่งธรรม ๓ คือ การทำใจโดยไม่แยบคาย การพัวพัน อยู่ในทิฏฐิอันชั่ว และการมีจิตหดหู่.

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเมื่อละซึ่งธรรม ๓ คือ ความไม่ ยอยากเห็นพระอริยะ ความไม่อยากฟังธรรมของพระอริยะ และความมีจิตเพียวเกาะเกี่ยว ก็อาจละซึ่งธรรม ๓ คือ ความมี สติอันลึ้มหลง ความไม่มีสัมปชัญญะ และความส่ายแห่งจิต.

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเมื่อละซึ่งธรรม ๓ คือ ความฟุ้งซ่าน ความไม่สำรวม และความทุศีล ก็อาจละซึ่งธรรม ๓ คือ ความไม่ยอกเห็นพระอริยะ ความไม่ยอกฟังธรรมของพระอริยะ และความมีจิตเที่ยวเกาะเกี่ยว.

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเมื่อละซึ่งธรรม ๓ คือ ความไม่มีศรัทธา ความไม่เอื้อเฟื้อ และความเกียจคร้าน ก็อาจละซึ่งธรรม ๓ คือ ความฟุ้งซ่าน ความไม่สำรวม และความทุศีล.

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเมื่อละซึ่งธรรม ๓ คือ ความไม่ใส่ใจ ความเป็นผู้ว่ายาก และความมีมิตรชั่ว ก็อาจละซึ่งธรรม ๓ คือ ความไม่มีศรัทธา ความไม่เอื้อเฟื้อ และความเกียจคร้าน.

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเมื่อละซึ่งธรรม ๓ คือ ความไม่มีหิริ ความไม่มีโอตตปปะ และความประมาท ก็อาจละซึ่งธรรม ๓ คือ ความไม่ใส่ใจ ความเป็นผู้ว่ายาก และความมีมิตรชั่ว.

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อบุคคลนี้ เป็นผู้มืหิริ มีโอตตปปะ และมีความไม่ประมาทแล้ว เขาเมื่อเป็นผู้ไม่ประมาท ก็อาจละซึ่งความไม่ใส่ใจ ความเป็นผู้ว่ายาก และความมีมิตรชั่ว.

เขาเมื่อเป็นผู้มีกัลยาณมิตร (มิตรที่ดีงาม) แล้ว ก็อาจละซึ่งความไม่มีศรัทธา ความไม่เอื้อเฟื้อ และความเกียจคร้าน.

เขาเมื่อเป็นผู้มีความเพียรอันปรารถนาแล้ว (อรัทธวิริยะ) ก็อาจจะซึ่งความฟุ้งซ่าน ความไม่สำรวม และความทุกข์.

เขาเมื่อเป็นผู้มีศีล ก็อาจจะซึ่งความไม่ยากเห็น พระอริยะ ความไม่ยากฟังธรรมของพระอริยะ และความมีจิตเที่ยวเกาะเกี่ยว.

เขาเมื่อเป็นผู้มีจิตไม่เที่ยวเกาะเกี่ยว (อนุปารัมภจิตตะ) ก็อาจจะซึ่งความมีสติอันลึมหลาง ความไม่มีสัมปชัญญะ และความส่ายแห่งจิต.

เขาเมื่อเป็นผู้มีจิตไม่ส่ายแล้ว (อวิกขิตตจิตตะ) ก็อาจจะซึ่งการทำในใจโดยไม่แยบคาย การพัวพันอยู่ในทิฏฐิอันชั่ว และการมีจิตหดหู่.

เขาเมื่อเป็นผู้มีจิตไม่หดหู่แล้ว (อสินจิตตะ) ก็อาจจะซึ่งสักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา และสัสสัพพัตตปราคาส.

เขาเมื่อเป็นผู้ไม่มีวิจิกิจฉาแล้ว ก็อาจจะซึ่งราคะ โทสะ และโมหะ.

เขาเมื่อเป็นผู้ละได้แล้วซึ่งราคะ โทสะ และโมหะ ก็อาจจะซึ่งชาติ ชรา และมรณะได้ ดังนี้.

เห็นสัญญาโยชนิยธรรมโดยความเป็นของ นำเบื่อหน่าย เพื่อละระคะ โทสะ โมหะ

๔๙

-บาลี ทุก. อ. ๒๐/๖๕/๒๕๒.

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๒ อย่างเหล่านี้มีอยู่ ๒ อย่าง
อะไรบ้าง คือ การตามเห็นความเป็นของนำยินดี (อสุสาทา)
ในธรรมทั้งหลายอันเป็นที่ตั้งแห่งสังโยชน (สัญญาโยชนิยสุ ฐมเมสุ)
และการตามเห็นความเป็นของนำเบื่อหน่าย (นิพพิทา) ในธรรม
ทั้งหลายอันเป็นที่ตั้งแห่งสังโยชน.

ภิกษุทั้งหลาย ผู้ตามเห็นความเป็นของนำยินดี
ในธรรมทั้งหลายอันเป็นที่ตั้งแห่งสังโยชนอยู่ ย่อมละระคะ
โทสะ โมหะไม่ได้ เพราะละระคะ โทสะ โมหะไม่ได้ ย่อม
ไม่หลุดพ้นจากชาติ ชรามรณะ โสกะปริเทวะ ทุกขะโทมนัส
อุปายาสะทั้งหลาย เรากล่าวว่า ย่อมไม่หลุดพ้นจากทุกข์.

ภิกษุทั้งหลาย ผู้ตามเห็นความเป็นของนำเบื่อหน่าย
ในธรรมทั้งหลายอันเป็นที่ตั้งแห่งสังโยชนอยู่ ย่อมละระคะ
โทสะ โมหะได้ เพราะละระคะ โทสะ โมหะได้ ย่อมหลุดพ้น
จากชาติ ชรามรณะ โสกะปริเทวะ ทุกขะโทมนัส อุปายาสะ
ทั้งหลาย เรากล่าวว่า ย่อมหลุดพ้นจากทุกข์.

ภิกษุทั้งหลาย เหล่านี้แลธรรม ๒ อย่าง.

(ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งสังโยชน์ ได้แก่ อายตนะภายในหก คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ -บาลี สฬา. สํ. ๑๘/๑๑๐/๑๕๙. อายตนะภายนอกหก คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรม -บาลี สฬา. สํ. ๑๘/๑๓๕/๑๘๙. ขันธ์ห้า คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ -บาลี ขนฺธ. สํ. ๑๓/๒๐๒/๓๐๘. นอกจากนี้ ยังได้ตรัสอีกว่า ธรรมเหล่านี้ ก็เป็นที่ตั้งแห่งอุปาทาน (อุปาทานนิยธรรม) ด้วยเช่นกัน ผู้สนใจสามารถศึกษาเพิ่มเติมได้จาก หนังสือพุทธวจน-หมวดธรรม เล่ม ๑๕ ปฏิบัติ สมณะ วิปัสสนา หรือจากพระไตรปิฎก. -ผู้รวบรวม)

เพราะมีความสิ้นไปแห่งนันทิ จึงมีความสิ้นไปแห่งราคะ

๕๐

- มาลี ขนฺธ. ส. ๑๗/๖๓/๑๐๓.

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเห็นรูปอันไม่เที่ยงนั้นแหละ ว่าไม่เที่ยง ความเห็นของเธอนั้นเป็นสัมมาทิฏฐิ เมื่อเห็นอยู่โดยถูกต้อง ย่อมเบื่อหน่าย เพราะความสิ้นไปแห่งนันทิ (ความเพลิน) จึงมีความสิ้นไปแห่งราคะ เพราะความสิ้นไปแห่งราคะ จึงมีความสิ้นไปแห่งนันทิ เพราะความสิ้นไปแห่งนันทิและราคะ กล่าวได้ว่า จิตหลุดพ้นแล้วด้วยดี.

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเห็นเวทนอันไม่เที่ยงนั้นแหละ ว่าไม่เที่ยง ... ภิกษุเห็นสัญญาอันไม่เที่ยงนั้นแหละ ว่าไม่เที่ยง ... ภิกษุเห็นสังขารอันไม่เที่ยงนั้นแหละ ว่าไม่เที่ยง ...

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเห็นวิญญาณอันไม่เที่ยงนั้นแหละ ว่าไม่เที่ยง ความเห็นของเธอนั้นเป็นสัมมาทิฏฐิ เมื่อเห็นอยู่โดยถูกต้อง ย่อมเบื่อหน่าย เพราะความสิ้นไปแห่งนันทิ จึงมีความสิ้นไปแห่งราคะ เพราะความสิ้นไปแห่งราคะ จึงมีความสิ้นไปแห่งนันทิ เพราะความสิ้นไปแห่งนันทิและราคะ กล่าวได้ว่า จิตหลุดพ้นแล้วด้วยดี.

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงกระทำไว้ในใจซึ่งรูป โดยอุบายอันแยบคาย และจงพิจารณาเห็นความไม่เที่ยงแห่งรูป ตามความเป็นจริง เมื่อภิกษุกระทำไว้ในใจซึ่งรูป โดยอุบายอันแยบคาย และพิจารณาเห็นความไม่เที่ยงแห่งรูป ตามความเป็นจริง ย่อมเบื่อหน่ายในรูป เพราะความสิ้นไปแห่งนันทิ จึงมีความสิ้นไปแห่งราคะ เพราะความสิ้นไปแห่งราคะ จึงมีความสิ้นไปแห่งนันทิ เพราะความสิ้นไปแห่งนันทิและราคะ กล่าวได้ว่า จิตหลุดพ้นแล้วด้วยดี.

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงกระทำไว้ในใจซึ่งเวทนาโดยอุบายอันแยบคาย ... เธอทั้งหลายจงกระทำไว้ในใจซึ่งสัญญาโดยอุบายอันแยบคาย ... เธอทั้งหลายจงกระทำไว้ในใจซึ่งสังขารโดยอุบายอันแยบคาย

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงกระทำไว้ในใจซึ่งวิญญาณโดยอุบายอันแยบคาย และจงพิจารณาเห็นความไม่เที่ยงแห่งวิญญาณ ตามความเป็นจริง เมื่อภิกษุกระทำไว้ในใจซึ่งวิญญาณโดยอุบายอันแยบคาย และพิจารณาเห็นความไม่เที่ยงแห่งวิญญาณ ตามความเป็นจริง ย่อมเบื่อหน่ายในวิญญาณ เพราะความสิ้นไปแห่งนันทิ จึงมีความสิ้นไปแห่งราคะ เพราะความสิ้นไปแห่งราคะ จึงมีความสิ้นไปแห่งนันทิ เพราะความสิ้นไปแห่งนันทิและราคะ กล่าวได้ว่า จิตหลุดพ้นแล้วด้วยดี.

(ในสูตรอื่น - บาลี สฬา. ส. ๑๘/๑๗๙-๑๘๐/๒๔๕-๒๔๘.
ได้ตรัสโดยลักษณะเดียวกันนี้ แต่เปลี่ยนจากชื่อของชั้นห้ำ
เป็นอายตนะภายในหก คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ และอายตนะ
ภายนอกหก คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรม. -ผู้รวบรวม)

นิพพานที่เห็นได้เอง

๕๑

-บาลี ดิ.ก. อ. ๒๐/๒๐๒/๔๙๕.

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ คำที่พระโคตมกล่าวว่า นิพพานที่เห็นได้เอง (สนฺทิฏฺฐิํ นิพฺพานํ) นิพพานที่เห็นได้เอง ดังนี้ ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ นิพพานที่เห็นได้เอง ไม่ประกอบด้วยกาล เป็นสิ่งที่กล่าวแก่ผู้อื่นว่า ท่านจงมาดูเถิด เป็นสิ่งที่ควรน้อมเข้ามาใส่ใจ เป็นสิ่งที่ผู้รู้รู้ได้เฉพาะตนนั้น มิได้ด้วยเหตุเพียงเท่าไรเล่า พระเจ้าข้า.

พราหมณ์ บุคคลผู้มีราคะ ถูกราคะครอบงำ มีจิตถูกราคะกลุ้มรุม ย่อมคิดเพื่อเบียดเบียนตนเองบ้าง ย่อมคิดเพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง ย่อมคิดเพื่อเบียดเบียนทั้งสองฝ่ายบ้าง ย่อมเสวยเฉพาะซึ่งทุกขะโทมนัสอันเป็นไปทางจิตบ้าง เมื่อละราคะได้แล้ว เขาย่อมไม่คิดเพื่อเบียดเบียนตนเอง ย่อมไม่คิดเพื่อเบียดเบียนผู้อื่น ย่อมไม่คิดเพื่อเบียดเบียนทั้งสองฝ่าย และย่อมไม่เสวยเฉพาะซึ่งทุกขะโทมนัสอันเป็นไปทางจิตโดยแท้ พราหมณ์ นิพพานที่เห็นได้เอง (สนฺทิฏฺฐิํ นิพฺพานํ) ไม่ประกอบด้วยกาล เป็นสิ่งที่ควรกล่าวแก่ผู้อื่นว่า ท่านจงมาดูเถิด เป็นสิ่งที่ควรน้อมเข้ามาใส่ใจ เป็นสิ่งที่ผู้รู้รู้ได้เฉพาะตน ย่อมมิได้ด้วยอาการอย่างนี้.

พราหมณ์ บุคคลผู้มีโทสะ ถูกโทสะครอบงำ มีจิตถูกโทสะกลุ้มรุม ย่อมคิดเพื่อเบียดเบียนตนเองบ้าง ย่อมคิดเพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง ย่อมคิดเพื่อเบียดเบียนทั้งสองฝ่ายบ้าง ย่อมเสวยเฉพาะซึ่งทุกขะโทมนัสอันเป็นไปทางจิตบ้าง เมื่อละโทสะได้แล้ว เขาย่อมไม่คิดเพื่อเบียดเบียนตนเอง ย่อมไม่คิดเพื่อเบียดเบียนผู้อื่น ย่อมไม่คิดเพื่อเบียดเบียนทั้งสองฝ่าย และย่อมไม่เสวยเฉพาะซึ่งทุกขะโทมนัสอันเป็นไปทางจิตโดยแท้ พราหมณ์ นิพพานที่เห็นได้เอง ไม่ประกอบด้วยกาล เป็นสิ่งที่ควรกล่าวกะผู้อื่นว่าท่านจงมา ดูเถิด เป็นสิ่งที่ควรน้อมเข้ามาใส่ใจ เป็นสิ่งที่ผู้รู้รู้ได้เฉพาะตน ย่อมมีได้ด้วยอาการอย่างนี้.

พราหมณ์ บุคคลผู้มีโมหะ ถูกโมหะครอบงำ มีจิตถูกโมหะกลุ้มรุม ย่อมคิดเพื่อเบียดเบียนตนเองบ้าง ย่อมคิดเพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง ย่อมคิดเพื่อเบียดเบียนทั้งสองฝ่ายบ้าง ย่อมเสวยเฉพาะซึ่งทุกขะโทมนัสอันเป็นไปทางจิตบ้าง เมื่อละโมหะได้แล้ว เขาย่อมไม่คิดเพื่อเบียดเบียนตนเอง ย่อมไม่คิดเพื่อเบียดเบียนผู้อื่น ย่อมไม่คิดเพื่อเบียดเบียนทั้งสองฝ่าย และย่อมไม่เสวยเฉพาะซึ่งทุกขะโทมนัสอันเป็นไปในทางจิตโดยแท้ พราหมณ์ นิพพานที่เห็นได้เอง

ไม่ประกอบด้วยกาล เป็นสิ่งที่ควรกล่าวกะผู้อื่นว่าท่านจงมา
ดูเถิด เป็นสิ่งที่ควรน้อมเข้ามาใส่ใจ เป็นสิ่งที่ผู้รู้รู้ได้เฉพาะตน
ย่อมมีได้ด้วยอาการอย่างนี้.

พราหมณ์ เมื่อใด ผู้นี้ย่อมเสวยเฉพาะซึ่งความสิ้นไป
แห่งราคะ อันหาเศษเหลือมิได้ ย่อมเสวยเฉพาะซึ่งความสิ้นไป
แห่งโทสะ อันหาเศษเหลือมิได้ ย่อมเสวยเฉพาะซึ่งความสิ้นไป
แห่งโมหะ อันหาเศษเหลือมิได้ พราหมณ์เอ๋ย เมื่อนั้น
นิพพานที่เห็นได้เอง ไม่ประกอบด้วยกาล เป็นสิ่งที่ควรกล่าวกะ
ผู้อื่นว่าท่านจงมาดูเถิด เป็นสิ่งที่ควรน้อมเข้ามาใส่ใจ เป็นสิ่งที่
ผู้รู้รู้ได้เฉพาะตน ย่อมมีได้ด้วยอาการอย่างนี้แล.

ภาพ ๓

ภพ ๓ (กามภพ รูปภพ อรูปภพ)

๕๒

-บาลี นิทาน. ส. ๑๖/๕๒/๓๒.

ภิกษุทั้งหลาย ภพ^๑ เป็นอย่างไรเล่า.

ภิกษุทั้งหลาย ภพทั้งหลาย ๓ อย่าง เหล่านี้ คือ
กามภพ รูปภพ อรูปภพ^๒ ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ภพ.

ความก่อกำเนิดพร้อมแห่งภพ ย่อมมี
เพราะความก่อกำเนิดพร้อมแห่งอุปาทาน

ความดับไม่เหลือแห่งภพ ย่อมมี
เพราะความดับไม่เหลือแห่งอุปาทาน

มรรคอันประกอบด้วยองค์แปดอันประเสริฐนั้นเอง
เป็นปฏิปทาให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งภพ ได้แก่สิ่งเหล่านี้
คือ ความเห็นชอบ ความดำริชอบ การพูดจาชอบ การทำ
การงานชอบ การเลี้ยงชีวิตชอบ ความ پاکเพียรชอบ
ความระลึกชอบ ความตั้งใจมั่นชอบ.

๑. ภพ = สถานที่อันวิญญาณใช้ตั้งอาศัยเพื่อเกิดขึ้น หรือเจริญงอกงามต่อไป.
-ผู้รวบรวม

๒. กามภพ = ที่เกิดอันอาศัย ดิน น้ำ ไฟ ลม รูปภพ = สถานที่เกิดอันอาศัยสิ่งที่ เป็น
รูปในส่วนละเอียด อรูปภพ = สถานที่เกิดอันอาศัยสิ่งที่ไม่ใช่รูป. -ผู้รวบรวม

การตั้งอยู่ของวิญญาน คือ การบังเกิดในภพใหม่

๕๓

-บาลี ดิ. อ. ๒๐/๒๘๗/๕๑๖.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์ตรัสว่า ภพ ภพ ดังนี้ ภพ ย่อมมิได้ด้วยเหตุเพียงเท่าไร พระเจ้าข้า.

อานนท์ ถ้ากรรมมีกามธาตุ^๑ เป็นวิบาก จะไม่ได้มีแล้ว กามภพจะพึงปรากฏได้หรือ.

ไม่พึงปรากฏเลย พระเจ้าข้า.

อานนท์ ด้วยเหตุนี้แหละ กรรมจึงเป็นผืนนา (กมัมเขตต์) วิญญานเป็นพืช (วิญญานัง พืช) ตัณหาเป็นยางของพืช (ตณฺหา ลินเโท) วิญญานของสัตว์ทั้งหลายที่มีอวิชชาเป็นเครื่องกัน มีตัณหาเป็นเครื่องผูก ตั้งอยู่แล้วด้วยธาตุชั้นทรมการบังเกิดขึ้นในภพใหม่ต่อไป ย่อมมิได้ด้วยอาการอย่างนี้ (อวิชชานีวรณานํ สตฺตานํ ตณฺหาสณฺโณชนานํ หีนาย ธาตุยา วิญญานํ ปฏิกฺขิจํ เอวํ อายตฺติ ปุนพฺภวาทินิพฺพตฺติ โหติ).

อานนท์ ถ้ากรรมมีรูปธาตุ^๒ เป็นวิบาก จะไม่ได้มีแล้ว รูปภพจะพึงปรากฏได้หรือ.

ไม่พึงปรากฏเลย พระเจ้าข้า.

๑. กามธาตุ = ชาติดิน ชาติน้ำ ชาติไฟ และชาติลม. -ผู้รวบรวม

๒. รูปธาตุ = สิ่งที่เป็นรูปในส่วนละเอียด. -ผู้รวบรวม

อาณนทํ ด้วยเหตุนี้แหละ กรรมจึงเป็นผืนนา
วิญญาณเป็นพืช ตัณหาเป็นยางของพืช วิญญาณของ
สัตว์ทั้งหลายที่มีวิชาเป็นเครื่องกั้น มีตัณหาเป็นเครื่องผูก
ตั้งอยู่แล้วด้วยธาตุชั้นกลาง (มขุณฺณิยา ธาตุยา) การบังเกิดขึ้น
ในภพใหม่ต่อไป ย่อมมีได้ด้วยอาการอย่างนี้.

อาณนทํ ถ้ากรรมมีรูปธาตุ^๑ เป็นวิบาก จะไม่ได้มีแล้ว
อรูปภพจะพึงปรากฏได้หรือ.

ไม่พึงปรากฏเลย พระเจ้าข้า.

อาณนทํ ด้วยเหตุนี้แหละ กรรมจึงเป็นผืนนา
วิญญาณเป็นพืช ตัณหาเป็นยางของพืช วิญญาณของ
สัตว์ทั้งหลายที่มีวิชาเป็นเครื่องกั้น มีตัณหาเป็นเครื่องผูก
ตั้งอยู่แล้วด้วยธาตุชั้นประณีต (ปณฺณิยา ธาตุยา) การบังเกิดขึ้น
ในภพใหม่ต่อไป ย่อมมีได้ด้วยอาการอย่างนี้.

อาณนทํ ภพ ย่อมมีได้ด้วยอาการอย่างนี้แล.

๑. อรูปธาตุ = สิ่งที่ไม่ใช่รูป เป็นนามธรรม เช่น เวทนา สัญญา สังขาร (ผู้ได้สมาธิระดับ
อากาสาณัญจายตนะขึ้นไป). -ผู้รวบรวม

การตั้งอยู่ของความเจตนา หรือความปรารถนา คือ การบังเกิดในภพใหม่

๕๕

-บาลี ดิ. อ. ๒๐/๒๘๘/๕๑๗.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์ตรัสว่า ภพ ภพ ดังนี้ ภพ ย่อมมีได้
ด้วยเหตุเพียงเท่าไร พระเจ้าข้า.

อานนท์ ถ้ากรรมมีกามธาตุเป็นวิบาก จะไม่ได้มีแล้ว
กามภพจะพึงปรากฏได้หรือ.

ไม่พึงปรากฏเลย พระเจ้าข้า.

อานนท์ ด้วยเหตุนี้แหละ กรรมจึงเป็นผืนนา (กมัม
เขตต์) วิญญูญาณเป็นพืช (วิญญูณัม พืช) ตัณหาเป็นยางของพืช
(ตณฺหา สีเนโ) ความเจตนาที่ดี ความปรารถนาที่ดี ของสัตว์
ทั้งหลายที่มีอวิชชาเป็นเครื่องกั้น มีตัณหาเป็นเครื่องผูก
ตั้งอยู่แล้วด้วยธาตุชั้นทรม การบังเกิดขึ้นในภพใหม่ต่อไป
ย่อมมีได้ด้วยอาการอย่างนี้ (อวิชชา นีรณานิ สุตตานํ ตณฺหา-
สญฺโฆชนานิ หินาย ธาตุยา เจตนา ปติภฺจिता ปตฺตนา ปติภฺจिता เอวํ อายตี
ปุนพฺภาวภินิพฺพตฺติ โหติ).

อานนท์ ถ้ากรรมมีรูปธาตุเป็นวิบาก จะไม่ได้มีแล้ว
รูปภพจะพึงปรากฏได้หรือ.

ไม่พึงปรากฏเลย พระเจ้าข้า.

อานนท ด้วยเหตุนี้แหละ กรรมจึงเป็นผืนนา
วิญญูณเป็นพืช ตัณหาเป็นยางของพืช ความเจตนาที่ดี
ความปรารถนาที่ดี ของสัตว์ทั้งหลายที่มีวิชาเป็นเครื่องกัน
มีตัณหาเป็นเครื่องผูก ตั้งอยู่แล้วด้วยธาตุชั้นกลาง
(มหุณนิมย ธาตุยา) การบังเกิดขึ้นในภพใหม่ต่อไป ย่อมมีได้
ด้วยอาการอย่างนี้.

อานนท ถ้ากรรมมีรูปธาตุเป็นวิบาก จะไม่ได้มีแล้ว
อรูปภพจะพึงปรากฏได้หรือ.

ไม่พึงปรากฏเลย พระเจ้าข้า.

อานนท ด้วยเหตุนี้แหละ กรรมจึงเป็นผืนนา
วิญญูณเป็นพืช ตัณหาเป็นยางของพืช ความเจตนาที่ดี
ความปรารถนาที่ดี ของสัตว์ทั้งหลายที่มีวิชาเป็นเครื่องกัน
มีตัณหาเป็นเครื่องผูก ตั้งอยู่แล้วด้วยธาตุชั้นประณีต
(ปณีตาย ธาตุยา) การบังเกิดขึ้นในภพใหม่ต่อไป ย่อมมีได้
ด้วยอาการอย่างนี้.

อานนท ภพ ย่อมมีได้ด้วยอาการอย่างนี้แล.

ฉันทะ ราคะ นันทิ ตัณหา อุปายะ

และอุปาทาน ในชั้นที่ ๕ คือ เครื่องนำไปสู่ภพ ๕๕

- ปาลี ขนฺธ. ส. ๑๗/๒๓๓/๓๖๘.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์ตรัสว่า เครื่องนำไปสู่ภพ เครื่องนำไปสู่ภพ ดังนี้ ก็เครื่องนำไปสู่ภพเป็นอย่างไร และความดับไม่เหลือของเครื่องนำไปสู่ภพเป็นอย่างไร พระเจ้าข้า.

วธะ ฉันทะ (ความพอใจ) ราคะ (ความกำหนัด) นันทิ (ความเพลิน) ตัณหา (ความอยาก) อุปายะ (ความเข้าถึง) และอุปาทาน (ความถือมั่น) อันเป็นเครื่องตั้งทับเครื่องเข้าไปอาศัย และเครื่องนอนเนื่องแห่งจิต (เจตโส อธิกุฐานา-ภินิเวसानุสยา) ในรูป สิ่งเหล่านี้เราเรียกว่าเครื่องนำไปสู่ภพ ความดับไม่เหลือของเครื่องนำไปสู่ภพมิได้ เพราะความดับไม่เหลือของฉันทะ ราคะ นันทิ ตัณหา อุปายะ และอุปาทาน เหล่านี้นั่นเอง.

วธะ ฉันทะ ราคะ นันทิ ตัณหา อุปายะ และอุปาทาน อันเป็นเครื่องตั้งทับ เครื่องเข้าไปอาศัย และเครื่องนอนเนื่องแห่งจิตในเวทนา ... ในสัญญา ... ในสังขารทั้งหลาย ... ในวิญญูณ สิ่งเหล่านี้เราเรียกว่าเครื่องนำไปสู่ภพ ความดับไม่เหลือของเครื่องนำไปสู่ภพมิได้ เพราะความดับไม่เหลือของฉันทะ ราคะ นันทิ ตัณหา อุปายะ และอุปาทาน เหล่านี้นั่นเอง.

มีจิตฝังลงไปในเรื่องใด เครื่องนำไปสู่ภพใหม่ย่อมมี

๕๖

-บาลี นิทาน. ส. ๑๖/๘๐/๑๔๙.

ภิกษุทั้งหลาย ถ้าบุคคลย่อมคิด (เจตติ) ถึงสิ่งใดอยู่ ย่อมดำริ (ปกปัเปติ) ถึงสิ่งใดอยู่ และย่อมมีจิตฝังลงไป (อนุเสติ) ในสิ่งใดอยู่ สิ่งนั้นย่อมเป็นอารมณ์เพื่อการตั้งอยู่แห่งวิญญาน เมื่ออารมณ์มีอยู่ ความตั้งขึ้นเฉพาะแห่งวิญญานย่อมมี เมื่อวิญญานนั้นตั้งขึ้นเฉพาะ เจริญงอกงามแล้ว เครื่องนำไปสู่ภพใหม่ (นติ) ย่อมมี เมื่อเครื่องนำไปสู่ภพใหม่มีการมาการไป (อาคตคคิ) ย่อมมี เมื่อมีการมาการไปมี การเคลื่อน และการบังเกิดย่อมมี เมื่อการเคลื่อนและการบังเกิดมี ชาติ ชรามรณะ โสกะปริเทวะ ทุกขะโทมนัส อุปายาสะทั้งหลาย จึงเกิดขึ้นครบถ้วนต่อไป ความเกิดขึ้นพร้อมแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้ ย่อมมีด้วยอาการอย่างนี้.

ภิกษุทั้งหลาย ถ้าบุคคลย่อมไม่คิดถึงสิ่งใด ย่อมไม่ดำริถึงสิ่งใด แต่เขายังมีจิตฝังลงไปในเรื่องใดอยู่ สิ่งนั้นย่อมเป็นอารมณ์เพื่อการตั้งอยู่แห่งวิญญาน เมื่ออารมณ์มีอยู่ ความตั้งขึ้นเฉพาะแห่งวิญญานย่อมมี เมื่อวิญญานนั้นตั้งขึ้นเฉพาะ เจริญงอกงามแล้ว เครื่องนำไปสู่ภพใหม่ย่อมมี

เมื่อเครื่องนำไปสู่ภพใหม่มี การมาการไปย่อมมี เมื่อการมา
การไปมี การเคลื่อนและการบังเกิดย่อมมี เมื่อการเคลื่อน
และการบังเกิดมี ชาติ ชรามรณะ โสกะปริเทวะ ทุกขะโทมนัส
อุปายาสะทั้งหลาย จึงเกิดขึ้นครบถ้วนต่อไป ความเกิดขึ้นพร้อม
แห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้ ย่อมมีด้วยอาการอย่างนี้.

ภิกษุทั้งหลาย ก็ถ้าว่าบุคคลย่อมไม่คิดถึงสิ่งใดด้วย
ย่อมไม่ดำริถึงสิ่งใดด้วย และย่อมไม่มีจิตฝังลงไปในเรื่องใดด้วย
ในกาลใด ในกาลนั้น สิ่งนั้นย่อมไม่เป็นอารมณ์เพื่อการตั้งอยู่
แห่งวิญญานได้เลย เมื่ออารมณ์ไม่มี ความตั้งขึ้นเฉพาะแห่ง
วิญญานย่อมไม่มี เมื่อวิญญานนั้นไม่ตั้งขึ้นเฉพาะ ไม่เจริญ
งอกงามแล้ว เครื่องนำไปสู่ภพใหม่ย่อมไม่มี เมื่อเครื่องนำไปสู่
ภพใหม่ไม่มี การมาการไปย่อมไม่มี เมื่อการมาการไปไม่มี
การเคลื่อนและการบังเกิดย่อมไม่มี เมื่อการเคลื่อนและ
การบังเกิดไม่มี ชาติ ชรามรณะ โสกะปริเทวะ ทุกขะโทมนัส
อุปายาสะทั้งหลายต่อไป จึงดับสิ้น ความดับลงแห่งกองทุกข์
ทั้งสิ้นนี้ ย่อมมีด้วยอาการอย่างนี้ ดังนี้แล.

มีจิตฝังลงไปในเรื่องใด

การก้าวลงแห่งนามรูปย่อมมี

๕๗

-บาลี นิทาน. ส. ๑๖/๗๗/๑๔๗.

ภิกษุทั้งหลาย ถ้าบุคคลย่อมคิดถึงสิ่งใดอยู่ ย่อมดำริถึงสิ่งใดอยู่ และย่อมมีจิตฝังลงไปในเรื่องใดอยู่ สิ่งนั้นย่อมเป็นอารมณ์เพื่อการตั้งอยู่แห่งวิญญาณ เมื่ออารมณ์มีอยู่ ความตั้งขึ้นเฉพาะแห่งวิญญาณย่อมมี เมื่อวิญญาณนั้นตั้งขึ้นเฉพาะ เจริญงอกงามแล้ว การก้าวลงแห่งนามรูป (นามรูปสุส อวกุณฺติ) ย่อมมี เพราะมีนามรูปเป็นปัจจัย จึงมีสฬายตนะ เพราะมีสฬายตนะเป็นปัจจัย จึงมีผัสสะ เพราะมีผัสสะเป็นปัจจัย จึงมีเวทนา เพราะมีเวทนาเป็นปัจจัย จึงมีตัณหา เพราะมีตัณหาเป็นปัจจัย จึงมีอุปาทาน เพราะมีอุปาทานเป็นปัจจัย จึงมีภพ เพราะมีภพเป็นปัจจัย จึงมีชาติ เพราะมีชาติเป็นปัจจัย ชรามรณะ โสกะปริเทวะ ทุกขะ โทมนัสอุปายาสะทั้งหลาย จึงเกิดขึ้นครบถ้วน ความเกิดขึ้นพร้อมแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้ ย่อมมีด้วยอาการอย่างนี้.

ภิกษุทั้งหลาย ถ้าบุคคลย่อมไม่คิดถึงสิ่งใด ย่อมไม่ดำริถึงสิ่งใด แต่เขายังมีจิตฝังลงไปในเรื่องใดอยู่ สิ่งนั้นย่อมเป็นอารมณ์เพื่อการตั้งอยู่แห่งวิญญาณ เมื่ออารมณ์มีอยู่

ความตั้งขึ้นเฉพาะแห่งวิญญานย่อมมี เมื่อวิญญานนั้นตั้งขึ้นเฉพาะ เจริญงอกงามแล้ว การก้าวลงแห่งนามรูปย่อมมี เพราะมีนามรูปเป็นปัจจัย จึงมีสฬายตนะ ... ความเกิดขึ้นพร้อมแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้ ย่อมมีด้วยอาการอย่างนี้.

ภิกษุทั้งหลาย ก็ถ้าว่าบุคคลย่อมไม่คิดถึงสิ่งใดด้วย ย่อมไม่ดำริถึงสิ่งใดด้วย และย่อมไม่มีจิตฝังลงไปในเรื่องใดด้วย ในกาลใด ในกาลนั้น สิ่งนั้นย่อมไม่เป็นอารมณ์เพื่อการตั้งอยู่แห่งวิญญานได้เลย เมื่ออารมณ์ไม่มี ความตั้งขึ้นเฉพาะแห่งวิญญานย่อมไม่มี เมื่อวิญญานนั้นไม่ตั้งขึ้นเฉพาะ ไม่เจริญงอกงามแล้ว การก้าวลงแห่งนามรูปย่อมไม่มี เพราะมีความดับแห่งนามรูป จึงมีความดับแห่งสฬายตนะ เพราะมีความดับแห่งสฬายตนะ จึงมีความดับแห่งผัสสะ เพราะมีความดับแห่งผัสสะ จึงมีความดับแห่งเวทนา เพราะมีความดับแห่งเวทนา จึงมีความดับแห่งตัณหา เพราะมีความดับแห่งตัณหา จึงมีความดับแห่งอุปาทาน เพราะมีความดับแห่งอุปาทาน จึงมีความดับแห่งภพ เพราะมีความดับแห่งภพ จึงมีความดับแห่งชาติ เพราะมีความดับแห่งชาตินั้นแล ชรามรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกขะโทมนัส อุปายาสะทั้งหลาย จึงดับสิ้น ความดับลงแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้ ย่อมมีด้วยอาการอย่างนี้ ดังนี้แล.

มีจิตฝังลงไปในเรื่องใด

การเกิดขึ้นแห่งภพใหม่ต่อไปย่อมมี ๕๘

-บาลี นิทาน. ส. ๑๖/๗๘/๑๔๕.

ภิกษุทั้งหลาย ถ้าบุคคลยอมคิดถึงสิ่งใดอยู่ ย่อมดำริถึงสิ่งใดอยู่ และยอมมีจิตฝังลงไปในเรื่องใดอยู่ สิ่งนั้นย่อมเป็นอารมณ์เพื่อการตั้งอยู่แห่งวิญญูญาณ เมื่ออารมณ์มีอยู่ ความตั้งขึ้นเฉพาะแห่งวิญญูญาณย่อมมี เมื่อวิญญูญาณนั้นตั้งขึ้นเฉพาะ เจริญงอกงามแล้ว การเกิดขึ้นแห่งภพใหม่ต่อไป (ปุณพภูวณินพุดติ) ย่อมมี เมื่อการเกิดขึ้นแห่งภพใหม่ต่อไปมีอยู่ ชาติ ชรา มรณะ โสกะปริเทวะ ทุกขะโทมนัส อุปายาสะทั้งหลายจึงเกิดขึ้นครบถ้วนต่อไป ความเกิดขึ้นพร้อมแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้ ย่อมมีด้วยอาการอย่างนี้.

ภิกษุทั้งหลาย ถ้าบุคคลยอมไม่คิดถึงสิ่งใด ย่อมไม่ดำริถึงสิ่งใด แต่เขายังมีจิตฝังลงไปในเรื่องใดอยู่ สิ่งนั้นย่อมเป็นอารมณ์เพื่อการตั้งอยู่แห่งวิญญูญาณ เมื่ออารมณ์มีอยู่ ความตั้งขึ้นเฉพาะแห่งวิญญูญาณย่อมมี เมื่อวิญญูญาณนั้นตั้งขึ้นเฉพาะ เจริญงอกงามแล้ว การเกิดขึ้นแห่งภพใหม่ต่อไปย่อมมี เมื่อการเกิดขึ้นแห่งภพใหม่ต่อไปมีอยู่ ชาติ ชรา มรณะ โสกะปริเทวะ ทุกขะโทมนัส อุปายาสะทั้งหลาย จึงเกิดขึ้น

ครบถ้วนต่อไป ความเกิดขึ้นพร้อมแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้ ย่อมมีด้วยอาการอย่างนี้.

ภิกษุทั้งหลาย ก็ถ้าว่าบุคคลย่อมไม่คิดถึงสิ่งใดด้วย ย่อมไม่ดำริถึงสิ่งใดด้วย และย่อมไม่มีจิตฝังลงในสิ่งใดด้วย ในกาลใด ในกาลนั้น สิ่งนั้นย่อมไม่เป็นอารมณ์เพื่อการตั้งอยู่ แห่งวิญญานได้เลย เมื่ออารมณ์ไม่มี ความตั้งขึ้นเฉพาะแห่ง วิญญานย่อมไม่มี เมื่อวิญญานนั้นไม่ตั้งขึ้นเฉพาะ ไม่เจริญ งามแล้ว การเกิดขึ้นแห่งภพใหม่ต่อไปย่อมไม่มี เมื่อ การเกิดขึ้นแห่งภพใหม่ต่อไปไม่มีชาติ ชรามरण โสกะ ปริเทวะ ทุกขะโทมนัส อุปายาสะทั้งหลายต่อไป จึงดับสิ้น ความดับลงแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้ ย่อมมีด้วยอาการอย่างนี้ ดังนี้แล.

ข้อปฏิบัติเพื่อความ เป็น จริยบุคคล

อานิสงส์ของธรรม ๔ ประการ

๕๙

– บาลี มหาวาร. ส. ๑๗/๕๑๖/๑๖๓๔., – บาลี จตุกก. อ. ๒๑/๓๓๒/๒๔๘.

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๔ ประการเหล่านี้ อันบุคคล
เจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อกระทำให้แจ้ง
ซึ่งโสดาปัตติผล ๔ ประการอะไรบ้าง คือ

- (๑) การคบสัตบุรุษ (สปุริสสเสว)
- (๒) การฟังสัทธรรม (สัทธมมสุสวน)
- (๓) การกระทำไว้ในใจโดยแยบคาย (โยนิโสมนสิการ)
- (๔) การปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม (ธมฺมานุธมฺม-
ปฏิบัติ)

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๔ ประการเหล่านี้แล อันบุคคล
เจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อกระทำให้แจ้ง
ซึ่งโสดาปัตติผล.

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๔ ประการเหล่านี้ อันบุคคล
เจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อกระทำให้แจ้ง
ซึ่งสกทาคามีผล ๔ ประการอะไรบ้าง คือ การคบสัตบุรุษ
การฟังสัทธรรม การกระทำไว้ในใจโดยแยบคาย การปฏิบัติ
ธรรมสมควรแก่ธรรม.

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๔ ประการเหล่านี้แล อันบุคคล
เจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อกระทำให้แจ้ง
ซึ่งสกทาคามีผล.

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๔ ประการเหล่านี้ อันบุคคล
เจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อกระทำให้แจ้ง
ซึ่งอนาคามีผล ๔ ประการอะไรบ้างคือ การคบสัตบุรุษ
การฟังสัทธรรม การกระทำไว้ในใจโดยแยบคาย การปฏิบัติ
ธรรมสมควรแก่ธรรม.

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๔ ประการเหล่านี้แล อันบุคคล
เจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อกระทำให้แจ้ง
ซึ่งอนาคามีผล.

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๔ ประการเหล่านี้ อันบุคคล
เจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อกระทำให้
แจ้งซึ่งอรหัตตผล ๔ ประการอะไรบ้าง คือ การคบสัตบุรุษ
การฟังสัทธรรม การกระทำไว้ในใจโดยแยบคาย การปฏิบัติ
ธรรมสมควรแก่ธรรม.

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๔ ประการเหล่านี้แล อันบุคคล
เจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อกระทำให้แจ้ง
ซึ่งอรหัตตผล.

ภิกษุทั้งหลาย ธรรมทั้งหลาย ๔ ประการเหล่านี้ เป็นไป
เพื่อได้เฉพาะซึ่งปัญญา (ปัญญาปฏิลาภ) ๔ ประการอะไรบ้าง
คือ การคบสัตบุรุษ การฟังสัทธรรม การกระทำไว้ในใจ
โดยแยบคาย การปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม.

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๔ ประการเหล่านี้แล เป็นไปพร้อม
เพื่อได้เฉพาะซึ่งปัญญา.

[ธรรม ๔ ประการเหล่านี้เป็นหลักธรรมที่สำคัญ เพราะได้ตรัสไว้ในบาลีแห่งอื่นอีกหลายพระสูตร ดังนี้

เป็นธรรมที่มีอุปการะมากแก่มนุษย์ (มนุสฺสกุตพุทฺทการ)
(-บาลี จตุกก. อ. ๒๑/๓๓๒/๒๔๙.)

เป็นองค์คุณเครื่องให้อิทธิพลแห่งพระนิพพาน (โสตา-
ปัตตยงฺค) (-บาลี มหาวาร. ส. ๑๙/๔๓๔/๑๔๒๙.)

เป็นเครื่องให้มีความเจริญแห่งปัญญา (ปัญฺณาวุฑฺฒิ)
(-บาลี มหาวาร. ส. ๑๙/๕๑๗/๑๖๓๙.)

เป็นเครื่องให้มีความไพบุลย์แห่งปัญญา (ปัญฺณาเวปฺุลล)
(-บาลี มหาวาร. ส. ๑๙/๕๑๗/๑๖๔๐.)

เป็นเครื่องให้มีปัญญาอันใหญ่หลวง (มหาปัญฺณตา)
(-บาลี มหาวาร. ส. ๑๙/๕๑๘/๑๖๔๑.)

เป็นเครื่องให้มีปัญญาอันหนาแน่น (ปฺุฏฺฐปัญฺณตา) (-บาลี
มหาวาร. ส. ๑๙/๕๑๘/๑๖๔๒.)

เป็นเครื่องให้มีปัญญาอันไพบุลย์ (วิปฺุลปัญฺณตา) (-บาลี
มหาวาร. ส. ๑๙/๕๑๘/๑๖๔๓.)

เป็นเครื่องให้มีปัญญาอันลึกซึ้ง (คมฺภีรปัญฺณตา) (-บาลี
มหาวาร. ส. ๑๙/๕๑๘/๑๖๔๔.)

เป็นเครื่องให้มีปัญญาอันหาประมาณมิได้ (อปฺปมตฺต-
ปัญฺณตา) (-บาลี มหาวาร. ส. ๑๙/๕๑๘/๑๖๔๕.)

เป็นเครื่องให้มีปัญญาเสมอนแผ่นดิน (ภุริปัญฺดา)
(-บาลี มหาวาร. ส. ๑๙/๕๑๘/๑๖๔๖.)

เป็นเครื่องให้มีปัญญามาก (ปัญฺดาพาหุลาย) (-บาลี
มหาวาร. ส. ๑๙/๕๑๘/๑๖๔๗.)

เป็นเครื่องให้เป็นผู้มีปัญญาล้ำพลัน (สิขปัญฺดา) (-บาลี
มหาวาร. ส. ๑๙/๕๑๘/๑๖๔๘.)

เป็นเครื่องให้เป็นผู้มีปัญญาไว (ลหุปัญฺดา) (-บาลี
มหาวาร. ส. ๑๙/๕๑๘/๑๖๔๙.)

เป็นเครื่องให้เป็นผู้มีปัญญาอันร่าเริง (หาสปญฺดา)
(-บาลี มหาวาร. ส. ๑๙/๕๑๘/๑๖๕๐.)

เป็นเครื่องให้เป็นผู้มีปัญญาเล่น (ชวนปัญฺดา) (-บาลี
มหาวาร. ส. ๑๙/๕๑๘/๑๖๕๑.)

เป็นเครื่องให้เป็นผู้มีปัญญาคมกล้า (ติคุขปัญฺดา)
(-บาลี มหาวาร. ส. ๑๙/๕๑๘/๑๖๕๒.)

เป็นเครื่องให้เป็นผู้มีปัญญาเครื่องเจาะแทง (นิพเพธิก-
ปัญฺดา) (-บาลี มหาวาร. ส. ๑๙/๕๑๘/๑๖๕๓.)]

ละธรรม ๕ อย่าง ได้ความเป็นอริยบุคคล

๖๐

-บาลี ปญจก. อ. ๒๒/๓๐๗/๒๕๙.

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่ละธรรม ๕ ประการ ไม่ควร
เพื่อบรรลุปฐมฌาน ธรรม ๕ ประการอะไรบ้าง คือ

- (๑) ความตระหนี่ที่อยู่ (๒) ความตระหนี่สกุล
- (๓) ความตระหนี่ลาภ (๔) ความตระหนี่วรรณะ
- (๕) ความเป็นคนอกตัญญูกตเวที

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่ละธรรม ๕ ประการเหล่านี้แล
ไม่ควรเพื่อบรรลุปฐมฌาน.

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่ละธรรม ๕ ประการ ไม่ควรเพื่อ
บรรลุตติยฌาน ... ตติยฌาน ... จตุตถฌาน ... ไม่ควรเพื่อ
ทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล ... สกทาคามีผล ... อนาคามีผล ...
อรหัตตผล ธรรม ๕ ประการอะไรบ้าง คือ

- (๑) ความตระหนี่ที่อยู่ (๒) ความตระหนี่สกุล
- (๓) ความตระหนี่ลาภ (๔) ความตระหนี่วรรณะ
- (๕) ความเป็นคนอกตัญญูกตเวที

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่ละธรรม ๕ ประการเหล่านี้แล
ไม่ควรเพื่อให้แจ้งซึ่งอรหัตตผล.

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุละธรรม ๕ ประการได้ ควรเพื่อบรรลุปฐมฌาน ธรรม ๕ ประการอะไรบ้าง คือ

- (๑) ความตระหนี่ที่อยู่ (๒) ความตระหนี่สกุล
- (๓) ความตระหนี่ลาภ (๔) ความตระหนี่วรรณะ
- (๕) ความเป็นคนอกตัญญูกตเวที

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุละธรรม ๕ ประการเหล่านี้ได้ ควรเพื่อบรรลุปฐมฌาน.

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุละธรรม ๕ ประการได้ ควรเพื่อบรรลุทุติยฌาน ... ตติยฌาน ... จตุตถฌาน ... ควรเพื่อให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล ... สกทาคามีผล ... อนาคามีผล ... อรหัตตผล ธรรม ๕ ประการอะไรบ้าง คือ

- (๑) ความตระหนี่ที่อยู่ (๒) ความตระหนี่สกุล
- (๓) ความตระหนี่ลาภ (๔) ความตระหนี่วรรณะ
- (๕) ความเป็นคนอกตัญญูกตเวที

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุละธรรม ๕ ประการเหล่านี้ได้ ควรเพื่อให้แจ้งซึ่งอรหัตตผล.

(ในสูตรอื่น ได้ตรัสโดยนัยเดียวกันนี้ ต่างกันเฉพาะในข้อที่ ๕ โดยตรัสว่าเป็น ความตระหนี่ธรรม - บาลี ญจก. อ. ๒๒/๓๐๒/๒๕๗. - ผู้รวบรวม)

ผลของการพิจารณาเห็นสังขาร โดยความไม่เที่ยง

๖๑

- ภาลี ฉกฺก. อ. ๒๒/๔๙๑/๓๖๙.

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้พิจารณาเห็นสังขารใดๆ โดยความเป็นของเที่ยง จะเป็นผู้ประกอบด้วยขันติที่สมควร (อนุโลมิกาย ขนฺติยา) ข้อนั้นย่อมไม่เป็นอย่างที่จะมีได้ เธอไม่ประกอบด้วยขันติที่สมควรแล้ว จะก้าวลงสู่หนทางแห่งความถูกต้อง (สมฺมุตตนิยาม) ข้อนั้นย่อมไม่เป็นอย่างที่จะมีได้ เมื่อไม่ก้าวลงสู่หนทางแห่งความถูกต้องแล้ว จะกระทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล สกทาคามีผล อนาคามีผล หรืออรหัตตผล ข้อนั้นย่อมไม่เป็นอย่างที่จะมีได้.

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้พิจารณาเห็นสังขารทั้งปวงโดยความเป็นของไม่เที่ยง จะเป็นผู้ประกอบด้วยขันติที่สมควร ข้อนั้นย่อมเป็นอย่างที่จะมีได้ เธอประกอบด้วยขันติที่สมควรแล้ว จะก้าวลงสู่หนทางแห่งความถูกต้อง (สมฺมุตตนิยาม) ข้อนั้นย่อมเป็นอย่างที่จะมีได้ เมื่อก้าวลงสู่หนทางแห่งความถูกต้องแล้ว จะกระทำให้แจ้งซึ่ง โสดาปัตติผล สกทาคามีผล อนาคามีผล หรืออรหัตตผล ข้อนั้นย่อมเป็นอย่างที่จะมีได้.

ผลของการพิจารณาเห็นสังขาร โดยความเป็นทุกข์

๖๒

-บาลี ญก. อ. ๒๒/๔๔๒/๓๗๐.

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้พิจารณาเห็นสังขารใดๆ โดยความเป็นสุข จะเป็นผู้ประกอบด้วยขันติที่สมควร ข้อนั้นย่อมไม่เป็นอย่างที่จะมีได้ เธอไม่ประกอบด้วยขันติที่สมควรแล้ว จะก้าวลงสู่หนทางแห่งความถูกต้อง ข้อนั้นย่อมไม่เป็นอย่างที่จะมีได้ เมื่อไม่ก้าวลงสู่หนทางแห่งความถูกต้องแล้ว จะกระทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล สกทาคามีผล อนาคามีผล หรืออรหัตตผล ข้อนั้นย่อมไม่เป็นอย่างที่จะมีได้.

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้พิจารณาเห็นสังขารทั้งปวงโดยความเป็นทุกข์ จะเป็นผู้ประกอบด้วยขันติที่สมควร ข้อนั้นย่อมเป็นอย่างที่จะมีได้ เธอประกอบด้วยขันติที่สมควรแล้ว จะก้าวลงสู่หนทางแห่งความถูกต้อง ข้อนั้นย่อมเป็นอย่างที่จะมีได้ เมื่อก้าวลงสู่หนทางแห่งความถูกต้องแล้ว จะกระทำให้แจ้งซึ่ง โสดาปัตติผล สกทาคามีผล อนาคามีผล หรืออรหัตตผล ข้อนั้นย่อมเป็นอย่างที่จะมีได้.

ผลของการพิจารณาเห็นธรรม โดยความเป็นอนัตตา

๖๓

-บาลี ญก. อ. ๒๒/๔๙๒/๓๗๑.

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้พิจารณาเห็นธรรมใดๆ โดยความเป็นอนัตตา จะเป็นผู้ประกอบด้วยขันติที่สมควร ข้อนั้นย่อมไม่เป็นอย่างที่จะมีได้ เธอไม่ประกอบด้วยขันติที่สมควรแล้ว จะก้าวลงสู่หนทางแห่งความถูกต้อง ข้อนั้นย่อมไม่เป็นอย่างที่จะมีได้ เมื่อไม่ก้าวลงสู่หนทางแห่งความถูกต้องแล้ว จะกระทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล สกทาคามีผล อนาคามีผล หรืออรหัตตผล ข้อนั้นย่อมไม่เป็นอย่างที่จะมีได้.

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้พิจารณาเห็นธรรมทั้งปวงโดยความเป็นอนัตตา จะเป็นผู้ประกอบด้วยขันติที่สมควร ข้อนั้นย่อมเป็นอย่างที่จะมีได้ เธอประกอบด้วยขันติที่สมควรแล้ว จะก้าวลงสู่หนทางแห่งความถูกต้อง ข้อนั้นย่อมเป็นอย่างที่จะมีได้ เมื่อก้าวลงสู่หนทางแห่งความถูกต้องแล้ว จะกระทำให้แจ้งซึ่ง โสดาปัตติผล สกทาคามีผล อนาคามีผล หรืออรหัตตผล ข้อนั้นย่อมเป็นอย่างที่จะมีได้.

ผลของการพิจารณาเห็นนิพพาน โดยความเป็นสุข

๖๕

- บาลี ญก. อ. ๒๒/๔๙๒/๓๗๒.

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้พิจารณาเห็นนิพพานโดยความเป็นทุกข์ จะเป็นผู้ประกอบด้วยขันติที่สมควร ข้อนั้นย่อมไม่เป็นอย่างที่จะมีได้ เธอไม่ประกอบด้วยขันติที่สมควรแล้ว จะก้าวลงสู่หนทางแห่งความถูกต้อง ข้อนั้นย่อมไม่เป็นอย่างที่จะมีได้ เมื่อไม่ก้าวลงสู่หนทางแห่งความถูกต้องแล้ว จะกระทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล สกทาคามีผล อนาคามีผล หรืออรหัตตผล ข้อนั้นย่อมไม่เป็นอย่างที่จะมีได้.

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้พิจารณาเห็นนิพพานโดยความเป็นสุข จะเป็นผู้ประกอบด้วยขันติที่สมควร ข้อนั้นย่อมเป็นอย่างที่จะมีได้ เธอประกอบด้วยขันติที่สมควรแล้ว จะก้าวลงสู่หนทางแห่งความถูกต้อง ข้อนั้นย่อมเป็นอย่างที่จะมีได้ เมื่อก้าวลงสู่หนทางแห่งความถูกต้องแล้ว จะกระทำให้แจ้งซึ่ง โสดาปัตติผล สกทาคามีผล อนาคามีผล หรืออรหัตตผล ข้อนั้นย่อมเป็นอย่างที่จะมีได้.

การเห็นเพื่อละสังโยชน์

๖๕

-บาลี สฬา. ส. ๑๘/๓๗/๕๗.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อบุคคลรู้้อย่างไร เห็นอยู่อย่างไร
จึงจะละสังโยชน์ได้.

ภิกษุ เมื่อบุคคลรู้้อยู่ เห็นอยู่ ซึ่งตาโดยความเป็น
ของไม่เที่ยง ย่อมละสังโยชน์ได้.

เมื่อบุคคลรู้้อยู่ เห็นอยู่ ซึ่งรูปทั้งหลาย ...

เมื่อบุคคลรู้้อยู่ เห็นอยู่ ซึ่งจักขุวิญญาณ ...

เมื่อบุคคลรู้้อยู่ เห็นอยู่ ซึ่งจักขุสัมผัส ...

เมื่อบุคคลรู้้อยู่ เห็นอยู่ ซึ่งสุขเวทนา ทุกขเวทนา
หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัย
โดยความเป็นของไม่เที่ยง ย่อมละสังโยชน์ได้.

ภิกษุ เมื่อบุคคลรู้้อยู่ เห็นอยู่ ซึ่งหู ... ซึ่งเสียงทั้งหลาย
... ซึ่งโสตวิญญาณ ... ซึ่งโสตสัมผัส ... ซึ่งสุขเวทนา
ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะโสตสัมผัส
เป็นปัจจัย โดยความเป็นของไม่เที่ยง ย่อมละสังโยชน์ได้.

ภิกษุ เมื่อบุคคลรู้้อยู่ เห็นอยู่ ซึ่งจมูก ... ซึ่งกลิ่นทั้งหลาย
... ซึ่งฆานวิญญาณ ... ซึ่งฆานสัมผัส ... ซึ่งสุขเวทนา
ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะฆานสัมผัส
เป็นปัจจัย โดยความเป็นของไม่เที่ยง ย่อมละสังโยชน์ได้.

ภิกษุ เมื่อบุคคลรู้อยู่ เห็นอยู่ ซึ่งล้น ... ซึ่งรสทั้งหลาย ... ซึ่งชีวหาวิญญาณ ... ซึ่งชีวหาสัมผัส ... ซึ่งสุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะชีวหาสัมผัสเป็นปัจจัย โดยความเป็นของไม่เที่ยง ย่อมละสังโยชนได้.

ภิกษุ เมื่อบุคคลรู้อยู่ เห็นอยู่ ซึ่งกาย ... ซึ่งโณฏฐัพพะทั้งหลาย ... ซึ่งกายวิญญาณ ... ซึ่งกายสัมผัส ... ซึ่งสุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะกายสัมผัสเป็นปัจจัย โดยความเป็นของไม่เที่ยง ย่อมละสังโยชนได้.

ภิกษุ เมื่อบุคคลรู้อยู่ เห็นอยู่ ซึ่งใจ ... ซึ่งธรรมทั้งหลาย ... ซึ่งมโนวิญญาณ ... ซึ่งมโนสัมผัส ... ซึ่งสุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย โดยความเป็นของไม่เที่ยง ย่อมละสังโยชนได้.

ภิกษุ เมื่อบุคคลรู้อยู่อย่างนี้ เห็นอยู่อย่างนี้แล ย่อมละสังโยชนได้.

(ในสูตรอื่นตรัสว่า เมื่อรู้อยู่ เห็นอยู่ซึ่งธรรมเหล่านี้ โดยความเป็นอนัตตา สังโยชนจึงจะถึงความเพิกถอน -บาลี สฬา. ส. ๑๘/๓๘/๕๘. -ผู้รวบรวม)

การเห็นเพื่อละอนุสัย

๖๖

-บาลี สฬา. ส. ๑๘/๓๗/๖๑.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อบุคคลรู้้อยู่อย่างไร เห็นอยู่อย่างไร
จึงจะละอนุสัยได้.

ภิกษุ เมื่อบุคคลรู้้อยู่ เห็นอยู่ ซึ่งตาโดยความเป็น
ของไม่เที่ยง ย่อมละอนุสัยได้.

เมื่อบุคคลรู้้อยู่ เห็นอยู่ ซึ่งรูปทั้งหลาย

เมื่อบุคคลรู้้อยู่ เห็นอยู่ ซึ่งจักขุวิญญาณ

เมื่อบุคคลรู้้อยู่ เห็นอยู่ ซึ่งจักขุสัมผัส

เมื่อบุคคลรู้้อยู่ เห็นอยู่ ซึ่งสุขเวทนา ทุกขเวทนา
หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัย
โดยความเป็นของไม่เที่ยง ย่อมละอนุสัยได้.

(ในกรณีแห่งธรรมหมวด หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ก็มีข้อความ
อย่างเดียวกัน)

ภิกษุ บุคคลรู้้อยู่อย่างนี้ เห็นอยู่อย่างนี้แล ย่อมละ
อนุสัยได้.

(ในสูตรอื่นตรัสว่า เมื่อรู้้อยู่ เห็นอยู่ซึ่งธรรมเหล่านี้ โดยความ
เป็นอนัตตา อนุสัยจึงจะถึงความเพิกถอน -บาลี สฬา. ส. ๑๘/๓๙/๖๒.
-ผู้รวบรวม)

การเห็นเพื่อละอาสวะ

๖๗

-บาลี สฬา. ส. ๑๘/๓๘/๕๙.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อบุคคลรู้้อยู่อย่างไร เห็นอยู่อย่างไร
จึงจะละอาสวะได้.

ภิกษุ เมื่อบุคคลรู้้อยู่ เห็นอยู่ ซึ่งตาโดยความเป็น
ของไม่เที่ยง ย่อมละอาสวะได้.

เมื่อบุคคลรู้้อยู่ เห็นอยู่ ซึ่งรูปทั้งหลาย

เมื่อบุคคลรู้้อยู่ เห็นอยู่ ซึ่งจักขุวิญญาณ

เมื่อบุคคลรู้้อยู่ เห็นอยู่ ซึ่งจักขุสัมผัส

เมื่อบุคคลรู้้อยู่ เห็นอยู่ ซึ่งสุขเวทนา ทุกขเวทนา
หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัย
โดยความเป็นของไม่เที่ยง ย่อมละอาสวะได้.

(ในกรณีแห่งธรรมหมวด หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ก็มีข้อความ
อย่างเดียวกัน)

ภิกษุ บุคคลรู้้อยู่อย่างนี้ เห็นอยู่อย่างนี้แล ย่อมละ
อาสวะได้.

(ในสูตรอื่นตรัสว่า เมื่อรู้้อยู่ เห็นอยู่ซึ่งธรรมเหล่านี้ โดยความ
เป็นอนัตตา อาสวะจึงจะถึงความเพิกถอน -บาลี สฬา. ส. ๑๘/๓๘/๖๐.
-ผู้รวบรวม)

การเห็นเพื่อละอวิชชา

๖๘

-บาลี สฬา. ส. ๑๘/๓๗/๕๖.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อบุคคลรู้้อยู่อย่างไร เห็นอยู่อย่างใด
จึงจะละอวิชชาได้ วิชชาจึงจะเกิดขึ้น.

ภิกษุ เมื่อบุคคลรู้้อยู่ เห็นอยู่ ซึ่งตาโดยความเป็น
ของไม่เที่ยง ย่อมละอวิชชาได้ วิชชาย่อมเกิดขึ้น.

เมื่อบุคคลรู้้อยู่ เห็นอยู่ ซึ่งรูปทั้งหลาย

เมื่อบุคคลรู้้อยู่ เห็นอยู่ ซึ่งจักขุวิญญาณ

เมื่อบุคคลรู้้อยู่ เห็นอยู่ ซึ่งจักขุสัมผัส

เมื่อบุคคลรู้้อยู่ เห็นอยู่ ซึ่งสุขเวทนา ทุกขเวทนา
หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัย
โดยความเป็นของไม่เที่ยง ย่อมละอวิชชาได้ วิชชาย่อมเกิดขึ้น.

(ในกรณีแห่งธรรมหมวด หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ก็มีข้อความ
อย่างเดียวกัน)

ภิกษุ เมื่อบุคคลรู้้อยู่อย่างนี้ เห็นอยู่อย่างนี้แล
ย่อมละอวิชชาได้ วิชชาย่อมเกิดขึ้น.

เหตุสำเร็จตามความปรารถนา

๖๙

-บาลี ม. ๑๒/๕๘/๗๓.

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเป็นผู้มีศีลอันสมบูรณ์ มีปาติโมกข์อันสมบูรณ์อยู่เถิด จงเป็นผู้สำรวมด้วยความสำรวมในปาติโมกข์ ถึงพร้อมด้วยมารยาทและโคจรอยู่เถิด จงเป็นผู้มีปกติเห็นภัยในโทษทั้งหลาย แม้มีประมาณน้อย สมาทานศึกษาในสิกขาบททั้งหลายเถิด.

ภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุจะพึงหวังว่า ขอเราพึงเป็นที่รักเป็นที่ชอบใจ เป็นที่เคารพ และเป็นผู้ควรยกย่องของเพื่อน สพรหมจารีทั้งหลายเถิดดังนี้ ภิกษุนั้น พึงกระทำให้บริบูรณ์ในศีล หมั่นประกอบธรรมอันเป็นเครื่องสงบแห่งใจในภายใน ไม่เหินห่างจากฌาน ประกอบด้วยวิปัสสนา และให้วัตรของผู้อยู่สุญญาการเจริญอกงาม.

ภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุจะพึงหวังว่า ขอเราพึงได้จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริวารเถิดดังนี้ ...

ภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุจะพึงหวังว่า เราบริโภคน้ำจืด บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริวารของเทวดาหรือมนุษย์เหล่าใด ลักการะเหล่านั้นของเทวดาและมนุษย์เหล่านั้นพึงมีผลใหญ่ มีอานิสงส์ใหญ่เถิด ดังนี้ ...

ภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุจะพึงหวังว่า ญาติและ
สายโลหิตของเราเหล่าใด ล่วงลับทำกาละไปแล้ว มีจิตเลื่อมใส
ระลึกถึงอยู่ ความระลึกถึงด้วยจิตอันเลื่อมใสของญาติและ
สายโลหิตเหล่านั้น พึงมีผลใหญ่ มีอานิสงส์ใหญ่เกิด ดังนี้ ...

ภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุจะพึงหวังว่า เราพึงเป็นผู้ข่ม
ความไม่ยินดีและความยินดีได้ อன்ற ความไม่ยินดีไม่พึง
ครอบงำเราได้ เราพึงครอบงำย่ำยี ความไม่ยินดีที่เกิดขึ้นอยู่
ได้เกิดดังนี้ ...

ภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุจะพึงหวังว่า เราพึงเป็นผู้ข่ม
ความกลัวและความขลาดได้ อன்ற ความกลัวและความขลาด
อย่าพึงครอบงำเราได้เลย เราพึงครอบงำย่ำยี ความกลัวและ
ความขลาดที่เกิดขึ้นอยู่ได้เกิด ดังนี้ ...

ภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุจะพึงหวังว่า เราพึงเป็นผู้ได้
ตามความปรารถนา ได้ไม่ยาก ได้ไม่ลำบาก ซึ่งฉนททั้ง ๔
อันเกิดขึ้นเพราะจิตอันยิ่ง เป็นธรรมเครื่องอยู่เป็นสุขใน
ปัจจุบันเกิด ดังนี้ ...

ภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุจะพึงหวังว่า เราพึงถูกต้อง
ด้วยกายซึ่งวิโมกข์อันสงบ อันไม่มีรูป เพราะก้าวล่วงรูปเสียได้
แล้วอยู่เกิด ดังนี้ ...

ภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุจะพึงหวังว่า เพราะสังโยชน์ ๓ ล้นไป เราพึงเป็นโสดาบัน มีความไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยง จะตรัสรู้ได้ในกาลเบื้องหน้าเถิด ดังนี้ ...

ภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุจะพึงหวังว่า เพราะสังโยชน์ ๓ ล้นไป และเพราะราคะ โทสะ โมหะเบาบาง เราพึงเป็นสกทาคามี จะมาสู่โลกนี้อีกครั้งเดียวเท่านั้น แล้วจะทำให้สุดแห่งทุกข์ได้เถิด ดังนี้ ...

ภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุจะพึงหวังว่า เพราะโอรัมภาคียสังโยชน์ ๕ ล้นไป เราพึงเป็นโอบปาติกะ จะปรินิพพานในที่นั้น มีอันไม่กลับจากโลกนั้นเป็นธรรมดาเถิด ดังนี้ ...

ภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุจะพึงหวังว่า เราพึงบรรลุอิทธิวิธีหลายประการ ...

ภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุจะพึงหวังว่า เราพึงได้ยินเสียงทั้ง ๒ ชนิด คือ เสียงทิพย์และเสียงมนุษย์ ...

ภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุจะพึงหวังว่า เราพึงกำหนดรู้ใจของสัตว์อื่น ของบุคคลอื่นด้วยใจ ...

ภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุจะพึงหวังว่า เราพึงระลึกชาติก่อนได้เป็นอันมาก ...

ภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุจะพึงหวังว่า เราพึงเห็น
หมู่สัตว์ที่กำลังจุติ กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี
มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์
ล่วงจักขุของมนุษย์

ภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุจะพึงหวังว่า เราพึงทำให้แจ้ง
ซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะความสิ้นไป
แห่งอาสวะทั้งหลาย ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบันเข้าถึงอยู่
เกิดดังนี้ ภิกษุนั้น พึงเป็นผู้กระทำให้บริบูรณ์ในศีล หมั่น
ประกอบธรรมอันเป็นเครื่องสงบแห่งใจในภายใน ไม่เห็นห่าง
จากฌาน ประกอบด้วยวิปัสสนา และให้วัตรของผู้อยู่สุญญาคาร
เจริญงอกงาม.

คำใด ที่เรากล่าวแล้วว่า ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย
จงเป็นผู้มีศีลอันสมบูรณ์ มีปาติโมกข์อันสมบูรณ์อยู่เกิด
จงเป็นผู้สำรวมด้วยความสำรวมในปาติโมกข์ ถึงพร้อมด้วย
มารยาทและโคจรอยู่เกิด จงเป็นผู้มีปกติเห็นภัยในโทษ
ทั้งหลายแม้มีประมาณน้อย สมาทานศึกษาในสิกขาบท
ทั้งหลายเกิด ดังนี้ คำนั้น อันเราอาศัยอำนาจประโยชน์นี้
จึงได้กล่าวแล้ว.

บทสรุป

- ๑.) ราคะ โทสะ โมหะ ในส่วนใดของกามภพที่สกทาคามี
ยังต้องทำลาย (ละ)
- ๒.) สกทาคามี คือ ผู้ยังต้องมาสู่โลกนี้อีกครั้งเดียวนั้น
คือ โลกส่วนใด

- สกทาคามียังต้องมาสู่กามภพเพราะยังไม่พราวจากกาม
แต่เป็นผู้เริ่มทำลายกาม

-บุคคล ๓ จำพวก ที่ยังประกอบแล้วด้วยกามโยคะ
(กามโยคยตุโต) และภวโยคะ (ภวโยคยตุโต) เป็นอาคามี (เหตุที่
ต้องกลับสู่กามภพ) บทที่ ๙ หน้า ๒๐.

-บุคคล ๔ จำพวก ที่ยังละโอรัมภาคิยสังโยชนไม่ได้
(โอรัมภาคิยานิ สลฺโลชนานิ อปฺปทีนานิ) คือ เริ่มทำลายกามแต่ยัง
ทำลายได้ไม่หมด บทที่ ๗ หน้า ๑๖.

-สกทาคามี เปรียบได้กับบุคคลตกน้ำ ที่เป็นพวก
ว่ายน้ำหาฝั่ง (เป็นผู้ทำลายกามโดยลักษณะอุปมาอินทรีย์ ๕ ที่แก่กล้า
กว่าโสตาบัน) บทที่ ๓ หน้า ๗, บทที่ ๕ หน้า ๑๓.

-โสตาบัน เปรียบได้กับบุคคลตกน้ำ ที่เป็นพวก
ลอยตัวและเห็นฝั่ง แต่ยังไม่ได้อาศัยฝั่ง บทที่ ๓ หน้า ๗.

- อินทรีย์ ๕ ของสกทาคามี แก่กล้ากว่าอินทรีย์ ๕ ของโสตาบัน
ประเภทเอกพีชี ซึ่งมาสู่ภพมนุษย์คราวเดียว บทที่ ๖
หน้า ๑๔, บทที่ ๑๓ หน้า ๒๗.

- กามที่ดีกว่า ประณีตกว่า กามของมนุษย์ คือ กามอันเป็นทิพย์ (ทิพพา กาม) แต่สกทาคามียังไม่ถึงการหมดกาม บทที่ ๒๙ หน้า ๗๓, บทที่ ๙ หน้า ๒๐.
- ภพที่สกทาคามีไปไม่ได้
 - ผู้สิ้นสังโยชน์ ๓ พ้นแล้วจาก นรก กำเนิดเดรัจฉาน เปรตวิสัย บทที่ ๑๓ หน้า ๒๗, บทที่ ๑๔ หน้า ๓๑.
 - รูปภพ และอรุภพ ไปไม่ได้ เพราะเป็นผู้ทำพ้อประมาณในสมาธิ และยังไม่พราวจากกาม ยังต้องเป็นอาคามี บทที่ ๙ หน้า ๒๐, บทที่ ๑๐ หน้า ๒๑, บทที่ ๑๖ หน้า ๓๗, บทที่ ๑๘ หน้า ๔๖, บทที่ ๑๙ หน้า ๕๐.
- ตัวอย่างของภพที่สกทาคามีมาเกิด
 - เทวดาชั้นดุสิต ในมิกสาลาสูตฺร บทที่ ๔ หน้า ๑๑.
- เมื่อตัดภพที่สกทาคามีไปไม่ได้ ออก ด้วยเหตุของสังโยชน์ที่ละได้ และกำลังของอินทรีย์ ๕ ที่แก่กล้ากว่าเอกพีชี รวมถึงกำลังของอินทรีย์ ๕ ในส่วนของการเป็นผู้ทำพ้อประมาณในสมาธิ จึงทำให้กรอบของความน่าจะเป็นไปได้ของการมาสู่โลกนี้อีกครั้งเดียว ที่สกทาคามีจะมาเกิดได้ คือ กลุ่มของเทวดาในกามภพ (ซึ่งเป็นส่วนของกามอันเป็นทิพย์ ในกามภพ ที่สกทาคามีกำลังเริ่มละสังโยชน์ในส่วนนี้ จนกระทั่งราคะ โทสะ และโมหะสิ้นไป)

หมายเหตุ นอกจากพระสูตรที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้แล้ว พระศาสดายังได้ตรัสถึงข้อปฏิบัติเพื่อการละสังโยชน์ และธรรมะที่เกี่ยวกับสกทาคามีไว้อีกมาก คณะงานธัมมะฯ ได้รวบรวมมาไว้เพียงบางส่วนเท่านั้น ผู้สนใจสามารถศึกษาเพิ่มเติมได้จาก หนังสือ พุทธวจน-หมวดธรรม เล่ม ๑-๑๗ / แอปพลิเคชัน ตรวจหาและเทียบเคียงพุทธวจนจากพระไตรปิฎก (E-Tipitaka) และจากพระไตรปิฎก.

ขอนอบน้อมแด่
ตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธะ
พระองค์นั้นด้วยเศียรเกล้า

ศกคศสวโก

(สาวกตถาคต)

คณะงานธัมมะ วัดนาป่าพง

(กลุ่มอาสาสมัครพุทธวจน-หมวดธรรม)

หากมีความประสงค์รับสื่อ พุทธวจน เพื่อนำไปศึกษา
หรือนำไปแจกเป็นธรรมทาน สามารถแจ้งความจำนงค์และขอรับ

ได้ที่ พระอาจารย์คึกฤทธิ์ โสตฺถิผโล

วัดนาป่าพง WATNAPAPONG

เลขที่ 29 หมู่ที่ 7 ตำบลบึงทองหลาง อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี 12150

โทรศัพท์ 09 2526 1236, 09 9087 8986

29 Moo 7, Bueng Thong Lang, Lam Luk Ka, Pathumthani 12150, Thailand

• สนับสนุนการเผยแผ่พุทธวจน ได้ที่

ธนาคารไทยพาณิชย์ สาขา คลอง 10 (อัญบุรี)

ชื่อบัญชี วัดนาป่าพง

เลขที่บัญชี 318-2-46175-6

หรือ

e-Donation วัดนาป่าพง

1. เปิดแอปฯ Mobile Banking
2. เลือกสแกน QR
3. ระบุจำนวนเงิน
4. กดยืนยันบริจาค

• กรณียโอนเงินจากต่างประเทศ ได้ที่

ธนาคารไทยพาณิชย์ (Siam Commercial Bank)

Account name : WATNAPAPONG

Account Number : 318-2-46175-6

SWIFT CODE : SICOTHBK

Bank Code : 0014

Branch Code : 0318

• ติดตามข่าวสารและข่าวประชาสัมพันธ์ พร้อมสื่อธรรมพุทธวจน

พุทธวจนเรียล
Buddhawajana Real

ติดต่อสอบถามได้ที่ พี่ตา ตัวแทนคณะศิษย์ 092-526-1236

ขอกราบขอบพระคุณแด่

พระอาจารย์คึกฤทธิ์ โสตฺถิผโล และคณะสงฆ์วัดนาป่าพง
ที่กรุณาให้คำปรึกษาในการจัดทำหนังสือเล่มนี้

ติดตามการเผยแผ่พระธรรมคำสอนตามหลักพุทธวจน

โดย พระอาจารย์คึกฤทธิ์ โสตฺถิผโล ได้ที่

พุทธวจนเรียล
Buddhawajana Real

เว็บไซต์

- <http://www.watnapp.com> : หนังสือ และสื่อธรรมะ บนอินเทอร์เน็ต
- <http://media.watnapahpong.org> : ศูนย์บริการมัลติมีเดียวัดนาป่าพง
- <http://www.buddha-net.com> : เครือข่ายพุทธวจน
- <http://etipitaka.com> : โปรแกรมตรวจหาและเทียบเคียงพุทธวจน
- <http://www.watnapahpong.com> : เว็บไซต์วัดนาป่าพง
- <http://www.buddhakos.org> : มูลนิธิพุทธโฆษณ์

ดาวน์โหลดโปรแกรมตรวจหาและเทียบเคียงพุทธวจน (E-Tipitaka)

สำหรับคอมพิวเตอร์

- ระบบปฏิบัติการ Windows, Macintosh, Linux
<http://etipitaka.com/download>

สำหรับโทรศัพท์เคลื่อนที่และแท็บเล็ต

- ระบบปฏิบัติการ Android
ดาวน์โหลดได้ที่ Play Store โดยพิมพ์คำว่า พุทธวจน หรือ e-tipitaka
- ระบบปฏิบัติการ iOS (สำหรับ iPad, iPhone, iPod)
ดาวน์โหลดได้ที่ App Store โดยพิมพ์คำว่า พุทธวจน หรือ e-tipitaka

ดาวน์โหลดโปรแกรมพุทธวจน (Buddhawajana)

เฉพาะโทรศัพท์เคลื่อนที่และแท็บเล็ต

- ระบบปฏิบัติการ Android
ดาวน์โหลดได้ที่ Google Play Store โดยพิมพ์คำว่า พุทธวจน หรือ buddhawajana
- ระบบปฏิบัติการ iOS (สำหรับ iPad, iPhone, iPod)
ดาวน์โหลดได้ที่ App Store โดยพิมพ์คำว่า พุทธวจน หรือ buddhawajana

ดาวน์โหลดโปรแกรมวิทยุวัดนาป่าพง (Watnapahpong Radio)

เฉพาะโทรศัพท์เคลื่อนที่และแท็บเล็ต

- ระบบปฏิบัติการ Android
ดาวน์โหลดได้ที่ Google Play Store โดยพิมพ์คำว่า พุทธวจน หรือ วิทยุวัดนาป่าพง
- ระบบปฏิบัติการ iOS (สำหรับ iPad, iPhone, iPod)
ดาวน์โหลดได้ที่ App Store โดยพิมพ์คำว่า พุทธวจน หรือ วิทยุวัดนาป่าพง

วิทยุ

- คลื่น ส.ว.พ. FM ๙๑.๐ MHz ช่วงบ่าย

บรรณานุกรม

พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ

พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง

ร่วมสนับสนุนการจัดทำโดย

พุทธวจนภิกขุคึกฤทธิมุนิ

คณะศิษย์วัดนาป่าพงผู้สนับสนุนจากทั่วประเทศและทั่วโลก

คณะงานธัมมะ วัดนาป่าพง (กลุ่มอาสาสมัครพุทธวจน-หมวดธรรม)

พุทธวจนสถาบันภาคกลาง

พุทธวจนสถาบันภาคเหนือ

พุทธวจนสถาบันภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

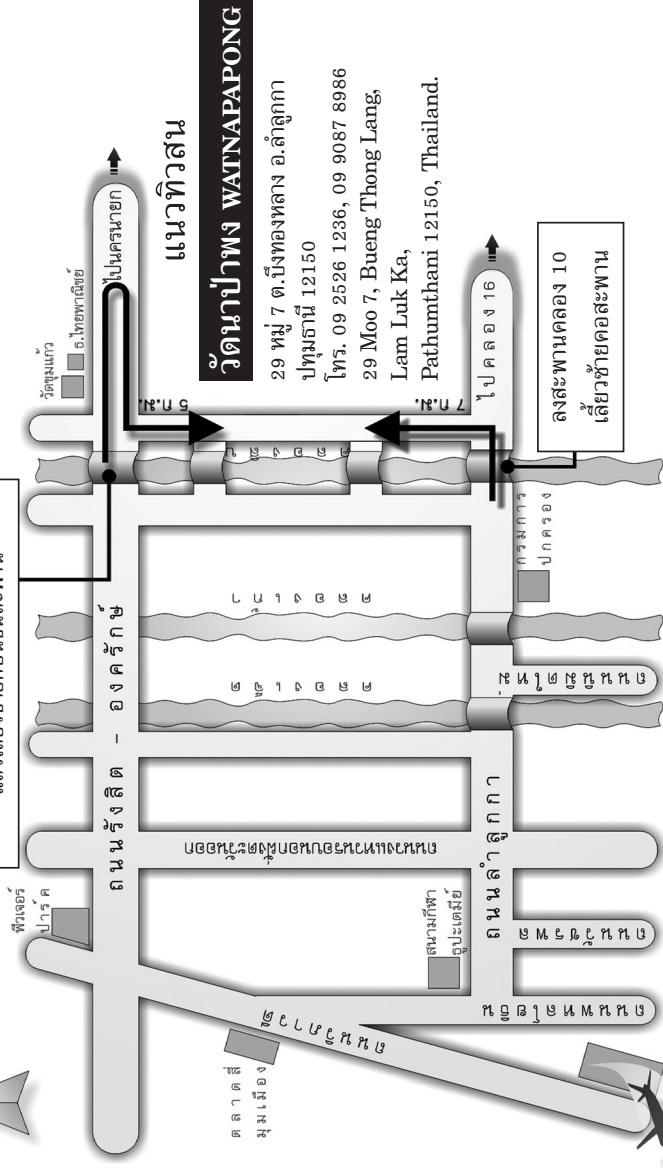
พุทธวจนสถาบันภาคตะวันออก

พุทธวจนสถาบันภาคใต้

พุทธวจนสถาบันภาคตะวันตก

แผนที่วัดนาป่าพง

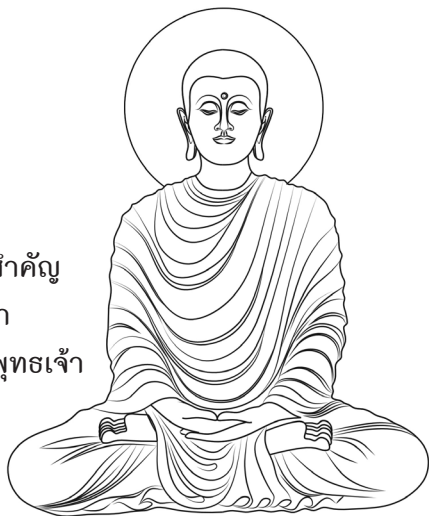
ลงสะพานคลอง 10 ไปยูเทิร์นแรกมา
แล้วเลี้ยวซ้ายก่อนขึ้นสะพาน

สนามบิน
ดอนเมือง

๑๐

พระสูตรของสำคัญ
ที่ชาวพุทธต้องศึกษา
แต่คำสอนจากพระพุทธเจ้า
เท่านั้น

ผ่านมา ๒,๕๐๐ กว่าปี

คำสอนทางพระพุทธศาสนาเกิดความหลากหลายมากขึ้น

มีสำนักต่างๆ มากมาย ซึ่งแต่ละหมู่คณะก็มีความเห็นของตน

หามาตรฐานไม่ได้ แม้จะกล่าวในเรื่องเดียวกัน

ทั้งนี้ไม่ใช่เพราะคำสอนของพระพุทธเจ้าไม่สมบูรณ์

แล้วเราควรเชื่อและปฏิบัติตามใคร?

ลองพิจารณาคำตอบง่ายๆ ได้จาก ๑๐ พระสูตร

ซึ่งพระตถาคตทรงเตือนเอาไว้

แล้วตรัสบอกวิธีป้องกันและแก้ไขเหตุเสื่อมแห่งธรรมเหล่านี้

ขอเชิญมาตอบตัวเองกันเถอะว่า ถึงเวลาแล้วหรือยัง?

ที่พุทธบริษัทจะมีมาตรฐานเพียงหนึ่งเดียว คือ “พุทธวจน” ธรรมวินัย

จากองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ปฏิบัติและรู้ตามได้เฉพาะตน ดังนี้

๑. พระองค์ทรงสามารถกำหนดสมาธิ เมื่อจะพูด ทุกถ้อยคำจึงไม่ผิดพลาด

-บาลี ม. ม. ๑๒/๔๔๘/๔๓๐.

อัคริเวสนะ! เรานั้นหรือ จำได้แต่เริ่มแสดง กระทั่งคำสุดท้ายแห่งการกล่าวเรื่องนั้นๆ ย่อมตั้งไว้ซึ่งจิตในสมาธินิมิตอันเป็นภายในโดยแท้ ให้จิตดำรงอยู่ ให้จิตตั้งมั่นอยู่ กระทำให้มีจิตเป็นเอก ดังเช่นที่คนทั้งหลายเคยได้ยินว่าเรากระทำอยู่เป็นประจำ ดังนี้.

๒. แต่ละคำพูดเป็นอกาลิโก คือ ถูกต้องตรงจริงไม่จำกัดกาลเวลา

-บาลี ม. ม. ๑๒/๔๔๘/๔๕๑.

ภิกษุทั้งหลาย! พวกเธอทั้งหลายเป็นผู้ที่เรานำไปแล้วด้วยธรรมนี้ อันเป็นธรรมที่บุคคลจะพึงเห็นได้ด้วยตนเอง (สนธิฏฺฐิโก) เป็นธรรมให้ผลไม่จำกัดกาล (อกาลิโก) เป็นธรรมที่ควรเรียกกันมาดู (เอหิปสฺสิโก) ควรน้อมเข้ามาใส่ตัว (โอปนยิโก) อันวิญญูชนจะพึงรู้ได้เฉพาะตน (ปัจจุตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญญูหิ).

๓. คำพูดที่พูดมาทั้งหมดนับแต่วันตรัสรู้ขึ้น สอดรับไม่ขัดแย้งกัน

-บาลี อิติวุ. ขุ. ๒๕/๓๒๑/๒๙๓.

ภิกษุทั้งหลาย! นับตั้งแต่วรรณที่ตถาคตได้ตรัสรู้จนตรัสมา สัมโพธิญาณ จนกระทั่งถึงราตรีที่ตถาคตปริณิพพานด้วยอนุปาติเสสนิพพานธาตุ ตลอดเวลาระหว่างนั้น ตถาคตได้กล่าวสอน พราหมณ์แสดงออก ซึ่งถ้อยคำใด ถ้อยคำเหล่านั้นทั้งหมด ย่อมเข้ากันได้โดยประการเดียวทั้งสิ้น ไม่แย้งกันเป็นประการอื่นเลย.

๔. ทรงบอกเหตุแห่งความอันตรายของคำสอนเปรียบด้วยกลองศึก

-บาลี นิทาน. ส. ๑๖/๓๑๑/๖๗๒-๓.

ภิกษุทั้งหลาย! เรื่องนี้เคยมีมาแล้ว กลองศึกของกษัตริย์พวกทาสระเรียกว่า อานกะ มียู เมื่อกลองอานกะนี้ มีแผลแตกหรือลี พวกกษัตริย์ทาสระได้หาเนื้อไม้อื่นทำเป็นลิ่ม เสริมลงในรอยแตกของกลองนั้น (ทุกคราวไป). ภิกษุทั้งหลาย! เมื่อเชื่อมปะเข้าหลายครั้งหลายคราวเช่นนั้น นานเข้าก็ถึงสมัยหนึ่ง ซึ่งเนื้อไม้เดิมของตัวกลองหมดสิ้นไป เหลืออยู่แต่เนื้อไม้ที่ทำเสริมเข้าใหม่เท่านั้น.

ภิกษุทั้งหลาย! ฉันทได้กัณนั้น ในกาลยิตยาวฝ่ายอนาคต จักมีภิกษุทั้งหลาย สุตตันตะเหล่าใด ที่เป็นคำของตถาคต เป็นข้อความลึก มีความหมายซึ่งเป็นชั้นโลกุตตระ ว่าเฉพาะด้วยเรื่องสุญญตา เมื่อมีผู้นำสุตตันตะเหล่านั้นมากล่าวอยู่ เธอจักไม่ฟังด้วยดี จักไม่เงี้ยวฟัง จักไม่ตั้งจิตเพื่อจะรู้ทั่วถึง และจักไม่สำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน ส่วนสุตตันตะเหล่าใดที่นักกวีแต่งขึ้นใหม่ เป็นคำร้อยกรองประเภทกาพย์กลอน มีอักษรสละสลวย มีพยัญชนะอันวิจิตร เป็นเรื่องนอกแนว เป็นคำกล่าวของสาวก เมื่อมีผู้นำสุตตันตะที่นักกวีแต่งขึ้นใหม่เหล่านั้นมากล่าวอยู่ เธอจักฟังด้วยดี จักเงี้ยวฟัง จักตั้งจิต เพื่อจะรู้ทั่วถึง และจักสำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียนไป.

ภิกษุทั้งหลาย! ความอันตรายของสุตตันตะเหล่านั้น ที่เป็นคำของตถาคต เป็นข้อความลึก มีความหมายซึ่งเป็นชั้นโลกุตตระ ว่าเฉพาะด้วยเรื่องสุญญตา จักมิได้ด้วยอาการอย่างนี้ แล.

๕. ทรงกำชับให้ศึกษาปฏิบัติเฉพาะจากคำของพระองค์เท่านั้น อย่าฟังคนอื่น

-บาลี ทูก. อี. ๒๐/๔๑-๔๒/๒๕๒.

ภิกษุทั้งหลาย! พวกภิกษุบริษัทในกรณีนี้ สุตตันตะเหล่าใด ที่กวีแต่งขึ้นใหม่ เป็นคำร้อยกรองประเภทกาพย์กลอน มีอักษรสละสลวย มีพยานชนะอันวิจิตร เป็นเรื่องนอกแนว เป็นคำกล่าวของสาวก เมื่อมีผู้นำสุตตันตะเหล่านั้นมากล่าวอยู่ เธอจักไม่ฟังด้วยดี ไม่เงี่ยหูฟัง ไม่ตั้งจิตเพื่อจะรู้ทั่วถึง และจักไม่สำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน.

ภิกษุทั้งหลาย! ส่วนสุตตันตะเหล่าใด ที่เป็นคำของตถาคต เป็นข้อความลึก มีความหมายซึ้ง เป็นชั้นโลกุตตระ ว่าเฉพาะด้วยเรื่องสุญญตา เมื่อมีผู้นำสุตตันตะเหล่านั้นมากล่าวอยู่ เธอย่อมฟังด้วยดี ย่อมเงี่ยหูฟัง ย่อมตั้งจิตเพื่อจะรู้ทั่วถึง และย่อมสำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน จึงพากันเล่าเรียน ไต่ถาม ทวนถามแก่กันและกันอยู่ว่า “ข้อนี้เป็นอย่างไร มีความหมายที่นัย” ดังนี้ ด้วยการทำดังนี้ เธอย่อมเปิดธรรมที่ถูกปิดไว้ได้ ธรรมที่ยังไม่ปรากฏ เธอก็ทำให้ปรากฏได้ ความสงสัยในธรรมหลายประการ ที่น่าสงสัย เธอก็บรรเทาลงได้.

ภิกษุทั้งหลาย! บริษัทชื่อ อุกกาจิตวินีตา ปริสา ใน ปฏิบุจฉวินีตา เป็นอย่างไรเล่า?

ภิกษุทั้งหลาย! ในกรณีนี้คือ ภิกษุทั้งหลายในบริษัทใด เมื่อสุตตันตะทั้งหลาย อันเป็นตถาคตภาษิต (ตถาคตภาษิตา) อันลึกซึ้ง (คมภีรา) มีอรรถอันลึกซึ้ง (คมภีรตถา) เป็นโลกุตตระ (โลกุตตรา) ประกอบด้วยเรื่องสุญญตา (สุญญตปฏิสยุตตา) อันบุคคลนำมากล่าวย่อม ก็ไม่ฟังด้วยดี ไม่เงี่ยหูฟัง ไม่เข้าไปตั้งจิตเพื่อจะรู้ทั่วถึง และไม่สำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน.

ส่วนสุดตันตะเหล่าใด ที่กิแด่งขึ้นใหม่ เป็นคำร่อยกรองประเภท
กาพย์กลอน มีอักษรสละสลวย มีพยัญชนะอันวิจิตร เป็นเรื่องนอกแนว
เป็นคำกล่าวของสาวก เมื่อมีผู้นำสุดตันตะเหล่านี้นี้มากล่าวอยู่

พวกเธอย่อมฟังด้วยดี เจียหุฟัง ตั้งจิตเพื่อจะรู้ทั่วถึง และสำคัญไป
ว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน พวกเธอเล่าเรียนธรรมอันกิแด่งใหม่
นั้นแล้ว ก็ไม่สอบถามซึ่งกันและกัน ไม่ทำให้เปิดเผยแจ่มแจ้งออกมาว่า
ข้อนี้พยัญชนะเป็นอย่างไร อรรถเป็นอย่างไร ดังนี้ เธอเหล่านั้น เปิดเผย
สิ่งที่ยังไม่เปิดเผยไม่ได้ ไม่หายของที่คว่าอยู่ให้หายขึ้นได้ ไม่บรรเทา
ความสงสัยในธรรมทั้งหลายอันเป็นที่ตั้งแห่งความสงสัยมีอย่างต่างๆ ได้
ภิกษุทั้งหลาย! นี้เราเรียกว่า อุกกาจิตวินิตา ปรีสา โน ปฏิปจฉาวินิตา.

ภิกษุทั้งหลาย! บริษัทชื่อ ปฏิปจฉาวินิตา ปรีสา โน อุกกาจิตวินิตา
เป็นอย่างไรเล่า?

ภิกษุทั้งหลาย! ในกรณีนี้คือ ภิกษุทั้งหลายในบริษัทใด เมื่อสุดตันตะ
ทั้งหลาย ที่กิแด่งขึ้นใหม่ เป็นคำร่อยกรองประเภทกาพย์กลอน มีอักษร
สละสลวย มีพยัญชนะอันวิจิตร เป็นเรื่องนอกแนว เป็นคำกล่าวของสาวก
อันบุคคลนามากล่าวอยู่ ก็ไม่ฟังด้วยดี ไม่เจียหุฟัง ไม่เข้าไปตั้งจิตเพื่อจะ
รู้ทั่วถึง และไม่สำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน ส่วน สุดตันตะ
เหล่าใด อันเป็นตลาคตภาสิต อันลึกซึ้ง มีอรรถอันลึกซึ้ง เป็นโลกุตตระ
ประกอบด้วยเรื่องสุญญตา เมื่อมีผู้นำสุดตันตะเหล่านี้ มากล่าวอยู่ พวก
เธอย่อมฟังด้วยดี ย่อมเจียหุฟัง ย่อมเข้าไปตั้งจิตเพื่อจะรู้ทั่วถึง และ
ย่อมสำคัญว่าเป็นสิ่งที่ควรศึกษาเล่าเรียน พวกเธอเล่าเรียนธรรมที่เป็น
ตลาคตภาสิตนั้นแล้ว ก็สอบถามซึ่งกันและกัน ทำให้เปิดเผยแจ่มแจ้งออก
มาว่า ข้อนี้พยัญชนะเป็นอย่างไร อรรถเป็นอย่างไร ดังนี้ เธอเหล่านั้น

เปิดเผยสิ่งที่ยังไม่เปิดเผยได้ หงายของที่คว่ำอยู่ให้หงายขึ้นได้ บรรเทาความสงสัยในธรรมทั้งหลายอันเป็นที่ตั้งแห่งความสงสัยมีอย่างต่างๆ ได้. ภิขุทั้งหลาย! นี่เราเรียกว่า ปฏิปุจฉาวินิตา ปริสา โน อุกกาจิตวินิตา.

ภิขุทั้งหลาย! เหล่านี้แลบริษัท ๒ จำพวกนั้น. ภิขุทั้งหลาย! บริษัทที่เกิดขึ้นในบรรดาบริษัททั้งสองพวกนั้น คือ บริษัทปฏิปุจฉาวินิตา ปริสา โน อุกกาจิตวินิตา (บริษัทที่อาศัยการสอบสวนทบทวนกันเอาเองเป็นเครื่องนำไป ไม่อาศัยความเชื่อจากบุคคลภายนอกเป็นเครื่องนำไป) แล.

๖.ทรงห้ามบัญญัติเพิ่มหรือตัดทอนสิ่งที่บัญญัติไว้

-บาลี มหา. ที. ๑๐/๕๐/๗๐.

ภิขุทั้งหลาย! ภิขุทั้งหลาย จักไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่เคยบัญญัติ จักไม่เพิกถอนสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว จักสมทานศึกษาในสิกขาบทที่บัญญัติไว้แล้วอย่างเคร่งครัด อยู่เพียงใด ความเจริญก็เป็นสิ่งที่ภิขุทั้งหลายหวังได้ ไม่มีความเสื่อมเลย อยู่เพียงนั้น.

๗.สำนึกเสมอว่าตนเองเป็นเพียงผู้เดินตามพระองค์เท่านั้น ถึงแม้จะเป็นอรหันต์ผู้เลิศทางปัญญาก็ตาม

-บาลี ขนธ. ส. ๑๗/๘๒/๑๒๖.

ภิขุทั้งหลาย! ตถาคตผู้อรหันตสัมมาสัมพุทธะ ได้ทำมรรคที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น ได้ทำมรรคที่ยังไม่มีใครรู้ให้มีคนรู้ ได้ทำมรรคที่ยังไม่มีใครกล่าวให้เป็นมรรคที่กล่าวกันแล้ว ตถาคตเป็นผู้รู้มรรค (มคฺคญฺญ) เป็นผู้รู้แจ้งมรรค (มคฺควิฑู) เป็นผู้ฉลาดในมรรค (มคฺคโถวิฑู). ภิขุทั้งหลาย! ส่วนสาวกทั้งหลายในกาลนี้ เป็นผู้เดินตามมรรค (มคฺคานุคฺคา) เป็นผู้ตามมาในภายหลัง.

ภิกษุทั้งหลาย! นี่แล เป็นความผิดแผกแตกต่างกัน เป็นความมุ่งหมายที่แตกต่างกัน เป็นเครื่องกระทำให้แตกต่างกัน ระหว่างตถาคตผู้อรหันต-สัมมาสัมพุทธะ กับภิกษุผู้ปัญญาวิมุตติ.

**๘.ตรัสไว้ว่าให้ทรงจำบทพยัญชนะและคำอธิบายอย่างถูกต้อง
พร้อมขยันถ่ายทอดบอกสอนกันต่อไป**

-บาลี จตุกก. อ. ๒๑/๑๔๗/๑๖๐.

ภิกษุทั้งหลาย! พวกภิกษุในธรรมวินัยนี้ เล่าเรียนสูตรอันถือกัน มาถูก ด้วยบทพยัญชนะที่ใช้กันถูก ความหมายแห่งบทพยัญชนะที่ใช้กัน ก็ถูก ย่อมมีนัยอันถูกต้องเช่นนั้น. ภิกษุทั้งหลาย! นี่เป็น มุลกรณที่หนึ่ง ซึ่งทำให้พระสังฆธรรมตั้งอยู่ได้ไม่เลอะเลือนจนเสื่อมสูญไป...

ภิกษุทั้งหลาย! พวกภิกษุเหล่าใด เป็นพหูสูต คล่องแคล่ว ในหลัก พระพุทธรจน ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกา (แม่บท) พวกภิกษุเหล่านั้น เอาใจใส่ บอกสอน เนื้อความแห่งสูตรทั้งหลายแก่คนอื่นๆ เมื่อท่านเหล่านั้น ล่วงลับไป สูตรทั้งหลาย ก็ไม่ขาดผู้เป็นมูลราก (อาจารย์) มีที่อาศัยสืบกันไป. ภิกษุทั้งหลาย! นี่เป็น มุลกรณที่สาม ซึ่งทำให้พระสังฆธรรมตั้งอยู่ได้ ไม่เลอะเลือนจนเสื่อมสูญไป...

*** ในที่นี้ยกมา ๒ นัย จาก ๔ นัย ของมูลเหตุสี่ประการ ที่ทำให้พระสังฆธรรมตั้งอยู่ได้ ไม่เลอะเลือนจนเสื่อมสูญไป

๙. ทรงบอกวิธีแก้ไขความผิดเพี้ยนในคำสอน

-บาลี มท. ที. ๑๐/๑๔๔/๑๑๓-๖.

๑. (หากมี) ภิกษุในธรรมวินัยนี้กล่าวอย่างนี้ว่า ผู้มีอายุ! ข้าพเจ้าได้สดับรับมาเฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาคว่า “นี้เป็นธรรม นี่เป็นวินัย นี่เป็นคำสอนของพระศาสดา”...

๒. (หากมี) ภิกษุในธรรมวินัยนี้กล่าวอย่างนี้ว่า ในอาวาสชื่อโน้นมีสงฆ์อยู่พร้อมด้วยพระเถระ พร้อมด้วยปาโมกข์ ข้าพเจ้าได้สดับมาเฉพาะหน้าสงฆ์นั้นว่า “นี้เป็นธรรม นี่เป็นวินัย นี่เป็นคำสอนของพระศาสดา”...

๓. (หากมี) ภิกษุในธรรมวินัยนี้กล่าวอย่างนี้ว่า ในอาวาสชื่อโน้นมีภิกษุผู้เป็นเถระอยู่จำนวนมาก เป็นพหูสูต เรียนคัมภีร์ ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมคติกา ข้าพเจ้าได้สดับมาเฉพาะหน้าพระเถระเหล่านั้นว่า “นี้เป็นธรรม นี่เป็นวินัย นี่เป็นคำสอนของพระศาสดา”...

๔. (หากมี) ภิกษุในธรรมวินัยนี้กล่าวอย่างนี้ว่า ในอาวาสชื่อโน้นมีภิกษุผู้เป็นเถระอยู่รูปหนึ่ง เป็นพหูสูต เรียนคัมภีร์ ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมคติกา ข้าพเจ้าได้สดับมาเฉพาะหน้าพระเถระรูปนั้นว่า “นี้เป็นธรรม นี่เป็นวินัย นี่เป็นคำสอนของพระศาสดา”...

เธอทั้งหลายยังไม่ฟังชื่นชม ยังไม่ฟังคัดค้านคำกล่าวของผู้นั้น ฟังเรียนบทและพยัญชนะเหล่านั้นให้ดี แล้วฟังสอบสวนลงในพระสูตร เทียบเคียงดูในวินัย

ถ้าบทและพยัญชนะเหล่านั้น สอบลงในสูตรก็ไม่ได้ เทียบเข้าในวินัยก็ไม่ได้ ฟังลงสันนิษฐานว่า “นี่มิใช่พระดำรัสของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นแน่นอน และภิกษุนี้รับมาผิด” เธอทั้งหลาย ฟังฟังคำนั้นเสีย

ถ้าบทและพยัญชนะเหล่านั้น สอบลงในสูตรก็ได้ เทียบเข้าในวินัยก็ได้ ฟังลงสันนิษฐานว่า “นี่เป็นพระดำรัส ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นแน่นอน และภิกษุนี้รับมาด้วยดี” เธอทั้งหลาย ฟังจามหาปเทศ... นี้ไว้.

๑๐. ทรงตรัสแก่พระอานนท์

ให้ใช้ธรรมวินัยที่ตรัสไว้เป็นศาสดาแทนต่อไป

-บาลี มห. ที. ๑๐/๑๗๘/๑๔๑.

-บาลี ม. ม. ๑๓/๔๒๗/๔๖๓.

-บาลี มหาวาร. ส. ๑๔/๒๑๗/๗๔๐

อานนท์! ความคิดอาจมีแก่พวกเธออย่างนี้ว่า ‘ธรรมวินัยของพวกเรามีพระศาสดาล่วงลับไปเสียแล้ว พวกเราไม่มีพระศาสดา’ ดังนี้. อานนท์! พวกเธออย่าคิดอย่างนั้น. อานนท์! ธรรมก็ดี วินัยก็ดี ที่เราแสดงแล้ว บัญญัติแล้ว แก่พวกเธอทั้งหลาย ธรรมวินัยนั้น จักเป็นศาสดาของพวกเธอทั้งหลาย โดยกาลล่วงไปแห่งเรา.

อานนท์! ในกาลบัดนี้ก็ดี ในกาลล่วงไปแห่งเราก็คดี ใครก็ตาม จักต้องมีตนเป็นประทีป มีตนเป็นสรณะ ไม่เอาสิ่งอื่นเป็นสรณะ มีธรรมเป็นประทีป มีธรรมเป็นสรณะ ไม่เอาสิ่งอื่นเป็นสรณะ เป็นอยู่. อานนท์! ภิกษุพวกใด เป็นผู้ใคร่ในสิกขา ภิกษุพวกนั้น จักเป็นผู้อยู่ในสถานะอันเลิศที่สุดแล.

อานนท์! ความขาดสูญแห่งกัลยาณวัตรนี้ มีในยุคแห่งบุรุษใด
บุรุษนั้นชื่อว่า เป็นบุรุษคนสุดท้ายแห่งบุรุษทั้งหลาย... เราขอกล่าว้ากะ
เธอว่า... เธอทั้งหลายอย่าเป็นบุรุษคนสุดท้ายของเราเลย.

เธอทั้งหลายอย่าเป็น
บุรุษคนสุดท้าย
ของเราเลย

-ปาลี ม. ม. ๑๓/๔๒๗/๔๖๓.

พระไตรปิฎก ฉบับหลวง ภาษาไทย 80 เล่ม พ.ศ. 2500

พระไตรปิฎก ฉบับมหาเถรสมาคม ภาษาไทย 45 เล่ม พ.ศ. 2549

พระไตรปิฎก ฉบับมหาหมวกุฏราชวิทยาลัย 91 เล่ม พ.ศ. 2525

พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 45 เล่ม พ.ศ. 2535

งานแปล พระไตรปิฎก ชุดจากพระโอษฐ์ 5 เล่ม โดยพุทธทาสภิกขุ พ.ศ. 2521

1

2

3

4

5

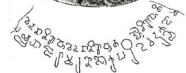
ลำดับการสืบทอดพุทธวจน

เสาหินอโศก (อินเดีย) พ.ศ. 234

จารึกใบลาน (อัฟกานิสถาน) พ.ศ. 1000

ศิลาจารึก (ประเทศไทย) พ.ศ. 1200 - 1400

พ.ศ. 1

พ.ศ. 234

พ.ศ. 500

พ.ศ. 1000

พ.ศ. 1200

พ.ศ. 1400

พ.ศ. 1500

พุทธวจน-หมวดธรรม

พ.ศ. 2553

พ.ศ. 2555

พุทธวจน-ปิฎก
33 เล่ม

คัมภีร์ไบเบิล
อักษรขอม
สมัยรัชกาลที่ ๑
พ.ศ. 2331

พุทธวจน APP

E-TIPITAKA+ APP
E-TIPITAKA APP

วิทยุดินาป่าพง APP

พ.ศ. 2000

พ.ศ. 2331

พ.ศ. 2436

พ.ศ. 2500

พ.ศ. 2555

พ.ศ. 3000

๑) หลักฐานสมัย พุทธกาล

การใช้ พุทธวจน ที่มีความหมายถึงคำสอนของ พระพุทธเจ้า มีมาตั้งแต่ในสมัยพุทธกาล ดังปรากฏหลักฐาน ในพระวินัยปิฎก ว่าพระศาสดาให้เรียนพุทธวจน (ภาพที่ ๑.๑ และภาพที่ ๑.๒)

ภิกษุ อามันเตสิ “น ภิกษเว พุทธวจนํ ฉันทโส อาโรเปตัพพํ; โย
อาโรเปยฺย, อาบัติติ ทุกกวุตฺต. ชนฺชานามิ ภิกษเว สกฺข
นิรุตฺตยา พุทธวจนํ ปริยาปุณฺณิตฺติ.

ภาพที่ ๑.๑

คำอธิบายภาพ: ข้อความส่วนหนึ่งจากพระไตรปิฎก ฉบับ ร.ศ. ๑๑๒ (จปร.อักษรสยาม) หน้า ๖๔ ซึ่งพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง พ.ศ. ๒๕๒๕ เล่มที่ ๗ พระวินัยปิฎก จุลวรรค ภาค ๒ หน้า ๔๕ ได้แปลเป็นภาษาไทยไว้ดังนี้

[๑๘๐] ... ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงยกพุทธวจนะขึ้นโดยภาษา สันสกฤต รูปประโยคขึ้น ต้องอาบัติทุกกฏ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ เล่าเรียนพุทธวจนะตามภาษาเดิม.

ที่มา:

พระไตรปิฎก ฉบับ ร.ศ. ๑๑๒ (พ.ศ. ๒๔๓๖) พระวินัยปิฎก
จุลลวิคค์ เล่ม ๒ หน้า ๖๔

พุทธวจนะให้เสียเพราะสำเนียงของคน ๆ
 ขอพวกภิกษุยกพระพุทธวจนะขึ้นตามฉันทะ
 เทเถก. พระองค์ทศสัติเตียนแล้ว จึงทรง
 บัญญัติไว้ว่า น ภิกขเว ฉนฺทโส พุทธ-
 วจนํ อโรเปตพุพฺ. โย อโรเปยฺย
 อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนฺุชานามิ ภิกขเว
 สกาย นิสฺสํสํ พุทธวจนํ ปริยาปฺนิตุํ
 แปลความว่า ภิกษุทั้งหลาย ท่านทั้งหลาย
 ไม่พึงยกพุทธวจนะขึ้นตามฉันทะ. ภิกษุ
 ไกยกัน ต้องทุกกฏ. เราอนุญาตให้
 เรียนพุทธวจนะตามสำเนียงของคน ๆ.
 เรื่องนี้ควรรู้ใน ขุททกขันธ์ จุลวรรค
 เล่ม ๗ หน้า ๗๐ [ข้อ ๑๘๐].
 (นิต. ๑๐).

ภาพที่ ๑.๒

คำอธิบายภาพ:

คำแปลเป็นภาษาไทย
 ของภาพที่ ๑.๑ จาก
 หนังสือ สารานุกรม
 พระพุทธศาสนา
 ประมวลจาก
 พระนิพนธ์ สมเด็จพระ
 มหาสมณเจ้า
 กรมพระยาวชิรญาณ-
 วโรรส

ที่มา:

หนังสือ สารานุกรมพระพุทธศาสนา ประมวลจากพระนิพนธ์
 สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส หน้า ๖๕๖

๒) หลักฐานสมัย รัชกาลที่ ๑

พุทธวจนะ มีปรากฏในหนังสือพงษาวดาร
กรุงศรีอยุธยา ภาษามคร แล คำแปล ซึ่งแต่งเป็นภาษามคร
เพื่อเฉลิมพระเกียรติเมื่อสังคายนาในรัชกาลที่ ๑ เป็นหนังสือ
๗ ผูก ต้นฉบับมีอยู่ในวัดพระแก้ว กรุงพนมเปญ ประเทศ
กัมพูชา แปลเป็นภาษาไทยโดยพระยาพนสุนทร คำนำของ
หนังสือเล่มนี้ เป็นพระนิพนธ์ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (ภาพที่ ๒.๑ และภาพที่ ๒.๒)

อันมาก	ในกาลปางก่อน	พระพุทฺธวจนะนั้นก็ยังมิบริบูรณ์อยู่
ครั้นกาลล่วงไป ๆ ในภายหลัง		พระพุทฺธวจนะนั้นก็เสื่อมวิปลาส
พิรุณก็ผิดเพี้ยนผิดลนทไป		มีความสับสนทอนสั้นจือากลไปก้วย
โทษ และพระพุทฺธวจนะนั้น		จนทั้งหลายที่มีกำลังความเพียร
และกำลังปัญญาอ่อนเป็นคน		เล่าเรียนแล้ว ไม่พิจารณาถักระ
และบทพณัญชนะให้ถูกถวัน		เหตุก็งั้นพระพุทฺธวจนะจึงเสื่อม
พิรุณไป		

ภาพที่ ๒.๑

คำอธิบายภาพ: ข้อความส่วนหนึ่งจากหนังสือ พงษาวดาร
กรุงศรีอยุธยา ภาษามคร แล คำแปล หน้า ๑

หนังสือ พระคาถาสรรเสริญพระธรรมวินัย พระราชนิพนธ์ ในรัชกาลที่ ๔
ทรงแปลเป็นภาษาไทยโดย สมเด็จพระสังฆราช วัดราชประดิษฐ หน้า ๒๕

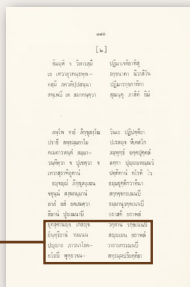
รุตุงกานฉญ เกสฉญ
อินทุริยาน ทมเนน
ปญฉาย ภาวนาโยค—
อโถปี **พุทธุวฉน—**

วตุฉาน รุกษเนนปี
สฉฉฉเนน ยฉฉฉล
วฉฉฉฉฉฉฉเนนปี
สทุฉฉฉฉปฉฉฉฉฉฉ

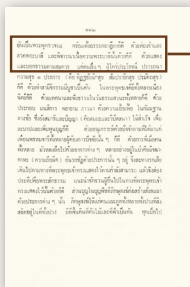

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ ๔

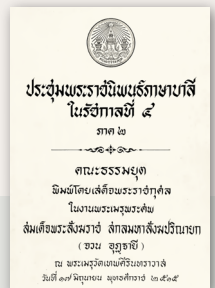
อันเป็นพระ**พุทธุวฉน** พร้อมทั้งอรรถกถาฎีกาก็ค ด้วยท่องจำและ
สวดพระบาลี และพิจารณาเนื้อความพระบาลีนั้นด้วยก็ ด้วยแสดง
และบอกธรรมตามสมควร แก่คนอื่น ๆ ผู้ใคร่ประโยชน์ บรรดา

ภาพที่ ๓.๒

ภาพที่ ๓.๓

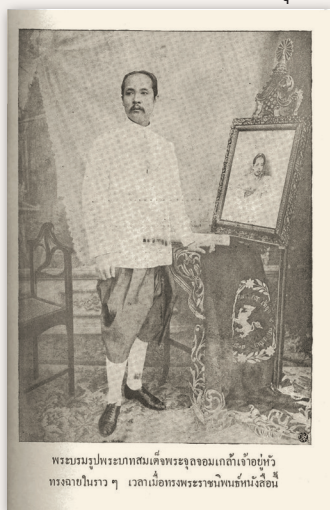

ที่มา:

หนังสือ ประชุมพระราชนิพนธ์ภาษาบาลี ใรัชกาลที่ ๔ ภาค ๒
หน้า ๑๔๐ และหน้า ๑๔๓

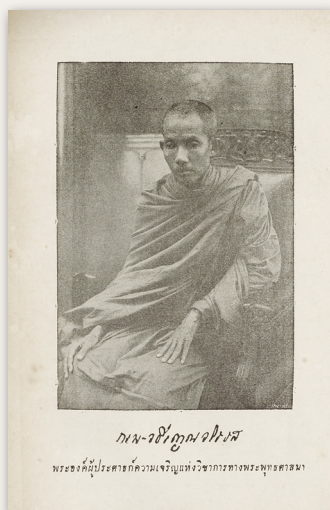
๔) หลักฐานสมัย รัชกาลที่ ๕

พุทธวจน มีปรากฏในหนังสือ พระราชวิจารณ์ เทียบ
ลัทธิพระพุทธศาสนาหินยานกับมหายาน พระบาทสมเด็จพระ
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ (ภาพที่ ๔.๑),
ปรากฏในหนังสือ พระราชหัตถเลขา พระบาทสมเด็จพระ
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีไปมา กับ สมเด็จพระ
มหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (ภาพที่ ๔.๒
และภาพที่ ๔.๓) และปรากฏในหนังสือ พระราชดำรัส
ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ตั้งแต่
พ.ศ. ๒๔๑๗ ถึง พ.ศ. ๒๔๕๓) จัดทำโดย มุลินธิสมเด็จ
พระเทพรัตนราชสุดา (ภาพที่ ๔.๔)

พระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงฉายในแนว ๆ เวลาเมื่อทรงพระราชนิพนธ์หนังสือ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ ๕

ภาพเขียนพระ
พระองค์นี้ประจักษ์ความเจริญแห่งวิชาทางพระพุทธศาสนา

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า
กรมพระยาวชิรญาณวโรรส

จะเป็นก่อนตั้งคายนาที่ ๓ ฤๅตั้งคายนาที่ ๓ แล้วจำไม่ถนัด พวก
มหายานไปพบคัมภีร์พุทธวจน เขียนบรรจุไว้ในถ้ำ ได้ธรรมอันดีกลับ
ซึ่งพระเถระเจ้าแต่ก่อนได้ ฟังจากพระพุทธเจ้าแล้วจารึกไว้เป็นหลักฐาน จึง
นำมาตั้งส่อน แต่ในฝ่ายมหายานก็รู้งเรื่องขึ้น ฝ่ายหินยานซึ่งตั้งส่อน
กันแต่ครั้งเดียวจากความรู้เสื่อมทรามลงไปทุกที ไม่เหมือนพระเถระเจ้าซึ่งเป็น
อรหันต์ ยังคงมีอยู่แต่ก่อนนั้น

ข้อซึ่งต่างกันระหว่างหินยานและมหายานนั้น เขายอมรับว่าเป็น
พุทธวจนด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่าย แต่แบ่งเป็น ๒ กาล คือตั้งแต่พระพุทธเจ้า
ได้ตรัสรู้แล้ว ได้ตั้งส่อนไว้ในยถาคว โดยพระวินัยและพระสูตรเป็นพื้น
จนตกมาถึงเมื่อขึ้นไปโปรดพระพุทธมารดาบนดาวดึงส์แล้ว ได้ตั้งส่อน

๔๑
ระทำตั้งคายนาที่ ๓ เมื่อครั้งก่อนเรียบเรียง ๑ ถ้อยคำต่าง ๆ กันไป จึงได้
ประชุมสงฆ์กันมา ซึ่งเกี่ยวกับศาสนานี้ ๒ เช่นกันกับเรียบเรียงอีก
๓ ครั้ง ๔ ครั้ง ในระหว่างก่อนตั้งคายนา พระพุทธเจ้าองค์
วางใจอย่างไม่วาง พระเจ้าโคตรปฐมาธรรมชโยมารดาซึ่งจากได้ ใน
อินทนิมิตตยสถาน ในเวลานี้เจ้าผู้ว่าถึงกำลังกัณฐะ แต่พระอุปคุต
และ โสภณปัญญะก็เสวย เป็นพื้นยาน เคารพจนตั้งคายนาครั้งที่ ๓
จึงเป็นพระกัมมัฏฐานอันมีอำนาจ ได้ดี มีวิธีเรียบเรียงไว้ แต่ทุก
นคานาที่มีวิธีเรียบเรียงกันขึ้น เห็นแต่ท่านอาฬยนิยมว่าท่านมหายาน

จะเป็นก่อนตั้งคายนาที่ ๓ ฤๅตั้งคายนาที่ ๓ แล้วจำไม่ถนัด พวก
มหายานไปพบคัมภีร์พุทธวจน เขียนบรรจุไว้ในถ้ำ ได้ธรรมอันดีกลับ
ซึ่งพระเถระเจ้าแต่ก่อนได้ ฟังจากพระพุทธเจ้าแล้วจารึกไว้เป็นหลักฐาน จึง
นำมาตั้งส่อน แต่ในฝ่ายมหายานก็รู้งเรื่องขึ้น ฝ่ายหินยานซึ่งตั้งส่อน
กันแต่ครั้งเดียวจากความรู้เสื่อมทรามลงไปทุกที ไม่เหมือนพระเถระเจ้าซึ่งเป็น
อรหันต์ ยังคงมีอยู่แต่ก่อนนั้น

ข้อซึ่งต่างกันระหว่างหินยานและมหายานนั้น เขายอมรับว่าเป็น
พุทธวจนด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่าย แต่แบ่งเป็น ๒ กาล คือตั้งแต่พระพุทธเจ้า
ได้ตรัสรู้แล้ว ได้ตั้งส่อนไว้ในยถาคว โดยพระวินัยและพระสูตรเป็นพื้น
จนตกมาถึงเมื่อขึ้นไปโปรดพระพุทธมารดาบนดาวดึงส์แล้ว ได้ตั้งส่อน
ไว้ในยถาควด้วยพระวินัยและพระสูตร เขาได้เรียบเรียงไว้ที่หนึ่ง
แต่ในยถาควนี้ ๆ ที่ ๓ ผู้เรียบเรียง ๔๓ พระสูตร ครองกันมาทั้ง

พระราชาธิราช

เรียบเรียงพระสูตรอันมีอำนาจมหายาน
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์

พระราชาธิราช
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานแจก

เนื่องในงานพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในรัชสมัยองค์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ ๓๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๓๔

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิทยพิมพ์

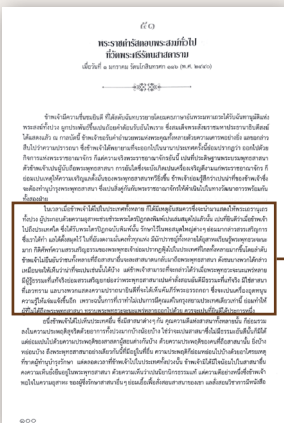
ภาพที่ ๔.๑

ที่มา:

หนังสือ พระราชาธิราช เทียบลัทธิพระพุทธศาสนาหินยานกับมหายาน
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ หน้า ๑๔

11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100
 101
 102
 103
 104
 105
 106
 107
 108
 109
 110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200
 201
 202
 203
 204
 205
 206
 207
 208
 209
 210
 211
 212
 213
 214
 215
 216
 217
 218
 219
 220
 221
 222
 223
 224
 225
 226
 227
 228
 229
 230
 231
 232
 233
 234
 235
 236
 237
 238
 239
 240
 241
 242
 243
 244
 245
 246
 247
 248
 249
 250
 251
 252
 253
 254
 255
 256
 257
 258
 259
 260
 261
 262
 263
 264
 265
 266
 267
 268
 269
 270
 271
 272
 273
 274
 275
 276
 277
 278
 279
 280
 281
 282
 283
 284
 285
 286
 287
 288
 289
 290
 291
 292
 293
 294
 295
 296
 297
 298
 299
 300
 301
 302
 303
 304
 305
 306
 307
 308
 309
 310
 311
 312
 313
 314
 315
 316
 317
 318
 319
 320
 321
 322
 323
 324
 325
 326
 327
 328
 329
 330
 331
 332
 333
 334
 335
 336
 337
 338
 339
 340
 341
 342
 343
 344
 345
 346
 347
 348
 349
 350
 351
 352
 353
 354
 355
 356
 357
 358
 359
 360
 361
 362
 363
 364
 365
 366
 367
 368
 369
 370
 371
 372
 373
 374
 375
 376
 377
 378
 379
 380
 381
 382
 383
 384
 385
 386
 387
 388
 389
 390
 391
 392
 393
 394
 395
 396
 397
 398
 399
 400
 401
 402
 403
 404
 405
 406
 407
 408
 409
 410
 411
 412
 413
 414
 415
 416
 417
 418
 419
 420
 421
 422
 423
 424
 425
 426
 427
 428
 429
 430
 431
 432
 433
 434
 435
 436
 437
 438
 439
 440
 441
 442
 443
 444
 445
 446
 447
 448
 449
 450
 451
 452
 453
 454
 455
 456
 457
 458
 459
 460
 461
 462
 463
 464
 465
 466
 467
 468
 469
 470
 471
 472
 473
 474
 475
 476
 477
 478
 479
 480
 481
 482
 483
 484
 485
 486
 487
 488
 489
 490
 491
 492
 493
 494
 495
 496
 497
 498
 499
 500
 501
 502
 503
 504
 505
 506
 507
 508
 509
 510
 511
 512
 513
 514
 515
 516
 517
 518
 519
 520
 521
 522
 523
 524
 525
 526
 527
 528
 529
 530
 531
 532
 533
 534
 535
 536
 537
 538
 539
 540
 541
 542
 543
 544
 545
 546
 547
 548
 549
 550
 551
 552
 553
 554
 555
 556
 557
 558
 559
 560
 561
 562
 563
 564
 565
 566
 567
 568
 569
 570
 571
 572
 573
 574
 575
 576
 577
 578
 579
 580
 581
 582
 583
 584
 585
 586
 587
 588
 589
 590
 591
 592
 593
 594
 595
 596
 597
 598
 599
 600
 601
 602
 603
 604
 605
 606
 607
 608
 609
 610
 611
 612
 613
 614
 615
 616
 617
 618
 619
 620
 621
 622
 623
 624
 625
 626
 627
 628
 629
 630
 631
 632
 633
 634
 635
 636
 637
 638
 639
 640
 641
 642
 643
 644
 645
 646
 647
 648
 649
 650
 651
 652
 653
 654
 655
 656
 657
 658
 659
 660
 661
 662
 663
 664
 665
 666
 667
 668
 669
 670
 671
 672
 673
 674
 675
 676
 677
 678
 679
 680
 681
 682
 683
 684
 685
 686
 687
 688
 689
 690
 691
 692
 693
 694
 695
 696
 697
 698
 699
 700
 701
 702
 703
 704
 705
 706
 707
 708
 709
 710
 711
 712
 713
 714
 715
 716
 717
 718
 719
 720
 721
 722
 723
 724
 725
 726
 727
 728
 729
 730
 731
 732
 733
 734
 735
 736
 737
 738
 739
 740
 741
 742
 743
 744
 745
 746
 747
 748
 749
 750
 751
 752
 753
 754
 755
 756
 757
 758
 759
 760
 761
 762
 763
 764
 765
 766
 767
 768
 769
 770
 771
 772
 773
 774
 775
 776
 777
 778
 779
 780
 781
 782
 783
 784
 785
 786
 787
 788
 789
 790
 791
 792
 793
 794
 795
 796
 797
 798
 799
 800
 801
 802
 803
 804
 805
 806
 807
 808
 809
 810
 811
 812
 813
 814
 815
 816
 817
 818
 819
 820
 821
 822
 823
 824
 825
 826
 827
 828
 829
 830
 831
 832
 833
 834
 835
 836
 837
 838
 839
 840
 841
 842
 843
 844
 845
 846
 847
 848
 849
 850
 851
 852
 853
 854
 855
 856
 857
 858
 859
 860
 861
 862
 863
 864
 865
 866
 867
 868
 869
 870
 871
 872
 873
 874
 875
 876
 877
 878
 879
 880
 881
 882
 883
 884
 885
 886
 887
 888
 889
 890
 891
 892
 893
 894
 895
 896
 897
 898
 899
 900
 901
 902
 903
 904
 905
 906
 907
 908
 909
 910
 911
 912
 913
 914
 915
 916
 917
 918
 919
 920
 921
 922
 923
 924
 925
 926
 927
 928
 929
 930
 931
 932
 933
 934
 935
 936
 937
 938
 939
 940
 941
 942
 943
 944
 945
 946
 947
 948
 949
 950
 951
 952
 953
 954
 955
 956
 957
 958
 959
 960
 961
 962
 963
 964
 965
 966
 967
 968
 969
 970
 971
 972
 973
 974
 975
 976
 977
 978
 979
 980
 981
 982
 983
 984
 985
 986
 987
 988
 989
 990
 991
 992
 993
 994
 995
 996
 997
 998
 999
 1000
 1001
 1002
 1003
 1004
 1005
 1006
 1007
 1008
 1009
 1010
 1011
 1012
 1013
 1014
 1015
 1016
 1017
 1018
 1019
 1020
 1021
 1022
 1023
 1024
 1025
 1026
 1027
 1028
 1029
 1030
 1031
 1032
 1033
 1034
 1035
 1036
 1037
 1038
 1039
 1040
 1041
 1042
 1043
 1044
 1045
 1046
 1047
 1048
 1049
 1050
 1051
 1052
 1053
 1054
 1055
 1056
 1057
 1058
 1059
 1060
 1061
 1062
 1063
 1064
 1065
 1066
 1067
 1068
 1069
 1070
 1071
 1072
 1073
 1074
 1075
 1076
 1077
 1078
 1079
 1080
 1081
 1082
 1083
 1084
 1085
 1086
 1087
 1088
 1089
 1090
 1091
 1092
 1093
 1094
 1095
 1096
 1097
 1098
 1099
 1100
 1101
 1102
 1103
 1104
 1105
 1106
 1107
 1108
 1109
 1110
 1111
 1112
 1113
 1114
 1115
 1116
 1117
 1118
 1119
 1120
 1121
 1122
 1123
 1124
 1125
 1126
 1127
 1128
 1129
 1130
 1131
 1132
 1133
 1134
 1135
 1136
 1137
 1138
 1139
 1140
 1141
 1142
 1143
 1144
 1145
 1146
 1147
 1148
 1149
 1150
 1151
 1152
 1153
 1154
 1155
 1156
 1157
 1158
 1159
 1160
 1161
 1162
 1163
 1164
 1165
 1166
 1167
 1168
 1169
 1170
 1171
 1172
 1173
 1174
 1175
 1176
 1177
 1178
 1179
 1180
 1181
 1182
 1183
 1184
 1185
 1186
 1187
 1188
 1189
 1190
 1191
 1192
 1193
 1194
 1195
 1196
 1197
 1198
 1199
 1200
 1201
 1202
 1203
 1204
 1205
 1206
 1207
 1208
 1209
 1210
 1211
 1212
 1213
 1214
 1215
 1216
 1217
 1218
 1219
 1220
 1221
 1222
 1223
 1224
 1225
 1226
 1227
 1228
 1229
 1230
 1231
 1232
 1233
 1234
 1235
 1236
 1237
 1238
 1239
 1240
 1241
 1242
 1243
 1244
 1245
 1246
 1247
 1248
 1249
 1250
 1251
 1252
 1253
 1254
 1255
 1256
 1257
 1258
 1259
 1260
 1261
 1262
 1263
 1264
 1265
 1266
 1267
 1268
 1269
 1270
 1271
 1272
 1273
 1274
 1275
 1276
 1277
 1278
 1279
 1280
 1281
 1282
 1283
 1284
 1285
 1286
 1287
 1288
 1289
 1290
 1291
 1292
 1293
 1294
 1295
 1296
 1297
 1298
 1299
 1300
 1301
 1302
 1303
 1304
 1305
 1306
 1307
 1308
 1309
 1310
 1311
 1312
 1313
 1314
 1315
 1316
 1317
 1318
 1319
 1320
 1321
 1322
 1323
 1324
 1325
 1326
 1327
 1328
 1329
 1330
 1331
 1332
 1333
 1334
 1335
 1336
 1337
 1338
 1339
 1340
 1341
 1342
 1343
 1344
 1345
 1346
 1347
 1348
 1349
 1350
 1351
 1352
 1353
 1354
 1355
 1356
 1357
 1358
 1359
 1360
 1361
 1362
 1363
 1364
 1365
 1366
 1367
 1368
 1369
 1370
 1371
 1372
 1373
 1374
 1375
 1376
 1377
 1378
 1379
 1380
 1381
 1382
 1383
 1384
 1385
 1386
 1387
 1388
 1389
 1390
 1391
 1392
 1393
 1394
 1395
 1396
 1397
 1398
 1399
 1400
 1401
 1402
 1403
 1404
 1405
 1406
 1407
 1408
 1409
 1410
 1411
 1412
 1413
 1414
 1415
 1416
 1417
 1418
 1419
 1420
 1421
 1422
 1423
 1424
 1425
 1426
 1427
 1428
 1429
 1430
 1431
 1432
 1433
 1434
 1435
 1436
 1437
 1438
 1439
 1440
 1441
 1442
 1443
 1444
 1445
 1446
 1447
 1448
 1449
 1450
 1451
 1452
 1453
 1454
 1455
 1456
 1457
 1458
 1459
 1460
 1461
 1462
 1463
 1464
 1465
 1466
 1467
 1468
 1469
 1470
 1471
 1472
 1473
 1474
 1475
 1476
 1477
 1478
 1479
 1480
 1481
 1482
 1483
 1484
 1485
 1486
 1487
 1488
 1489
 1490
 1491
 1492
 1493
 1494
 1495
 1496
 1497
 1498
 1499
 1500
 1501
 1502
 150

ในเวลาเมื่อข้าพเจ้าได้ไปในประเทศทั้งหลาย ก็ได้มีเหตุอันสมควรซึ่งจะนำมาแสดงให้พระเถรานุเถร
ทั้งปวง ผู้ประกอบด้วยความอุสสาห์ช่วยชำระพระไตรปิฎกลงพิมพ์เป็นเล่มสมุดไปแล้วนั้น เบนที่ยินดีว่าเมื่อข้าพเจ้า
ไปถึงประเทศใด ซึ่งได้รับพระไตรปิฎกฉบับพิมพ์นั้น รักษาไว้ในหอสมุดใหญ่ต่าง ๆ ย่อมมากว่าสรรพศรีคุณการ
ซึ่งเราได้ทำ แลได้ตั้งสมุดไว้ในที่อันงดงามมั่นคงทั่วทุกแห่ง มีนักปราชญ์ทั้งหลายได้อุสหาเรียนรู้พระพุทธรูปพระธรรม
มาก กิตติศัพท์ความสรรพศรีคุณธรรมของพระพุทธเจ้าย่อมปรากฏฟุ้งไปในประเทศที่ไกลทั้งหลายมากขึ้นโดยลำดับ
ข้าพเจ้าไม่ยืนยันว่าชนทั้งหลายที่ถือศาสนาอื่นจะละศาสนาตนกลับมาถือพระพุทธศาสนา ดังชนบางพวกได้กล่าว
เหมือนจะให้เห็นว่าท่านที่จะเป็นเช่นนั้นได้บ้าง แต่ข้าพเจ้าสามารถที่จะกล่าวได้ว่าเมื่อพระพุทธรูปพระธรรมแพร่หลาย
มีผู้รู้ธรรมะที่แท้จริงย่อมสรรพศรีคุณยกย่องว่าพระพุทธศาสนาเป็นคำสั่งสอนอันดีมีธรรมะที่แท้จริง มีใช้ศาสนา
ที่เลวทราม แลบางพวกแสดงความปรารถนายินดีที่จะได้เห็นคัมภีร์พระอรธกถา ซึ่งเป็นเครื่องอุดหนุน
ความรู้ให้แจ่มแจ้งขึ้นอีก เพราะฉะนั้นการที่เราทำไม่เป็นการมีคุณแต่ในกรุงสยามประเทศเดียวเท่านั้น ย่อมทำให้
ผู้ที่ไม่ได้ถือพระพุทธศาสนา ทราบพระพุทธรูปพระธรรมแพร่หลายออกไปด้วย ควรจะเป็นที่ยินดีได้ประการหนึ่ง

ภาพที่ ๔.๔

ที่มา:

หนังสือ พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๑๔ ถึง พ.ศ. ๒๔๕๓)
จัดทำโดย มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา พิมพ์ครั้งที่ ๔ พุทธศักราช ๒๕๕๐ หน้า ๑๐๐

๕) หลักฐานสมัย รัชกาลที่ ๗

พุทธวจนะ มีปรากฏในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๔๔ วันที่ ๔ มีนาคม ๒๔๗๐ เรื่อง รายงานการสร้างพระไตรปิฎก โดย พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ากิตติยากรวรลักษณกรมพระจันทบุรินฤนาถ (ภาพที่ ๕)

เล่ม ๔๔ หน้า ๓๙๓๙ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๔ มีนาคม ๒๔๗๐

ถ้าได้จัดตั้งทุนพระไตรปิฎกโดยประการที่กราบบังคมทูล
พระกรุณานี้ ประเทศสยามจักเป็นคลังพระธรรมของโลก
รักษาไว้ซึ่งพระพุทธวจนะสืบกาลหาที่สุดมิได้

ตามที่กราบบังคมทูลพระกรุณามานี้ ถ้าชอบด้วยกระแส
พระราชดำริ ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระบรมราช
อนุญาต นำรายงานนี้พิมพ์ประกาศในหนังสือราชกิจจานุเบกษา
ควรมิควรสุดแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ข้าพระพุทธเจ้า กิตติยากร ขอเดชะ

ภาพที่ ๕

ที่มา:

ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๔๔ หน้า ๓๙๓๙ วันที่ ๔ มีนาคม ๒๔๗๐
เรื่อง รายงานการสร้างพระไตรปิฎก

- ลำดับการสืบทอดพันธุ์

พืชราก

รัชกาลที่ ๑

รัชกาลที่ ๔

รัชกาลที่ ๕

รัชกาลที่ ๗

รัชกาลที่ ๙

๖) หลักฐานสมัย **รัชกาลที่ ๙**

พุทธวจน มีปรากฏในราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ
วันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๒๘ เรื่อง ประกาศตั้งคายนาม
พระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎก (ภาพที่ ๗)

ฉบับพิเศษ หน้า ๑๖

เล่ม ๑๐๒ ตอนที่ ๑๖๓ ราชกิจจานุเบกษา ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๘

โดยนัยที่สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ได้ถวายพระพรมานี้ จึงทรงพระราชมติว่า พระพุทธวจนอันเรียกว่า พระไตรปิฎกย่อมเป็นหนังสือที่ประมวลพระธรรมวินัยของสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ซึ่งยังบริบูรณ์และตั้งมั่นอยู่ตราบใด ก็ย่อมเป็นหลักของพระบริษัทที่จะปฏิบัติให้เป็นสัมมาปฏิบัติ ถึงความ

ฉบับพิเศษ หน้า ๑๖
เล่ม ๑๑๖ ตอนที่ ๑๖๑ ราชกิจจานุเบกษา ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๓๑

[illegible][illegible]

โรงเรียนที่ปรึกษาโรงเรียนประถมศึกษา ๖ แห่ง (โรงเรียน) ผู้สมัครโรงเรียน ๖ แห่ง
 สถานศึกษาที่ปรึกษาโรงเรียน ๖ แห่ง (โรงเรียน) ผู้สมัครโรงเรียน ๖ แห่ง
 โรงเรียนที่ปรึกษาโรงเรียนประถมศึกษา ๖ แห่ง (โรงเรียน) ผู้สมัครโรงเรียน ๖ แห่ง
 โรงเรียนที่ปรึกษาโรงเรียนประถมศึกษา ๖ แห่ง (โรงเรียน) ผู้สมัครโรงเรียน ๖ แห่ง
 โรงเรียนที่ปรึกษาโรงเรียนประถมศึกษา ๖ แห่ง (โรงเรียน) ผู้สมัครโรงเรียน ๖ แห่ง
 โรงเรียนที่ปรึกษาโรงเรียนประถมศึกษา ๖ แห่ง (โรงเรียน) ผู้สมัครโรงเรียน ๖ แห่ง

ภาพที่ ๖

ที่มา:

ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ หน้า ๑๖ เล่มที่ ๑๐๒ ตอนที่ ๑๖๗ วันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๒๘
เรื่อง ประกาศสงคายนาพระบรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎก

พราหมณ์ กามคุณ ๕ ประการนี้ เรียกว่าโลก ในอริยวินัย
 กามคุณ ๕ ประการอะไรบ้าง คือ

รูป	ที่รู้ได้ด้วย	ตา	อันน่าปรารถนา น่ารักใคร่ น่าพอใจ มีลักษณะน่ารัก เป็นที่ตั้งอาศัยแห่งความใคร่ เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนด
เสียง		หู	
กลิ่น		จมูก	
รส		ลิ้น	
โผฏฐัพพะ		กาย	

พราหมณ์ กามคุณ ๕ ประการเหล่านี้แล
 เรียกว่าโลก ในอริยวินัย.

ความกำหนดไปตามอำนาจความตริตรึก (สงกบุปราค)
นั้นแหละคืออกามของคนเรา

อารมณ์อันวิจิตรทั้งหลายในโลกไม่ชื่อว่ากาม

ความกำหนดไปตามอำนาจความตริตรึก
นั้นแหละคืออกามของคนเรา

อารมณ์อันวิจิตรทั้งหลายในโลก ย่อมตั้งอยู่ตามสภาพของมันเท่านั้น

ผู้มีปัญญาทั้งหลายย่อมกำจัดความพอใจในอารมณ์อันวิจิตรเหล่านั้น.

ภิกษุทั้งหลาย

ก็บุคคลที่เผลอขึ้นมาแล้ว ว่าหาฝั่งเป็นอย่างไร
ภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ เผลอขึ้นมาแล้ว

คือ เขามีศรัทธาดี หิริดี โอตตัปปะดี วิริยะดี

และปัญญาดี ในกุศลธรรมทั้งหลาย

เพราะสังโยชน์ ๓ สิ้นไป และเพราะราคะ โทสะ โมหะเบาบาง

เขาเป็น สกทาคามี
มาสู่โลกนี้อีกครั้งเดียวเท่านั้น
แล้วจะทำที่สุดแห่งทุกข์ได้.

-บาลี สุตตก. อ. ๒๓/๑๒/๑๕.

ข้อมูลธรรมะนี้ จัดทำเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาสู่สาธารณชนเป็นธรรมทาน ลิขสิทธิ์ในต้นฉบับนี้ได้รับการสงวนไว้
ในการจัดทำหรือเผยแพร่ โปรดใช้ความละเอียดรอบคอบ เพื่อรักษาความถูกต้องของข้อมูล ให้ขออนุญาต
เป็นลายลักษณ์อักษรและปรึกษาด้านข้อมูล ในการจัดทำเพื่อความสะดวกและประหยัด ติดต่อได้ที่

พุทธวณภิกษุสิกฤทธิมูลนิธิ โทร. 09 2526 1236

ตัวแทนคณะศิษย์ คุณสัททิญา คุ้มชนะ โทร. 09 2526 1236

มูลนิธิพุทธโมฆะ โทร. 08 2222 5790 - 94

ติดตามการเผยแผ่พระธรรมคำสอนตามหลักพุทธวจน โดยพระอาจารย์ดิลกฤทธิ์ โสตฺถิโม ได้ที่

Facebook : Buddhawajana Real | YouTube : Buddhawajana Real

Instagram : Buddhawajana Real

www.watnapp.com | media.watnapahpong.org | www.buddhakos.org

คลื่น ส.ว.พ. FM 91.0 MHz ทุวันพระ ช่วงบ่าย

พุทธวณเรียล
Buddhawajana Real

e-Donation วัดนาป่าพง

ร่วมสนับสนุนการเผยแผ่พุทธวจนได้ที่ ธนาคาร : ไทยพาณิชย์
ชื่อบัญชี : วัดนาป่าพง เลขที่บัญชี : 318-2-46175-6

แจ้งเจตนาจากเพื่อนำกราบเรียนพระอาจารย์ดิลกฤทธิศักดิ์
พิฑา ตัวแทนคณะศิษย์ 092-526-1236